

ՌՈՒԲԷՆ ԹՎՐՈՒՄԵԱՆ

ԽՍՏՆՈՒՐԴ

ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԹՎՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՎԱՆ 2022

၂၀၁၅

ԳՂՐՈՒՄ

Արեւն այսօր արդեն խայթող է,
 Հողի խորքերն է թափանցում,
 Զով օդը մեղմ ու կազդուրող է.
 Շուտով կգա նոր արթնացում:
 Գրչանկար դարձած ծառերը
 Հետզհետե կթանձրանան,
 Զրաներկի հյութեղ գույները
 Կազդարարեն գալուստ գարնան:
 Ահա՛, եկա՛վ. անցա՛վ ձմեռը:
 Հոգում՝ բերկրանք անորսալի.
 Ինչ-որ մի բան արդեն փոխվել է,
 Ինչ-որ մի բան դեռ կփոխվի:
 Եւ կորոտա ցասմամբ երկինքը,
 Շանթեր արդար կճաճանչեն,
 Բյուրեղ ջրի բյուր-բյուր շիթերը
 Մաքրող հոսքի կվերածվեն:
 Սառույցը կլցնեն գետերը,
 Եւ ցուրտը կկորչի հեռվում,
 Ու կտիրեն միայն Արեւը,
 Անվերջ երկինք ու ջերմություն:

Բողոքեցիք ձմռան ցրտին,
 Ահա ձեզ ամառվա շոգերը,
 Երբ որ անգամ սպասված քամին,
 Ձի գովացնում այրվող թոքերը:
 Մրեց գարնան գույներն ամառը.
 Փոշի ու տոթ ամենուրեք,
 Վառվել է խոտը, Վարդավառ է.
 Գուցե ջրով հիմա փրկվեք:
 Եւ միայն միտքը, որ մի օր էլ
 Կրկին պիտի դողաք ցրտից,
 Ստիպում է նախընտրել այս օրը,
 Չտրտնջալ խեղդող տապից:
 Սակայն ժամից առաջ ընկած
 Ինչ-որ տերեւ արդեն դեղնում է,
 Կարծես այդ մեկը վախենում է,
 Թե կմնա ճյուղին գամված:
 Իհարկե՝ ոչ. եւ ճիշտ կարգով
 Կանցնի ամենը իր հունով,
 Եւ կհասնի ամեն տարվա
 Տխուր ավարտը ամառվա:

ԼՇՈՒՄ

Բնչ տխրություն. ցնծանք է շուրջը
Ու պապանձված պահում ես շունչը:
Այրվեց գարնան հյուսիսը կանաչը.
Դրա մոխիրն է այս հրաշքը:
Որքան կանաչն այդ սիրտ հուզեց,
Երբ որ գարնանը հայտնվեց:
Ոչինչ, որ այն արդեն չկա,
Ոչինչ, որ սա էլ կգնա:
Կանցնեն կարմիրը ու դեղինը,
Կանցնեն բոսորը ու դարչինը,
Կտան գույներն իրենց՝ գետնին,
Կվերածվեն գորգի նրբին՝
Փափուկ, պայծառ ու բուրավետ,
Հետո էլ կլուծվեն անհետ,
Խոնավ հողում մինչև գարուն,
Մինչև նոր կյանք ու նոր ցնծում:
Բայց դա՛ հետո: Իսկ հենց հիմա,
Դեռ աչքն անթարթ կհիանա,
Հոգին դեռ բույրը կշնչի,
Մինչև ձմեռն անցնի գործի:

ՉՄԵՌ

Վերջն էր աշնան, օր առ օր
 Զմեռ կիջներ սարից ձոր
 Ու կհասներ դաշտերին,
 Սեւ-սեւ վարած հանդերին:
 Ծանրամարմին քուլաներ
 Գյուղի վերեւ կկախեր
 Ու կմրցեր սաստկացած
 Կրակի հետ վախեցած:
 Ու կոռնար գազազած՝
 Դըրսի դռնից կիսաբաց
 Ու իր շնչով ահարկու
 Զյուն կգիզեր մութ բակում:
 Լուսադեմին կլուեր,
 Հոգնած՝ հոգոց կքաշեր,
 Ու խաղաղված, ապակուն
 Նախշ կգծեր զարդարուն:
 Խորհրդավոր լռություն
 Կհաստատեր աշխարհում.
 Սառը արեւ, կապույտ ստվեր՝
 Կախարդական մի պատկեր:

ՕՐՎԸ ՊԼՔԵՐԸ

Զով է, ցող է, առավոտ է,
Թափանցիկ, բյուրեղ է օդը,
Լռությունն է դեռ իշխում:
Նոր ցոլաց արփու ճաճանչը
Բայց արդեն բզզում է ճանճը,
Զրնգում քամու դողանչը,
Եւ օդում անհետ լուծվում:

Կարթնանան ննջած ձայները,
Կըեռան օրվա գործերը,
Կկախվի օդում փողին:
Կկորչեն հեռու լեռները,
Կարճացած անզոր ստվերները,
Եւ արդեն հոգնած ժամերը,
Կհասնեն օրվա կեսին:

Ճլ ավել կայրի արեւը
Ձի փրկի նույնիսկ անձրեւը
Կշաղի ու կկորչի:
Ու կրկին հոսում է օդը,
Եւ անզուսպ խեղդում է տոթը.
Գիշերվա զովի կարոտը,
Շատ երկար դեռ կտանջի:

Զովությունը դեռ հեռու է,
Օդը չոր է ու մոռ է,
Արեւմուտքն է դեռ շիկնում:
Բայց, ահա, դանդաղ մթնում է.
Կեսգիշեր է, հովն իջնում է,
Եւ աշխարհը համրանում է,
Նոր օրվա հոգսով քնում:

ՆՈՐ ՏՂԻԻ

Կրկին եկավ երեսունմեկը:
 Կրկին կյանքից հեռացավ մեկը՝
 Հիվանդ հոգնած մի հին տարի:
 Աստված նրան թող ողորմի
 Եւ հիշատակը վառ պահի:
 Հոսում է, փրփրում գինի,
 Ծնվում է նոր մանուկ տարի.
 Թող երջանիկ լինի, բարի:

Մինչ կտոնեն ծնունդը այդ,
 Մանկիկը կքնի անդարդ
 Եւ նա Հունվար ամսվա վերջին
 Կասի բառերն իր առաջին:
 Փետրվար, Մարտ ամիսներին
 Կանգնած է դեռ կյանքի շեմին:
 Երջանկություն կանկնկալի
 Նա արեւից ջերմ ապրիլի:
 Սակայն Ապրիլ, Մայիս, Հունիս՝
 Իր երազածը չեն տալիս,
 Իսկ Հուլիսին, Օգոստոսին,
 Նա ճանաչում է կյանքը սին,
 Մնում է չորս տխուր ամիս,
 Երբ էլ ապրելն էլ չի գալիս:
 Սակայն քանի դեռ կան օրեր,
 Կան նաեւ քիչ թե շատ հույսեր,
 Եւ սպասումներ. ոչ այս կյանքից,
 Այլ դեռ գալիք իր ժառանգից:
 Անցան արդեն եւ Սեպտեմբեր,
 Եւ Հոկտեմբեր, եւ Նոյեմբեր:
 Վերջին ամիսն է. Դեկտեմբեր...

Կրկին եկավ երեսունմեկը...

ՔՈ ԵՆՈՒՆԴԷ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐ

Կյանքի երկարող փուլերը

Չկայիր դու աշխարհում
Մուժն էր քեզ շրջապատում:
Դու ծնվել էս,
Հայտնվել էս,
Եւ ուրախ ենք մենք այսօր:
Քո ծնունդը շնորհավոր:

Տասներկու ամիս առաջ
Դու եկար աշխարհը այս:
Դու բալիկ էս,
Սիրունիկ էս,
Քեզ ասում ենք մենք օրոր:
Քո ծնունդը շնորհավոր:

Անցավ էս մեկ տարի
Աստված ճամփադ հարդարի
Թոթովում էս,
Թռչկոտում էս,
Ամեն բոպե, ամեն օր:
Քո ծնունդը շնորհավոր:

Արդեն ճիշտ երեք տարի
Քոնն է լույսը աշխարհի
Դու խոսում էս,
Դու ասում էս,
Քո հարցերն արտասովոր:
Քո ծնունդը շնորհավոր:

Դու դարձար հինգ տարեկան
Դու դարձար դպրոցական:
Դու երգում էս,
Դու պարում էս,
Ու ասում ոտանավոր:
Քո ծնունդը շնորհավոր:

Դու դարձար ութ տարեկան
 Անցան տարիք մանկական:
     Դու կարդում էս,
     Դու հաշվում էս,
 Դպրոց գնում ամեն օր:
 Քո ծնունդը շնորհավոր:

Տասներեք տարի արդեն
 Դու կաճես արագորեն:
     Գեղանի էս,
     Պատանի էս,
 Մեծանում էս օր առ օր:
 Քո ծնունդը շնորհավոր:

Դու արդեն քսանմեկ տարի
 Հույսն էս քո ծնողների:
     Դու արի էս,
     Պարմանի էս,
 Դու հպարտ էս ու հզոր:
 Քո ծնունդը շնորհավոր:

Դու դարձար երեսունչորս,
 Ունես արդեն կյանքի փորձ:
     Դու հասուն էս,
     Դու բեղուն էս,
 Դու ուժեղ էս, զորավոր:
 Քո ծնունդը շնորհավոր:

Հիսուն հինգ էս դու արդեն
 Քեզ որպես վարպետ գիտեն
     Դու գիտուն էս,
     Իմաստուն էս,
 Փորձառու էս, ալեւոր:
 Քո ծնունդը շնորհավոր:

Ութսուն ինը տարեկան...
 Մի՞թե մեծ էս դու այդքան:
     Մեր հայրիկն էս,
     Մեր պապիկ էս,
 Տա Աստված դեռ շատ քեզ օր:
 Քո ծնունդը շնորհավոր...

ՅՈՒԲԵՆԻ ՍՈՒԵՏԸ

Как лист увядший падает на душу...

Аркадий и Борис Стругацкие

Ինչպես թռչնած տերեւ հոգուն իջնում է
 Անցած տարվա կարոտը անամոք,
 Անցավ այս մեկն էլ, մյուսը մոտենում է.
 Ինչ կա այնտեղ, եւ կա՞ մի հույս արդյոք:
 Բայց ո՞րն է մեր ուզածն ու երազածը,
 Այդ ինչ հրաշք ենք մենք ակնկալում:
 Ինչո՞վ չի գոհացնում արդեն եղածը,
 Ինչո՞ւ ենք ավելին միշտ ցանկանում:
 Գուցե եւ լավ է, որ մնաց կարոտը,
 Որ ջերմությամբ ենք հինը հիշելու:
 Թող նոր տարին անցնի ինչպես նախորդը,
 Եւ նոր աշնանը չենք տրտնջալու:
 Թող գա այն եւ հոսի, խաղաղ անցնի...
 Թռչնած տերեւ հոգուն կրկին իջնի...

ԻՆՉ ՈՐ ԿԱՐՈՒՄ

Ինչ-որ դարում ապրել էր մեկը,
 Մյուսները՝ այլ ինչ-որ դարում,
 Ինչ-որ դարում ապրել ենք մենք էլ.
 Ինչպես կասեն ապագայում:
 Որքան շնչին է ժամանակը
 Մեծ Տիգրանի ու մեր միջեւ.
 Ինչ-որ երկու հազարամյակ է
 Այն օրերից՝ ՀՀ մինչեւ:
 Իրոք, երկու հազարը ինչ է
 Հարյուր հազար տարվա կողքին:
 Հազար դարի: Բայց դա էլ քիչ է,
 Քան միլիոն, կամ ավելին:
 Որոնք սակայն նույնպես հոսել են
 Կամ կհոսեն, կանցնեն իսկույն,
 Եւ մի կեսում արդեն ձուլվել են
 Նախամարդիկ, շումեր եւ հույն:

ՅՈՒՄՆ ՈՒ ՄՈՒԹ

Շուտով կրկին պիտի սպասենք գարնանը,
Անիրական են թվալու կրկին
Հոսող ասֆալտն, անձրեւն ու ծիածանը,
Լազուր երկինքը ու կանաչ այգին:

Շուտով կրկին պիտի հաշվենք օրերը.
Ոգետրված ջերմացումով չնչին
Պիտի կարծենք, թե վերջ, բեկվեց ձմեռը,
Եւ համոզվենք, որ խաբվեցինք կրկին:

Բայց կտեսնենք՝ օրըստօրե անցնում է
Ու նահանջում է ցուրտը աշխարհի:
Ինչ ցուրտ լինի, միեւնույն է, հեռանում է...
Թեեւ կրկին շոգին կհետեւի...

* * *

Քաղաքով ցուրտ Մարտափն է քալում:
Մարած են բոլոր լապտերները,
Եւ լուռ են դատարկ փողոցները:
Քաղաքով ցուրտ Մարտափն է քալում:
Սովի ուրվականն է շրջում,
Դողում են դատարկ, գոց սրտերը.
Քաղաքով ցուրտ Մարտափն է քալում,
Մարած են բոլոր լապտերները:

ՎԵՐՉԻՆ ԱՆԳԱՄ

Դա կլինի վերջին անգամ:
Եւ կարեւոր չէ, թե հենց ինչը.
Գուցե համբույր, գուցե պատգամ,
Գուցե այսինչը, կամ այնինչը:

Գուցե վերջին ընկնող տերեւ,
Շփոթություն, կասկած. թեւ,
Մի կայծ վերջին, վերջին արեւ:
Գուցե, այո, ծեծված բարեւ:

Կամ բանաստեղծը կշրջի,
Տանջված տետրում վերջին իր էջը,
Եւ կայցելի մի միտք վերջին
Ու վերջապէս կգա անվերջը...

* * *

Գիտե՛ր, գալու է.
Ահա եւ եկավ...
Եւ որ անցնելու է.
Ահա եւ անցավ:

Անցավ, ինչ սկսվել էր,
Անցավ, ինչ բացվեց,
Անցավ, ինչ ամբողջ մի աշխարհ ներառեց:
Խամբում են գույները,
Հարթվում ել եւ եջ...
Բայց սկիզբ կունենա, ինչն այսօր ունի վերջ...

ՇՊԻԺՆԿՎՐ

Ոչինչ, ոչինչ չի վերանում,
 Ոչինչ, ոչինչ նոր չի ստեղծվում.
 Եղել է միշտ, միշտ կլինի,
 Զի մահանա ու չի ծնվի:
 Եւ ժապավենը Մայր Նյուլթի
 Ամեն մի դեպք իր մեջ ունի:
 Եւ այդ դեպքերը անդադար՝
 Կազմած հսկա շարժանկար
 Անվերջ շարժվում են նույն հունով
 Եւ միշտ լինում են նույն կարգով:
 Այդ մեզ համար՝ այստեղ, այսօր,
 Ուր կյանքն է մեր հանապազոր,
 Կան ծնունդներ ու վախճաններ,
 Եւ շգիտենք, կյանքում այդ մեր
 Շարժապատկեր գալիք էջում
 Ի՞նչ նոր դեպքեր են մեզ սպասում:
 Նոր՝ մեզ համար, ոչ Ուժերի,
 Որ տեր են Մեծ Ժամանակի:
 Այդ դեպքերին, եթե ուզենք,
 Մենք ապրելով պիտի հասնենք:
 Մինչդեռ դրանք հիմա էլ կան
 Եւ ընթանում են անպայման,
 Եւ այս պահին, անսկիզբ պահին
 Տիեզերական մեծ վահանին,
 Շարժանկարն այդ վեհալից
 Դիտում են Դիք իրենց Գահից:
 Ինչ-որ մի տեղ մովթ խորքերից
 Արեւն է մեր հանդես գալիս,

Ապա՝ Երկիրն այս՝ տունը մեր
 Որպես նրա փոքրիկ ընկեր:
 Մի տեղ բույսերն են հայտնվում,
 Կենդանիներ, մարդիկ մտնում
 Այդ գալարված թատերաբեմ,
 Որ պատմությանը մասնակցեն:
 Նյութի հեռու գալարներում
 Դավիթն է Մելիքին զարկում,
 Պարիսն ուղղում է նեսն ուժգին,
 Աքիլլեսի գարշապարին:
 Խորհրդավոր Զատիկի կղզում
 Կուռքեր են մեծադիր կերտում:
 Հայտնագործում են Նոր Աշխարհ,
 Արգարություն փնտրում անշահ՝
 Հին Աշխարհի տարածքներում,
 Ապա՝ հաղթում, կրկին պարտվում,
 Եւ քարանում հիասթափված...
 Սակայն Մայր Նյութը գալարված
 Պահում է վեպը աշխարհի,
 Ստեղծված մտքով Մեծ Հանճարի:
 Եւ օղակվող գալարներում,
 Ժամանակներ են հանդիպում:
 Զկա եւ սկիզբ, չկա եւ վերջ,
 Զկա գրո, չկա անվերջ.
 Գաղափարով մի հոյակապ
 Սոսկ մի պատկեր է բազմաչափ,
 Որ երազում ենք պահ գետ մի,
 Դիտել աչքով մեր կենդանի:

* * *

*Ինչո՞ւ ես թողնում, որ ժամերը վայրի
Անցնեն քո կողքով ու կորչեն հավիտյան:
Որսա՛ դու նրանց ու դարձրո՛ւ ընտանի,
Թող քեզ ծառայեն է՛լ բոպե, է՛լ վայրկյան:*

* * *

Թե աչքիդ աշխարհն անխախտ է,
Նույնն է օրն այս ինչ երեկ,
Նույնն է, կաթը, նույն է վարդը,
Պատանի ես իմ ընկեր:

Թե թվաց մի բան փոխվել է,
Զգեստդ, տունդ, կամ այգին,
Օրն այս անցածից տարբեր է,
Մեծացել ես, իմ անգին:

Թե արդեն շատ բան ուրիշ է,
Եւ արագ կփոփոխվի,
Զգում ես, որ ինչ նոր է՝ ճիշտ չէ,
Ծերացել ես երեւի:

Իսկ եթե ամեն ինչ այլ է,
Էլ ոչինչ չես ճանաչում,
Եւ ամեն ինչ քեզ օտար է,
Ավելորդ ես աշխարհում:

File

ԳԻՆԻ

Կա խոսք. «Գինով կուտվի»:

«Կուտվի»...

Կոպիտ է բառը.

Նոր համ ձեռք կբերի անց, ինչ համից տկար է:

Աշխարհ նոր կբացվի եւ ապրելու իմաստը,

Ճշմարտությամբ ամբողջ, որ գինու մեջ լուծված է:

Գինի: Նրբին հեղուկ եւ քաղցրաշունչ թմբիր:

Լինես սպիտակ, դեղին, թե վարդագույն, կարմիր՝

Քեզ գովերգել են միշտ ու քեզանով արբել են,

Քո ոգեղեն աչքով այս աշխարհին նայել են:

Երգվել, ձոնել, օհրնել են, բազիններին գեղել ,

Ուրախությունն ու սուքն են քեզ հետ դիմավորել:

Քեզ ներբողեց իսպամը, փառաբանեց Հոմերը

Եւ որպես իր արյուն ներկայացրեց քեզ Տերը:

ՏԱՂԻՊ

Դու հեռանում ես, եւ աշխարհն այս գունագեղ
Իմ աչքերում խամրում է ու մթնում:

Կյանքի լույսերը ողջ դու հետդ ես տանում,
Զթողնելով ինձ գեթ հույսի կանթեղ:

Դու հեռանում ես քայլերով հաստատակամ
Եւ հիանում կամքի ուժով քո անկոտրում,
Իսկ ինձ մնում են գիշերներ միայն անքուն,
Միայն հուշեր ու երազներ անիրական:

Մի՛ հեռացիր,

գոնե մի պահ էլ թող զմայլվեմ քեզնով հիմա:

Ինձ մի՛ լքիր,

կյանքն առանց քեզ անտանելի ինձ կդառնա:

Հոգիդ բացիր

եւ զգա հոգով դու իմ սրտի թրթիռն ու շունչը,

քեզ կարոտած շրթունքներիս կանչող շշուկը.

«Ինձ հասկացիր,

ինձ մի՛ տանջիր,

մի՛ հեռացիր»:

ՉԱՅԿԱ

Вот чайки лёт, и вниз, и вверх.
И круто вбок, потом — отвесно.
И неба синь, и моря бездна,
И резкий крик, как колкий смех...

Не смейся чайка надо мной.
Я не свободен это правда,
И недоступна мне отрада
Паренья тела над землёй.

Но ты не смейся надо мной:
Бывает ведь и я летаю,
Когда, порой, на миром сна я
Парю с простёртою душой.

И в этом мире, мире сна,
Для тех, над кем я пролетаю,
Возможно, небо рассекая,
Такой же чайкой вижу я.

ԿՕԼՅՑՕ

В мечтах кольцо блистало гладью, сверкало иглами огней,
И золотой стекал струёю с него живительный елей.
И жизнь была такой же гладкой, горела заревом любви
И счастья обручем сжимала сердца с зари и до зари.

Но вот подогнано по пальцу, в тисках расплющено оно,
И жизни прессом многогранным, безжалостно размозжено.
И уж померкли иглы злата, поблѣк металл, заря спала,
И ныне уж кольцо пылится, в забытом ящике стола.

Ի-ԻՆ

Վարդ անուշիկ,
 կարմիր թուշիկ,
 Իմ խորոտիկ, նագելի,
 Զարդ աննման,
 սիրո դարման,
 Սրտիս փշոտ բանալի:

Դու ծաղկեցիր,
 հմայեցիր
 Կերպարանքով վարդերես,
 Ու կարծեցի՝
 սլխավեցի,
 Թե միշտ ինձ հետ կլինես:

Արեւ մտավ,
 օրը հատավ,
 Փորձանք եկավ իմ գլխին.
 Անձրեւ արեց,
 սիրտս լացեց՝
 Քեզ չգտա իմ կողքին:

Ու ապշեցի,
 ու տրտմեցի,
 Եւ ուժ չկար փնտրելու,
 Ու մնացի,
 դարդից բացի,
 Գորշ մենությամբ սնվելու:

ԼՅԼԿ

Անցավ: Եւ այժմ նա օտար է:
 Ինչպէս բոլորն աչքիցդ դուրս:
 Ճաշակեցիր գավաթն այդ դառը
 Քո բթութչան ձեռից անհույս:

Դուք ինչպէս միշտ տեսնվելու եք,
 Բայց ձեր միջեւ արդեն անգուծ
 Եւ աներեր հայտնվելու է
 Մի ցուրտ պատնէշ աներեւոյթ:

Եւ կանիծես այդ նենգ պատնէշը,
 Եւ ինչպէս ճանճը՝ ապարդյուն,
 Մինչ արնաքամ, մինչ կյանքիդ վերջը
 Կզարկըվես դու ապակուն:

Մուժ է, իմ փոքրիկս,
քեզ ասեմ՝ օրոր,
վաղը, անուշիկս,
կբացվի նոր օր:

Թող քեզ Արեգակը
միշտ լուսավորի,
իսկ այսօր Լուսնակը
քեզ երազ բերի:

Դու փակիր աչիկդ,
դու հանգիստ քնի.
Ես, այստեղ, կողքիդ եմ՝
ինչ էլ որ լինի:

Թող քեզնից մրրիկը
միշտ հեռու մնա,
եւ մեղմիկ հովիկը
քեզ ընկեր դառնա:

Իսկ հիմա, փոքրիկս,
քեզ ասեմ՝ օրոր,
վաղը, անուշիկս,
կբացվի նոր օր:

* * *

Ես կտխրեմ մենակ,
Ես կլացեմ անձայն,
Իսկ դու խնդա անհագ,
Իսկ դու ժպտա միայն:

Գուցե հարցնես. ինչո՞ւ,
Գուցե եւ լուռ մնաս,
Քեզ կպահեմ շնչում,
Քեզ կմնամ անհաս:

ՎԵՑ ԲՆԱՐԵՐԳԻՏՅԱԿ ԴՆԱԿՆԵՐԻ

Ժողովածուն այս ծաղկաբաղ է քնարերգչական գանձարանի,
Ուր շարվեցին բանաստեղծները ըստ ծննդյան թվականի:
Նրանք, ովքեր ծնվել, ապրել են, այս աշխարհով ոգեշնչվել,
Եւ իրենց այդ ոգու հրում էլ, այրվել իսպառ ու մոխրացել:

Բայց թե որ չի սպառվել դեռեւս կրակն իրենց հոգիների,
Եւ հնօրյա փրկված տողերը պահում են հուրը սրտերի,
Դու շոշափիր դրանց թրթիռը, հոգու խոհերը ընկալիր
Եւ հուրն ու մուրը, գեշն ու գեղը եւ շարն ու բարը ըմբռնիր:

SINFONIA CONCERTANTE

Ես քեզ կասեմ,
 Սիրում եմ քեզ,
 Բայց դու, գիտեմ,
 Ինձ կմերժես,
 Եւ որ մերժումն այդ չլսեմ
                                           Եւ չկորչեմ,
                                           չկործանվեմ,
                                           Ես կլռեմ:

Բայց թե ասես, որ ինձ անշափ, անշափ սիրում ես,
 Քեզ չեմ մերժի, քանզի հավերժ դու իմ սրտում ես,
 Սակայն ավաղ, պիտի կարծես որ կմերժեմ եւ չես ասի,
 Դու ինձ ոչինչ էլ չես ասի,
 Եւ սիրտդ քո դու չես բացի:

Բայց շուտ թե ուշ
 Պիտի հնչի սիրո գաղտնիքը,
 Անփույթ, թե զգույշ
 Պիտի բացվենք, պիտի ասենք մեր ասելիքը:
 Պիտի խոսենք, քանզի լռելն արդեն հանցանք է,
 Եւ մենք գիտենք, որ մեզ արդեն վաղուց կապել է կյանքը:

Եւ ես կասեմ,
 Սիրում եմ քեզ,
 Եւ դու կասես,
 Որ դու նույնպես...

ՏՎՈՒԿԱՐԸ

Եւ չըք-չըք-չըք շխկում է գառը,
Նորից աշխուժ է տաղավարը:
Նորից ամռան զով երեկոն է
Հաղթեց կրկին քեռի կեռոնը...

Կուզես էլի: Միակն է հարցը.
Ի՞նչ է էս մեկն. օին, թե՛ մարս է:
Եւ չըք-չըք-չըք շխկում է գառը,
Նորից աշխուժ է տաղավարը:

ԽՂՉՄԵՐՈՒԿԻՆ

Ճեպանկար

Երեկոյան Երեւան,
 Կոմիտասով՝ Մերգեյան,
 Լուսացույցի վառ կարմիր,
 Լարից կախված ազդագիր:
 Ներսում՝ տաք է, վառարան,
 Ֆորշի խոպոտ «Կառապան...»:
 Դրսում՝ քամի, տերեւներ,
 Ապակով վազող շիթեր,
 Մաքրիչների տատանում՝
 Հղկած շրջան ապակուն,
 Մայրամուտից շիկացած
 Ամպեր՝ Պարին սոսնձված:
 Հովանոցներ ձեռքերին
 Դանդաղ անցնող մարդ ու կին...
 Անհամբեր ազդանշան՝
 Մերգեյանով՝ Բաղրամյան...

ጊዜያዊ ስም ለግንባታ

ՀԱՅԱԿԵՆՏՐՈՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստան. աշխարհի կենտրոնում ես.
Հավասար են հեռու քեզանից
Նորվեգյան լեռների ցուրտ անհունը
Եւ Օմանը՝ տապով իր կիզիչ:

Հասկացել են այդ փաստը բոլորը,
Երբ ուզել են աշխարհը տիրել.
Այն, որ նախ եւ առաջ կարեւորն է
Հենց կենտրոնն աշխարհի գրավել:

Հասկացել են դա հույներ, մոնղոլը,
Հասկացել են թուրքեր ու ռուսներ,
Հասկացել են Թեմուրն ու Սարգոնը,
Եւ լոկ դու ես, որ չես հասկացել:

Տես. մինչ օրս, ահա, գրոհում են
Քո հողերն իրարից են խլում
Քեզ ասում են, իբրեւ թե օգնում են
Մինչդեռ դու ոտքի տակ ես ընկնում:

Բայց շատ քաղցր է կենտրոնը: Այդպես էլ
Օտարները միմյանց չեն հաղթի,
Աշխարհի սուրբ կենտրոնը երբեք էլ
Որեւէ մի զավթիչ չի մարսի:

Եւ այդպես էլ իրար գզելու են,
Մինչեւ օրը գա, երբ հասկանան,
Որ այս սուրբ երկրի տերը գալու է՝
Արդար տերը միակ՝ հայ Արքան:

Որ հենց դա է արդար ճանապարհը.
Միշտ լինել հպատակ Արքային,
Երբ Արքան իր հերթին էլ հպարտ է,
Ծառայել իր հպատակներին:

Կլինի բոլորինը Դրախտը.
Եւ զավթել այն կարիք չի լինի:
Ինչ, ազանճ են, կարծում են անհանդիմ են:
Այս պայքարը երբեք չի հատնի:

ՇՐՏԷՔ Բ ԲԱՐՏԵՂՆԵՐԸ

Հյուսիս են ուղղված քարտեզները,
Այն կողմ, ուր ցրտեր են անհույս:
Նայում անվերջ ձեր աչքերը,
Այն կողմ, ուր չկա լույս ու հույզ:

Շրջեք պատերի քարտեզները,
Շրջեք քարտեզները հոգու,
Այն կողմ, ուր իշխում է արեւը,
Այն կողմ, ուր թռիչքն է ոգու:

Թողեք անվարան թիկունքում ձեր
հավարն ու բեւեռը Արջի,
Ուր ցավը շունի ամոքում եւ
Նայեք դեպ բեւեռը հաշի:

Ուր միշտ կճախրեն արծիվները,
Եւ միշտ դեպի լույսը՝ դատի,
Գալիս են խավարը ու ստվերը:
Շրջեք քարտեզները պատի:

ՄԻՆՉ ՊԼԵԼ ԼՅՆ...

Մինչ պահը այն, երբ հայ զինվորը
Մտնի Կարին, Բիթլիս ու Վան,
Հայոց մտքի անխոնջ բանվորը
Պիտի վերցրած լինի Մոսկվան:

Մինչև հայոց զենքի կրողը
Մտնի Այաս, մտնի Տարսոն
Հայոց լրտեսն ու լրագրողը
Պիտի մտած լինեն Լոնդոն:

Ոնց այլք մտան այլոց գրպանը
Մինչ հայրենիքը սրբազան,
Այդպես էլ հայ առեւտրականը
Պիտի մտնի Նյու-Յորք՝ բորսան:

Պիտի ձգտես վերցնել բոլորը,
Որ տեր մնաս քո իսկ երկրում,
Բայց չես կարող սկսել գրոհը,
Թե դաշտը չես վերահսկում:

ՎԵՑ ՇՐՋԱՆ

Վեց շրջան ու մի Շուշի.
Կովը չի փոխի կաշի,
Լինի կարմիր, դարչնագույն,
Եւ կամ նույնիսկ՝ երկնագույն:

Իրենց ոչ ոք չհուշի,
Սխալ չըմատնանշի.
Ռազմագետ են, բանիմաց,
Եւ անշուշտ՝ շրջահայաց:

Պետք չէ անգամ սպառազեն.
Խաղաղություն կկնքեն
Եւ թուրքերն ու վրացիք
Կտան ուղի տարանցիկ,

Ու մետաքսի նոր ուղով,
Աղով, հացով ու յուղով,
Հայաստանը կհառնի,
Առանց այդ վեց շրջանի:

Հիշեք նաեւ, որ կա ՄԱԿ,
Որ այն չի շրջի քամակ
Եւ գործով բաժանարար
Կպաշտպանի անդադար:

Կա, վերջապես, Ռուսաստան.
Կողմերին կտա այնքան
Հրասայլ եւ ուղղաթիռ՝
Որ պահվի հաշվեկշիռ:

Վեց շրջան ու մի Շուշի.
Սա է գինն իրենց խաշի,
Յուղոտ քիթը թարմ գոշի,
Խմելիքն իրենց շշի:

Թե որ բախտը չքաշի...

* * *

Եղեռնը՝ սոսկ փաստաթղթեր չեն,
Դա Հայրենիք է կորսված:
Եղեռնը սոսկ մարած կյանքեր չեն,
Տառապանքի ճանապարհներ չեն.
Դա հողն է մեր ազգից խլված:

Մարում է ազգն առանց հողի եւ,
Լեզուն մարում է չխոսված:
Հիշենք, որ թուղթը սոսկ մոխիր է,
Հիշենք միշտ իրական խնդիրը,
Որ շմանք հավերժ խաբված:

ԸՄՆԵԼ

Տեսնել Անին ու նոր՝ մեռնել.
 Դա բանաստեղծն է երագել:
 Իսկ ի՞նչ երգենք Շուշվա մասին,
 Դարձած այսօր հաջորդ Անին:

Այո, տեսել ենք մենք Շուշին,
 Իսկ ի՞նչ ասենք նոր սերնդին.
 Որ սովորո՞ւյ՞թ ենք մենք դարձրել.
 Հողեր կորցնել, հետո՞ լացել.
 «Կուզեմ տեսնել ու նոր՝ մեռնել»:

Գուցե հենց դա է բանալին,
 Որ չենք նայում ապագային:
 Ձենք հասկանում, որ ապագան,
 Դարեր հետո պիտի դեռ կգա:

Բայց որ լինի մեր ուզածով,
 Պիտի կերտենք այն դարերով:
 Ամեն մի օր, ամեն տարի՝
 Պիտի շարժվենք ըստ ծրագրի:

Ձասենք. «Կուզեմ տեսնել Անին»,
 (Կամ Մուշը, Վանը, կամ՝ Շուշին):
 Պիտի շուգենք տեսնել հիմա.
 Պիտի մեր սիրտը դիմանա:

Կգա մի օր, պայծառ մի օր,
 Երբ Հայրենիքը մեր բոլոր
 Կլինի մերը վերստին՝
 Կարինը, Վանը ու Անին,
 Եւ անկասկած՝ նաեւ Շուշին:

Դա կլինի, եթե այսօր
 Դեպի դարերը հեռավոր
 Արահետներ մենք որոնենք,
 Եթե հաղթենք աշխարհը նենգ.
 Ոչ թե խնդրենք, այլ կարգադրենք:

Ինչպե՞ս է պետք դրան հասնել:
 Խնդիր է: Պետք է այն լուծել:
 Բայց անհրաժեշտ է գիտակցել,
 Որ դա է այն միակ ուղին,
 Որ կտանի մեզ դեպ Անին:

Նույնիսկ եթե հանկարծ կրկին
 Մեզ սկուտեղով բերեն Շուշին,
 Պիտի հիշենք, որ դա սակայն,
 Միայն խաբկանք է հերթական,
 Ինչպես եղավ նախորդ անգամ:

Մեզ պետք չէ սոսկ բախտի նվեր,
 Պիտի շարժենք մենք անվեհեր,
 Օրինաչափ, դարերն ի վեր:
 Որ նա, ով կհասնի Անի
 Այնտեղ ապրի, այլ ոչ մեռնի:

ᠮᠤᠯᠠᠭᠤᠯᠤᠰᠤ

---

* * *

«Achtung, achtung...»՝ ամեն առավոտ
Քաղաքում պարեկներ են շրջում,
Մեր բերանը փակել պահանջում:
«Achtung, achtung...»՝ ամեն առավոտ:
Չափնազուրկը բերան չի բացում:
Բարձրախոսը անհույզ է, խռպոտ.
«Achtung, achtung...»՝ ամեն առավոտ:
Քաղաքում պարեկներ են շրջում:

* * *

Չսարսափես, երբ քո աչքի առաջ
 Վերջին դպրոցը հայ փակի դռները,
 Եւ ճոխ, հարուստ բառերը մոռացված
 Չգարդարեն այլեւ մեր խոսքերը:
 Չգարմանաս. «Ինչպէս թե, դեռ երեկ
 Մեր փողոցում զբոսնում էին հայերը»,
 Իսկ այժմ տես. արդեն գիշեր-ցերեկ
 Հնչում են անծանոթ լեզվով երգերը:
 Եւ մեր երկրում ուսմբեր չպայթեցին,
 Բայց շուրջ բոլոր՝ միայն ավերակներ են,
 Իսկ ինչ դեռ երեւում է քո աչքին,
 Դրանք սոսկ անցյալի վերջին ստվերներն են:
     Քվեարկեցիր դու հենց սրա օգտին,
     Երբ տրվեցիր օտար քարոզներին:

* * *

ՅՕ3-ի տղերքը շուտ թե ուշ
Ասպարեզից կհեռանան
Եւ դիմակներն էլ ստոր-ապուշ
Ձեր դեմքերից կանհայտանան:

Դե, «ժամանակն էր այդպիսին.
Այն պարտադրում էր հավատալ՝
Կմեղադրեք դուք մեկ մյուսին.
Ու կփորձեք արդարանալ:

Եւ ուժերին «նախկին» արագ
Նշավակել դուք կսկսեք՝
Աներեւույթ մի նոր դիմակ
Երեսներին ձեր կքաշեք:

Բայց ամոթի այս դիմակից
Ձի հաջողվի ձեզ ազատվել.
Այն չի ստացվի հանել կյանքից
Այն խղճի մեջ է ձեր դաշվել:

* * *

Դարձավ ընկերս աշխարհի քաղաքացի
Այլեւս նա հայի ցավից էլ չի լացի.
Նա այդ ցավի պահին կզգա իրեն հնդիկ,
Կամ վրացի, կամ հույն եւ կամ պարսիկ:

Կամ, ի՞նչ պարսիկ՝ Արեւմուտքից շրջափակված.
Իրեն կզգա գերմանացի նա փառապանծ,
Կամ Ֆրանսացի, որ աշխարհի հեռու ծայրից
Իր կարոտից այրված շտապի հասնել Փարիզ:

Իսկ երբ ռուսի թրից ոռնա եւրոպացին,
Իրեն կզգա նա իսկական ռուսաստանցի:
Եւ կհեգնի, ինչպես բնիկ մի մոսկվացի.
«Հայոց լեզուն մինչեւ դարպասն է Զվարթնոցի»:

Բայց իր ծագումը նա երբեք չի վերացնի,
Եւ այլ մի մայր իրեն հագիվ թե վերածնի:
Եւ իր մասին կասեն եւ լեհ եւ չինացի.
«Գիտենք... այն հայն է, աշխարհի քաղաքացի»:

ԳՈՒՅԵ ՄԻ ՕՐ

Քեզ անհնար է արգելել
Ընկերային ցանցեր մտնել.
Կարծում ես տանն ես քո, սակայն
Աշխարհն է քեզ դիտում համայն:

Հոգիդ ամբողջ պահում ես բաց
Եւ քեզ ոչինչ էլ չմնաց:
Չկա մի բան, որ կուտակվի
Որպես պոռթկում պայթի, աճի:

Գուցե մի օր դու գիտակցես,
Որ ինքդ քեզ արդեն չունես,
Որ քո հոգին ես մերկացնում:
Եւ էջդ կփակես ցանցում:

Գուցե մի օր դու հասկանաս...
Գոնե պահին, երբ հեռանաս...
Քո մտքերին դնես կնիք,
Եւ քո մասին թողնես գաղտնիք...

* * *

Ինչ լավ է քաղքենի լինելը՝
 Ասեկոսե, փայլեր, հրճվանք...
 Սրճարանի կյանքով ապրելը՝
 Անվերջ գրույց, ինքնագովանք...
 Ինչ լավ է, երբ կուսակցական ես՝
 Գիտես, ինչո՞ւ է կյանքը վատ,
 Կամ երբ որ եկեղեցական ես՝
 Թե ինչն է ճիշտ՝ գիտես հաստատ...
 Եւ օրենսդիր լինելն էլ վատ չէ՝
 Օրենքը քոնն է, դու՝ օրենք.
 Լավ լինելու ձեւերը շատ են.
 Մեծ ընտրություն կա... Թե ուզենք...

ՉԳՈՒ ԵՂԵՔ...

Lidé, měl jsem vás rád. Bděte!

Julius Fučík

*Զգոն եղեք՝ վերջին պահին ասաց՝
 Զգոն եղեք մարդիկ, ես ձեզ սիրել եմ:
 Ինձ արդեն շատ քիչ թույլե մնաց,
 Ինձ մնում է սոսկ ձեզ զգուշացնելը:*

*Զգոն եղեք, երբ կհաղթեք, նույն իսկ,
 Զգոն եղեք, նրանք կրկին գալու են:
 Այլ դիմակ դրած կգան նորից,
 Այլ ճառով, բայց մեկ է՝ խաբելու են:*

*Խաբելու են ավելի հմուտ,
 Խաբելու զենքերը հղկվելու են,
 Լինելու են ավելի անզուրկ,
 Լինելու են ստոր, բայց պաշտվելու են:*

*Եւ եկան, եւ կրկնվեց ահա,
 Եւ եկան, երբ կարծեցին անցել է,
 Անհնար է, հինը ետ դառնա,
 Անհնար է, ազատին գերելը:*

*Եւ մարդիկ գնում էին գործի,
 Եւ մարդիկ հարգում էին օրենքը:
 Իսկ նրանք ծածուկ անցան հունձի,
 Իսկ նրանք արդեն ամենուրեք են:*

Եւ թվաց, թե չի էլ գգուշացրել,
Եւ թվաց, թե ճիշտը հակառակն է.
Եւ դահիճը ինքն է հենց եղել,
Եւ դահիճը ինքն այդ նահատակն է:

Շրջվեցին անցյալը ու ներկան,
Շրջվեցին գույները ու բառերը.
Սենն ու դարչնագույնը տեղ դարձան,
Սենն ու դարչնագույնն են, արդ, սրբերը:

time

---

* * *

Շտապում եմ ես, ժամերն արագ ցնդում են,
 Մտքերը կուտակվում են սրընթաց,
 Ապա հերթով կորչում, անհետանում են,
 Կամ անօգուտ մնում են լճացած:
 Մտքերն ու հանգը փոխադարձ հյուսվում են,
 Բերում է միտքը՝ հանգ, եւ հանգը՝ միտք.
 Միայն թե հաջողվի որսալ պոռթկումը՝
 Վայրկյան հետո այն կկորչի ընդմիշտ:
 Վայրկյան հետո գուցե եւ գա հաջորդը,
 Գուցե մեկ այլ մի հանգ էլ նշմարվի,
 Կամ կմնա սոսկ հների ճահճուտը,
 Կամ ափսոսանք, որ հինն էլ չի հիշվի:
 Շտապում եմ ես, թե միտքն այս շծլի,
 Արդյո՞ք պիտի հաջորդը այցելի:

* * *

Ի՞նչ ես, ասա, տառաստե՞ղծ,
 Ձևանաչված բանաստե՞ղծ,
 Ճարտարապե՞տ, նկարի՞չ,
 Դպրոցական ուսուցի՞չ:
 Կամ էլ գուցե դասախոս
 Գուցե հրապարակախոս,
 Գրո՞ղ, կամ էլ լրագրո՞ղ,
 Կամ գուցե ծրագրավորո՞ղ,
 Ձեւավորո՞ղ, տպագրո՞ղ,
 Թարգմանի՞չ, տեղայնացնո՞ղ,
 Կամ հայագե՞տ, պատմաբան,
 Թե՞ կենսաբան, երկրաբան:
 Մարդ չի լինի ամեն ինչ.
 Դու կամ մեկն ես կամ... ոչինչ...

* * *

Իսկ գուցե ես վերցնեմ գժվեմ,
Փակվեմ կերտված իմ աշխարհում
Եւ ճանաչված այնտեղ լինեմ,
Նաեւ սիրված՝ այնտեղ խորքում:

Եւ անձնուրաց լինեմ եւ սուրբ,
Լինեմ խիզախ, լինեմ բարի,
Ի պատասխան ստանամ անզուսպ
Ողջ հիացմունքն այդ աշխարհի:

Բայց ես կապրեմ էլի անտես,
Փոքրիկ գործով առօրյայի,
Կնախընտրեմ դատել այսպես,
Իմ սթափ խելքով խելագարի:

ԿՈՅՈՒՆ

Exegi monumentum

Quintus Horatius Flaccus

Կոթող ես կերտեցի աննյութական.
 Այն քար չէ, կամ մետաղ ազնվական,
 Չունի վրան գրեր նա զարդարուն,
 Այլ ինքն է հենց եւ զարդ, եւ գրություն,
 Որով կանմահացվեն այլ անուններ,
 Որով կզարդարվեն այլ կոթողներ:
 Եւ ուր էլ որ գրանք իրագործվեն,
 Իմ կոթողի մի մասը կկազմեն:

* * *

Վերջին հոգվածն է, մտածում եմ.
Էլ չեմ գրի ոչ մի անգամ,
Հետո կրկին մի բան դրդում է
Գրել այս մեկն էլ անպայման:

Կրկին կասկած. արդյո՞ք քո գործն է,
Արդյո՞ք չկա այլ մասնագետ,
Եւ պատասխան. իհարկե՛քոնն է,
Հո չե՞ն տպի՝ լինի անպետք:

***

Ձեր դրվատանքը ուշանում է,
 Երբ նոր մի գործ եմ ավարտում,
 Երբ որ հաստատ եմ ես զգում,
 Որ ինչ-որ բան ինձ հաջողվում է:
 Եւ ընկճվում եմ ես, տխրում,
 Եւ իմ եռանդը ինձ լքում է:
 Բայց մտածում եմ ես այդփամ,
 Որ լավ է դա գուցե անգամ,
 Որ ավելին է ձեր սպասումը,
 Որ ես առաջ պիտի գնամ:

ՄԱՐԳԱՐԵ

Ձեմ գուշակում. ես մարգարե եմ.
 Հաշվարկելու կարիք չունեմ,
 Ինչ, որ պատմում եմ՝ վերապրել եմ.
 Ես մարգարե եմ: Ես գիտեմ:

Ես չեմ կարող ձեզ պարտադրել,
 Ես չեմ կարող ձեզ հմայել,
 Ես չեմ կարող ձեզ համոզել,
 Կամ հետքերով իմ ձեզ տանել:
 Կարող եք ինձ դուր անտեսել:
 Կարող եք ինչ ուզեք անել:

Ինձ մի՛ հարցրեք, ոնց իմացա:
 Ոչ-ոչ, Նրան ես չտեսա:
 Ասեմ, նույնիսկ չլսեցի,
 Նրա անվամբ չըերդվեցի:

Կարող եք դուր չհավատալ,
 Կարող եք ինձ վրա խնդալ,
 Կարող եք եւ արհամարհել,
 Բայց ի՞նչ կարող է դա փոխել:
 Ես չեմ կարող ապացուցել.
 Մնում է ձեզ ինձ վստահել:

Բառերն իրար են սոսնձվում,
 Ժամանակի կազմում պատկերը
 Եւ ավազի խառնակույտում
 Տեսնում եմ գալիքի նախշերը:

Ես ոչ ոքու չեմ վախեցնում,
 Ես ոչ ոքու չեմ անիծում,
 Ես ոչ ոքու չեմ հուսադրում.
 Իրողությունն եմ լուկ ասում:
 Պետք չէ, քննել կամ ենթադրել.
 Ձեզ բավական է սոսկ հարցնել:

Տեսնում եմ ապագա դեպքերը,
 Երկնաքարեր, խավարումներ,
 Պատերազմներն ու անկումները,
 Շրջանցելու արահետներ:

Ոչ: Ես գուշակ չեմ մոլագար,
 Ոչ գիտնական եմ, ոչ հանճար,
 Ոչ կրոնավոր, ոչ գործարար.
 Ես քարոզում եմ անվճար:
 Կարող եք նույնիսկ դուք շահել.
 Մնում է ինձ միայն... գտնել:

* * *

Նոր օրը բացված է,
Երազը հիշված է,
Մնում էլնեղն ու հանձնելը թղթին:
Թղթերը դրված են,
Մտքերը գրված են,
Բայց շեն նմանվում այն շքնաղ երազին:

* * *

Արեւ եմ ամեն ինչ, որ շանխծեն եւ
Արեւ ամենը, որ շրջայնոյն:
Նաեւ ձգտել եմ միշտ, որ ինձ շատեն եւ
Կշտամբանքով անունս շնորհեն:

Այնպես չէ, որ անեծքը վախեցրել է,
Ու չեմ կարծում, երբեք ինձ չեն ատել.
Բայց հայնոյված լինելը միշտ վանել է,
Ես, պարզապես, սիրվելն եմ նախընտրել:

Johns

ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Դասագրքից

Եւ ձյունը պտտվում է,
Փաթիլ-փաթիլ իջնում է,
Ծառին, գետնին նստում է,
Ճամփաներին սառչում է,
    Հալչում դառնում է ջուր,
    Հոսում-վազում է... ո՛ր...

Ծովերն է նա հոսում,
Ուր գոլորշիանում է,
Երկինք է բարձրանում,
Ապա բյուրեղանում է,
    Սառչում, դառնում է ձյուն,
    Ամպեր է գոյացնում...

Եւ ձյունը պտտվում է,
Փաթիլ-փաթիլ իջնում է...

* * *

Ազգագրական

Անձրեւը կաթել է,
Զրհորդանը ժանգել է,
Զրհորդանը ծակել է,
Շենքի պատը թրջել է,
Պատի ծեփը պոկել է:
Վայ լե-լե լե պոկել է,
Պատի ծեփը թափել է:

Շոշից ձյունը հալել է,
Զուրն ասֆալտը տարել է,
Ճամփին փոսը բացել է,
Զուրը փոսը լցել է,
Ակը փոսը մտել է,
Վայ լե-լե լե մտել է,
Զորս կողմ ջուրը ցփնել է:

ՃԻՇՆԵԿ

Նախաճաշին՝ ձվածեղ.
Եւ էժան է եւ՝ համեղ:
Ընդամենը ձու եւ եղ.
Վրայից էլ սեւ պղպեղ:

Ճաշին՝ զորեղ կերակուր.
Քանջար, պանիր ու ապուր՝
Տանը լինի թե այլուր:
Ու մի բաժակ՝ սառը ջուր:

Ընթրիքին էլ՝ թանձրավուն,
Ջրունաճերմակ թարմ մածուն՝
Մեջը՝ համեմ ու թարխուն,
Որ կբերի խորը քուն:

* * *

Հեռու մեր Երկրից սեւ ու ցուրտ տիեզերքում
 Հրատ կարմրավուն մոլորակն է փայլում:
 Նրան՝ հնագույն խորքերից դարերի
 Աչքերն են գամվել աստղագետ այրերի:

Մի օր էլ նրա հեռավոր երեսին
 Անհայտ մուգ գծեր ինչ-որ նկատեցին:
 Բայց չի հաջողվում հանելուկը լուծել.
 Ինչպե՞ս են գծերն այդ այնտեղ գոյացել:

Խորհում են ահա գիտակաները ուշիմ.
 Գուցե մեծ գետե՞ր են հոսել այդտեղ հին,
 Գուցե Հրատին է բախվել երկնաքար,
 Գուցե հրաբուխ է ժայթքել շատ վարար:

Գուցե ջրանցքներ են դրանք ահագին՝
 Փորված Հրատի հեռավոր ցամաքին,
 Որոնք անցկացրել են մարդիկ այն դարում
 Երբ կյանք էր եռում այդ հեռու աշխարհում:

Բայց մի գուցե կա դրա այլ մի պատճառ.
 Եւ ո՞չ հրաբուխ է, եւ ո՞չ երկնաքար,
 Եւ ոչ էլ գետեր, այլ մի կուղբ ահագին
 Ջրանցք է փորել Հրատի երեսին:

ՎԱՅԿԵՏ ԲԼԼ

Դու որոշեցիր պաշտոնդ թողնել
 Ու քո դիպլոմի գործը շարունակել,
 Դու որոշեցիր դառնալ հայագետ
 Ու հայտնաբերել նոր Տիգրանակերտ:

Էլ չես լինի դու երկրորդ քարտուղար,
 Որ պիտի հետո առաջին դառնար:
 Հազիվ դու հիմա կ.գ.ա. կլինես,
 Էն էլ թե ստացվի՝ թեզդ պաշտպանես:

Բա մտածեցիր ա՛յ տղա Ձավեն,
 Թե մեր էրեխեքն ի՞նչ պիտի ուտեն,
 Թե էսօր-էգուց ի՞նչ պիտի հագնեն,
 Թե թաղում իրենց, ո՞նց պիտի նայեն:

Գոնե քիչ, միքիչ էլի դիմանայիր,
 Անոյին գոնե դու մարդու տայիր,
 Ամուսնացնեինք գոնե Վաղոյին,
 Հետո նոր տայիր խելքդ Լեոյին:

Բայց դե ինչ հիմի. պիտի գոտեպնդվենք,
 Պիտի գոտում էդ նոր անցքեր բացենք,
 Պիտի հետո նոր, նոր անցքեր բացենք,
 Ու էլի, էլի, շատ անցքեր բացենք...

Դիպլոմիդ մեռնեմ քո՝ հայագետի,
 Մի հատ էլ լիներ իրավագետի,
 Կամ գոնե մի հատ դիպլոմ հաշվապահի...
 Դե սրանով արի ու տուն պահի:

ԴԵԼԻՅԼԼ

Ես քեզ տեսա երբ անցնում էիր դու փողոցով մեր
 Եւ ժպտացիր դու ինձ բաց ժպիտով վարարուն:
 Ո՛հ, սա իմ կինն է,
 Մտածեցի, շտապեցի հետքերով քո իսկույն:

Հայ, հայ, հայ, Դելայլա...
 Վայ, վայ, վայ, Դելայլա...
 Գերեցիր դու ինձ ժպիտով քո անգին,
 Բայց դա շատ քիչ է, կուզեմ միշտ լինել քո կողքին:

Դա շատ վաղուց էր. արդեն գլորվել է շաբաթը
 Ու մինչ այսօր քեզ տեսել եմ միայն յոթ անգամ:
 Դու ինձ տանջում ես,
 Բայց կգտնեմ, կգտնեմ քո սրտի նեղ ճամփան:

Հայ, հայ, հայ, Դելայլա...
 Վայ, վայ, վայ, Դելայլա...
 Գերեցիր դու ինձ ժպիտով քո անգին,
 Բայց դա շատ քիչ է, շատ քիչ ժպտա ինձ կրկին:

ԶԳՈՒՄ

*Вид у Ковида —
Страшного вида:
То тут, то там —
Новый штамм.*

Հանարյա ըստ Վիսցիու:-))

*Թագավարակը
Ճարպիկ ու արագ է.
Կարծում ես՝ կատակ է,
Ստանում ես ապտակը:*

*Ամեն անգամ՝
Նոր շտամմ,
Շատ թարմ:*

*Կարծում ես՝ պրծավ.
Ահա քեզ նոր ցավ:
Վտանգը անչափ է
Միշտ ահ ու սարսափ է:*

*Եւ ամեն անգամ՝
Նոր շտամմ,
Շատ թարմ:*

*Ոչինչ չի փրկում,
Միայն՝ պատվաստում:
Փրկիր մեզ Բիլ Գեյթս,
Դու ձեւը գիտես:*

*Բայց ամեն անգամ՝
Նոր շտամմ,
Շատ թարմ:
Նոր շտամմ,
Շատ թարմ:
Նոր շտամմ,
Նոր շտամմ,
Նոր շտամմ...*

ՕՒԿԱԹԻԼԼՅԻՆ ՔԼԻՅԼԿՆԵՐ

* * *

Շոշն անցավ կարմիր լույսին՝
«Պորշ»-ով փոխն ասֆալտին,
Լավ է կար քթին դիմակ,
Զունեցավ թագավարակ:

* * *

Ունեցավ սրտի կաթված
Իմաստունը պատվաստված,
Շատ հանգիստ էր նա սակայն.
Թեստն էր իր բացասական:

* * *

Գործարարը տվեց տակ,
Բայց շուներ թագավարակ:
Ու այդպես գաղտնիք մնաց.
Ինչո՞ւ գործը վատ գնաց:

* * *

Համառոներին կստիպեն,
Որ անպայման պատվաստվեն,
Որ լսողին պատվաստված,
Զվարակեն էլ հանկարծ:

* * *

Նա հազում է ու ջերմում,
Բայց թագեր շունի թեստում:
Բժիշկներն են զարմանում.
Բա ինչո՞ւ է նա հազում:

ՇՊԻՏ ԸՆԹԻՒ

He xodume, detu v Afriku zulyat'...

Դուրս մի՛ ելեք ձեր տներից,
Այնտեղ մութ փողոցում,
Թագավարակն է թփերից
Խոցել ձեզ պատրաստվում:

Դուրս մի՛ ելեք ձեր տներից,
Նստեք ու դողացեք.
Հարազատին դիտեք հեռվից,
Եւ հյուր մի՛ գնացեք:

Եթե ելնեք ու նա տեսնի
(Ասենք, բակում ձեր տան)
Իսկույն փախչեք ուր պատահի՝
Բիլլ Գեյթս ձեզ պահապան:

Ձեռք մի՛ մեկնեք բարեկամին.
Դիպչեք նրան ոտքով,
Որ նենգ վարակը թոքերին
Չանցնի մաշկի տակով:

Նիկոլ շտա, եկեղեցում
Լսեք դուք պատարագ,
Վտանգավոր այդ տարածքում
Ձեզ շեն թողնի մնաք:

Եւ քահանան դիմակավոր
Կասի ձեզ. «Իմ որդյակ,
Աստծո կամոք է հարկավոր,
Որ դու կրես դիմակ»:

Ամբողջ շաբաթ տանջել է քեզ
Հանգիստը երազած՝
Երեկոյան չարժե մտնես
Դու սրճարան հանկարծ:

Այնտեղ մարդիկ խմում են սուրճ
Դիմակը իջեցրած.
Ձեն ամաչում, երբ իրենց շուրջ
Կանայք էլ են նստած:

Դուրս մի՛ ելեք ձեր տներից,
Նստեք դուք ու սպասեք,
Մինչեւ Թորոսը՝ Սորոսից,
Կանչի, որ պատվաստվեք:

Այ՛, երբ որ պատվաստվեք... կուզեք՝
Գուցե փողոց իջնեք...
Սակայն դիմակը՝ մի՛ հանեք,
Շառից հեռու եղեք:

ՎՊՐՈՒԽ ԵՆՔ, ՈՐ ԲԼՄԲԼՍԵՆՔ

Ապրում ենք մենք, որ բամբասենք:
Մենք բամբասում ենք, որ ապրենք:
Լինի՝ շշուկ՝ հարեանից,
Թե՛ պետական անցուղարձից,

Կամ՝ մի խնդիր՝ զուտ գիտական,
Եւ կամ էլ հարց՝ բարոյական.
Տեղեկույթի փոխանակում՝
Ահա, թե ինչ է կատարվում:

Եւ բամբասում են պրոտոնները՝
Մեզոններով փոխանակվում,
Եւ բամբասում են ատոմները՝
էլեկտրոններ միմյանց հանձնում:

Եւ բջիջներն են բամբասում ու
Դնթ-ներ տալիս-առնում:
Եւ որ հարմար լինի շփումը
Կամաց իրար են մոտենում...

Ձգվում է այդ ամենն իրար.
Կազմում միջուկ, կազմում է տարր,
Կազմում աստղեր, մոլորակներ,
Հողեր, սարեր, ջրեր, ամպեր:

Կազմում հյուսվածք, կազմում էակ՝
Կենդանիներ տարբեր տեսակ:
Նաեւ մարդկանց է դա կապում,
Ընտանիքներ ձեւավորում...

Ուրեմն, թե կուզենք ապրել,
Մեզ անհրաժեշտ է բամբասել:
Իմաստը դա է հենց կյանքի.
Թող ոչ մեկին դա չնեղի.

Ապրում ենք մենք, որ բամբասենք:
Եւ բամբասում ենք, որ ապրենք:

* * *

Für Elise-ն արդեն ստեղծված է,
Նաեւ այլ «գտած» գործեր:
Մի՞թե թիւը այդ սպառված չէ,
Կան դեռ չգրված գանձեր:
Տասներկու հնչուներ շատ չէ
Եւ որքան էլ համադրեն,
Մի՞թե վերջ չունի այդ շարքը.
Դեռ որքան մնաց «գտնեն»...
Եւ հետո էլ ի՞նչ անեն...

411X

* * *

Եւ կտանջի անքնությունը,
Եւ կհիշվեն դարդերը այն,
Որ արթնացնում են մենությունը
Եւ գիշերվա պահերն անձայն:

* * *

Գիշերը որպես մուգ-թավշյա վարագույր վայր իջավ,
Որպես մի արար խաղարկված այս մի օրն էլ անցավ:

* * *

Ինձ հարց տվեք՝ պատասխանեմ,
Ինձ պատվիրեք՝ կկատարեմ:
Պատասխանեմ՝ կհասկանաք,
Կատարածով՝ կգոհանաք:
Բայց չհարցնեք՝ ես ի՞նչ ասեմ,
Չպատվիրեք՝ ես ի՞նչ անեմ...

* * *

Ժամանակի լուսանկարը, բանաստեղծի սեղմ տողերում:

* * *

Երբ որ մարմնում բանտված հոգին հայացք նետի նրան դրսից...

* * *

Ապրում եմ ես իմ հուշերով.
Այնտեղ շատ ջերմ է, ապահով:

* * *

Դիմակ-հանդեսը ավարտվեց.
 Ուլքեր՝ ծառա, եւ ով է՝ տերը,
 Ուլքեր ոչխար, ուլքեր՝ գալլերը,
 Շատ պարզորոշ բացահայտվեց:

* * *

Ուրիշ ենք, զոռով չի: Ահա, համոզվենք.
 Դիմակը պատռում են, որ դեմքը տեսնեն:
 Մեզ մոտ հակառակն է. դիմակ դրեցին
 Եւ դեմքն իսկական բոլորին բացեցին:

* * *

Ինչո՞ւ, ասա, ինչո՞ւ պիտի ներեմ,
 Ինչո՞ւ պիտի, ես քեզ ինձ մատուցեմ,
 Ինչո՞ւ պիտի անցածը մոռանամ,
 Ինչո՞ւ այսպես հուլյսին իմ զոհ գնամ:

* * *

Բանահյուսքը բառ չի սոսկ,
 Ոչ էլ անվերջ բառահոսք:
 Գյուտ չէ այն՝ մատից ծծված,
 Ոչ էլ միտք՝ լրիվ ծեծված:
 Դա եւ միտք է, չափ է, հանգ,
 Եւ լեզու է, ոճ, երանգ:
 Եւ զարմանք...

* * *

Երգիր կիթառ, ցրուիր թախիծ.
 Մենք երջանիկ ենք ամէնքից:
 Փայլիր կրակ, հոսիր գինի.
 Եւ թող յաւէտ այդպէս լինի:

* * *

Պիտի հաղթենք եւ կտեսնենք դա,
Թեկուզ ժամերն առաջ տարվեն,
Թեկուզ ե՛ւ կարգը, ե՛ւ օրենքը,
Մաքուր թղթից նորից գրվեն:

* * *

Ասվել է շատ, շասվածը քիչն է:
Կրկնության արժեքն ոչինչ է:
Չասված լինելն էլ երաշխիք չէ,
Որ թե ասվի՝ արդեն իսկ ինչ է:

* * *

Ափսոսում ես, ուրեմն անցել է,
Ափսոսում ես, ուրեմն՝ չկա,
Միայն սրտիդ մեղմ բաբախելն է
Մնում դրան հուշ ու վկա:

* * *

Գիտակցություն, որ ավարտվեց ճամփան,
Որ առջեւում չկա էլ ոչ մի բան:
Զգացողություն, որ կյանքն անմիտ դարձավ,
Եւ չի լինի արդեն ոչ խինդ, ոչ ցավ:

* * *

Կրկին դասերն են հեռավար:
Հնձում է Zoom-ը նոր ավար:
Ուսումն ընկնում է գլխիվար:
Բոլորը լուռ են ու շիվար:
Հիմա մենք մարդ ենք, թե՛ տավար...

* * *

Արդյո՞ք չկա ոսկի միջին:
 Ասում են, կա՝ թվաբանները.
 Պետք է հեռու լինել փոքրից,
 Բայց եւ չընկնել մեծի ոտքերը:

* * *

Վաղվա համար շասես. «Ինչո՞ւ»՝
 Այսօր այն կա սրտիդ միջում,
 Իսկ երեկվանն էլ, թե. «Ինչպե՞ս»՝
 Հուշերիդ մեջ դու կգտնես:

* * *

Բետոն ու թիթեղ, ապակի ու լարեր,
 Փոշին է բոլոր փողոցները պատել.
 Կղմինդր կարմիր, կոպտատաշ շարվածքներ
 Կանչում են հոգին իրենց մոտ բնակվել:

ԳԻՆԻՍԵՇԸ

ՋՐԿԵՂԵՂԸ. ԱՂՅՈՒՄԱԿ ԺԱ

Խորհում է մի օր Գիլգամեշը արի՛
 Արքան իմաստուն փառապանծ Ուրուքի.
 «Անցնում են օրեր, ամիսներ ու տարի
 Եւ մի օր գալիս է ավարտը կյանքի:
 Անգոր են մարդիկ. թե առողջ, թե տկար,
 Չունեն մահվան դեմ նրանք ոչ մի հնար:
 Բայց չէ՞ որ կա մեկը ազնիվ մեր ցեղում,
 Որ արդ գետերի ակունքում է ապրում,
 Որին հաջողվել է դիցաց պես անմահ
 Ապրել տարիներ ու դարեր անհամար»:
 Անունն է հիշում նրա՝ Ութնափիշտի,
 Որ անմահության մեծ գաղտնիքը գիտի:
 Եւ նա որոշում է անցնել սար ու ձոր,
 Գտնել ցեղակցին իր հեռու-հեռավոր:
 Անցնում է գետեր նա, անցնում է լեռներ,
 Լճեր է կտրում, մագլցում է ժայռեր,
 Եւ մի օր գտնում է նրան մեծ այգում,
 Հեռու՝ փառահեղ Եփրատի ակունքում:

Եւ ասում է Գիլգամեշը հեռավոր Ութնափիշտին
 — Քեզ նայում ու զարմանում եմ, նախնի դու իմ թանկագին:

Երկուսիս հասակը նույնն է,
 Երկուսիս էլ ուժը նույնն է,
 Եւ երկուսս էլ հոգնած
 Հանգստանում ենք պառկած:
 Քեզ ինչպէս է հաջողվել
 Աստվածներին հմայել,
 Եւ հաստատվել վերելում՝
 Անմահների կաճառում:

Եւ տալիս է պատասխանն իր Ութնափիշտին հեռավոր.
 — Լսիր, կասեմ քեզ գաղտնիքը աստվածների մեր հզոր:

Գիտես Շուրիպակը, քաղաքը հայտնի,
 Փոված ավերին փառահեղ Եփրատի
 Շատ հին է քաղաքն այդ, եւ միշտ հաջողակ
 Ապրել է տաքուկ մեծ դիցաց թեւի տակ:
 Բայց մի օր նրանք հույժ հոգնած աշխարհից
 Մաքրել ցանկացան այն բոլոր մարդկանցից:
 Վճիռ կայացրին աստվածները ահեղ.
 Բերել աշխարհին սոսկալի ջրհեղեղ:
 Այնտեղ էր Անոն, եւ էնլիլը վարպետ,
 Նինուրտը բանբեր, եւ էննուզը ջրպետ,
 Եւ էան լուսաչ իրենց հետ էր նույնպես
 Եւ ուխտն այդ նրանց բոլորի հետ կապեց:
 Բայց գործը դաժան էր եւ էան տրտում
 Գաղտնիքն այդ շուտով խրճիթին է հայտնում:

«Այ խրճիթ, խրճիթ, այ դու պատ, դու պատ,
 Լսիր դու խրճիթ, հիշիր, այ դու պատ,
 Բար-Տուտու որդի, շուրուպակեցի,
 Քանդիր տունը քո, դու նավ կառուցիր,
 Լքիր լիությունը, քո կյանքը հոգա՛.
 Հոգին քո փրկիր, քեզ ոսկիդ պետք չի գա,
 Ծախիր ունեցածդ, ու նավ կառուցիր,

Եւ ինչ շնչավոր է՝ դու նավը բարձիր:
 Այդ նավը պիտի քառանկյուն կառուցես,
 Երկայնքը ու լայնքը կանես հավասար
 Արձակ Օվկիանի պես ծածկով կծածկես,
 Որ մեծ տապանին քո ելնի որպես սար»:

Իսկ երբ խրճիթի պատերով հով անցավ,
 Այդ խոսքն իմ Աստծո ականա ինձ հասավ:

Սարսափ ինձ պատեց, երբ նրան լսեցի,
 Եւ էա Տիրոջն իմ այսպես ասացի.

«Քո խոսքը, ո՛վ Տեր իմ, պիտի ես հարգեմ.
 Ինչպես ասացիր, ճիշտ այդպես էլ կանեմ:
 Սակայն երբ նավի կառուցումը սկսեմ,
 Ազգին, մեծերին դա ինչպե՞ս բացատրեմ»:

Եւ էան բացեց իր բերանն ու ասաց,
 Եւ ինձ, ծառային իր, ծածուկ շնչաց.

«Իսկ դու այսպիսի պատասխան տուր նրանց.
 «Գիտեմ, որ էնլիքն, ինձ ատում է անասնձ.
 Այլեւս ես ձեր քաղաքում չեմ ապրի
 Ոտքերս հողից էնլիքի կկտրեմ:
 Իմ տեր էայր մոտ՝ Օվկիանը դեպի
 Կողմերն այս թողած անհապաղ ես կիջնեմ»:

Իսկ նա ձեր գլխին հորդ անձրեւ կբերի ի վերուստ:
 Թռչունների գաղտնիքները այդօր կիմանաք:
 Թաքստոցները ծովի ձկների դուք այդօր կիմանաք,
 Իսկ երկրում ամենուր ուր նայեք կլինի հունձ հարուստ:
 Առտու մի տարափ կտեղա, իսկ գիշեր՝
 Անձրեւ ձեր աչքով կտեսնեք հացաբեր»:

Ու հենց որ բացվեց նրբին փայլը այգի,
 Ու հենց որ իմ կողը երկիրը լաց,
 Թողած իր գործերը, արտեր ու այգի,
 Ամբողջ ժողովուրդը ինձ մոտ հավաքվեց:
 Բոլոր այրերին լծեցի ես գործով՝
 Տները քանդում են, պարիսպը փշրում:
 Մանկիկը տիկով փայտի խեժ է բերում,
 Ուժեղը պիտույք է կրում զամբյուղով:

Հինգ օրում հիմնեցի ես իրանը.
 Դրեցի կանգնականեր, թեքաններ:
 Հղկեցի ողնուցի մեծ գերանը,
 Տաշեցի կողերի տախտակներ:

Մեկ երրորդ տասնորդի երեսով էր,
 Տախտակամած հարթակի,
 Հարյուր քսան կանգունի նավակող էր,
 Հարյուր քսան կանգունով եզրակի:
 Ուրվագիծ քաշեցի,
 Գծագիր գծեցի.
 Վեցը հարկ ես նավում շինեցի,
 Յոթ մասի բաժնեցի,
 Պատերով հատեցի,
 Ինը խուց ներքեւում արեցի,
 Զրահոլ բացեցի,
 Նավադեկն ընտրեցի,
 Հանդերձանք լավագույն դարսեցի:
 Երեք չափ քարի ձյուժ հնոցում ձուլեցի
 Երեք չափ շողուն խեժ ես այնտեղ լցրեցի,
 Երեք չափ ընտրիր յուղ դրա մեջ հալեցի:

Բացի մեկ չափ յուղից, որ ներծծման ծախսվեց,
 Իմ ղեկակալն էլ դեռ երկու չափ յուղ պահեց:
 Բնակչության համար մեր քաղաքի հզոր,
 Յլեր ու ոչխարներ մորթել եմ ամեն օր,

Պտուղների հյութով, յուղով, կարմիր գինով
Մարդկանց ես պատվեցի, ասես գետի ջրով,
Եւ մեծ խնջույք եղավ, ինչպէս Ամանորին:
Եւ ես բույրեր անուշ լցրի իմ ձեռքերին:

Ու մեծ նավը պատրաստ էր մուտին Արեւի:
ու քաշել սկսեցին դեպ ջրերը ծովի,
Եւ վերից ու տակից պահեցին ձողերով,
Եւ ջրում այն սուզվեց իր երկու երրորդով:

Բեռնեցի այն ես ամենով, ինչ որ ունեի
Բեռնեցի այն ես ամենով, ինչ արծաթ ունեի
Բեռնեցի այն ես ամենով, ինչ ոսկի ունեի
Բեռնեցի այն ես ամենով, ինչ տավար ու թռչուն ունեի,
Ամբողջ ընտանիքն իմ ու ցեղը ես նավ բարձրացրի,
Դաշտի անասուն ու գազանը ես նավ բարձրացրի,
Վարպետ ու ճարտար ու ծառա իմ ես նավ բարձրացրի:

Ժամկետը դրեց ինձ Շամաշը հերոս,
Եւ ես հասկացա իր ասածը անխոս.
«Առտու մի տարափ կտեղա, իսկ գիշեր՝
Անձրեւ քո աչքով կտեսնես հացաբեր՝
Այնպէս որ հիմա իսկ դու նավ բարձրացիր,
Դռները փակիր եւ ճեղքերը ձյութիր»:
Եւ ժամը հասավ՝ որոշված ի վերուստ,
Եւ ես շտապեցի դեպի նավն՝ իմ թաքուստ.
Առտու մի տարափ էր տեղում, իսկ գիշեր՝
Անձրեւ իմ աչքով ես տեսա հացաբեր:

Դեմքին նայեցի նոր ես եղանակի.
Նրան իսկ նայելն էր արդեն սոսկալի:
Ու նավ ես ելա, ու դռներն ձյութեցի,
Ու գանձեր ու մի մեծ ապարանք տվեցի
Իմ նավը ձյութած քաջ Փուրուզ-Ամուրրին
Ինձ լավ ծառայած նավագործ վարպետին:

Վաղորդյան առաջին լույսի հետ գոյացավ՝
 Երկնքի հիմքերից մի սեւ ամպ բարձրացավ:
 Ադդուն է սաստու շառաշում մեջտեղում,
 Շուլլաթն ու Խանիշն են շարժվում առջեւում
 Սարով ու ձորով բանբերներ են գալիս:
 Մածեր պատռելով մեծ Նինուրտն է գալիս,
 էրգալը պոկում է ձողերն պատվարի:
 Վառած լապտերները Աննունակների,
 Իրենց ճաճանշով ողջ երկիրն են հուզում:
 Ադդուի պատճառով էլ երկինքն է սառչում,
 Եւ ինչը լուսեղ էր՝ դարձել է խավար,
 Ճեղքվել է երկինքը ամբողջ՝ զերդ գավաթ:
 Փոթորիկ ընթացավ ամբողջ օրն առաջին.
 Հարավից էր փչում սաստկաշունչ ցուրտ քամին,
 Արագ հարձակվեց ու լեռներ հեղեղեց,
 Ինչպես պատերազմը երկիրն ավիրեց:
 Զի տեսնում մեկը մյուսին՝ խավարում,
 Երկնից էլ մարդիկ արդեն չեն նշմարվում:
 Սարսափեցրեց մեծ հեղեղը դիցաց,
 Երկինքն Անուի բարձրացան սարսափած,
 Շան պես կծկվել են, շարվել են դրսում:
 Իշտարը ճշում է, ասես, երկունքում,
 Դիցաց տիրուհին, ում որ ձայնն է չքնաղ.
 «Թող օրն այն կավի վերածվեր անհապաղ,
 Երբ ես խորհրդում չարություն վճռեցի:
 Ինչո՞ւ խորհրդում չարություն վճռեցի,
 Մարդկանց իմ սպանող պատերազմ սկսեցի:
 Եւ մի՞թե ես ինքս մարդկանց եմ ծնել,
 Որ արդ ձկան պես նրանք ծովը ընկնեն»:
 Եւ Անունակյան դիք լալիս են իր հետ,
 Հաշտվել են, ողբում են, ճշում են իր հետ,
 Միմյանց են գալիս, իրենց վախն է տիրել,
 Շուրթերն են նրանց բոլորի չորացել:

Վեց օր, վեց գիշեր է քամին մոլեգնում,
 Հեղեղը հողմով ողջ երկիրն է պատում:

Բայց յոթերորդ օրը ամեն ինչ լուեց
 Հողմի ու ջրի մեծ պայքարն ավարտվեց.
 Հողմի ու ջրի պատերազմը ահեղ,
 Որում զոհվեցին եւ մեղսոտ եւ անմեղ:
 Եւ ծովը հարթվեց, փոթորիկը լուեց՝
 Հեղեղն ամեհի վերջապես դադարեց:

Ես բացեցի օդանցքը՝ եւ լույս ընկավ դեմքիս,
 Ես նայեցի ծովին եւ՝ լուսթյուն շորսդիս,

Եւ ինչ շնչավոր էր, իր վերջն էր գտել,
 Եւ ողջ մարդկությունը կավի վերածվել:

Ինչպես կտուր տափակ էր հատակը ջրերի,
 Որ հաստ շերտով պատել երեսը ողջ երկրի:
 Ծնկի ես ընկա ու լալիս եմ,
 Արցունքն է դեմքով իմ հոսում:
 Մի ափ, որ քարից ու հողից է
 Փորձում եմ գտնել բաց ծովում:

Ու տասներկու ասպարեզում
 Տեսա՝ կղզի է նշմարվում:

Դա լեռն էր Նիցիիր, որ իմ դեմ հայտնվեց
 Նիցիիր լեռան մոտ հենց իմ նավը կանգնեց:
 Եւ մեծ Նիցիիր լեռը իմ նավը պահեց,
 Նիցիիրը իմ նավը ճոճվել չթողեց:
 Մեկ, երկու օր այն իմ նավը պահեց,
 Նիցիիրը պահեց ու ճոճվել չթողեց:
 Երեք ու չորս օր այն իմ նավը պահեց,
 Նիցիիրը պահեց ու ճոճվել չթողեց:
 Ու հինգ, ու վեց օր այն իմ նավը պահեց,
 Նիցիիրը պահեց ու ճոճվել չթողեց:

Եւ յոթերորդ օրը, երբ աչք բացեցի,
 Աղավնի հանեցի եւ երկինք թողեցի.
 Թռավ աղավնին, բայց արագ ետ դարձավ.
 Տեղ չգտավ, եւ իսկույն ետ եկավ:
 Ծիծեռնակ հանեցի եւ երկինք թողեցի.
 Թռավ ծիծեռնակը, արագ ետ դարձավ .
 Տեղ չգտավ, եւ իսկույն ետ եկավ:
 Ագռավ հանեցի եւ երկինք թողեցի.
 Ագռավը թռավ, ջրի անկը տեսավ,
 Կռուաց, լեշ գտավ ու չվերադարձավ:
 Դուրս եկա ես ու շորս կողմ նայեցի,
 Ու շորս կողմերին ես գոհեր ձոնեցի,
 Սարի կատարին էլ ես բուրվառեցի.
 Ես ճիշտ յոթ եւ յոթ բուրվառներ դրեցի,
 Դրանց թասերում ես բույրեր լցրեցի,
 Եղեգն ու մայրի, մրտենի տաշեցի:
 Դիք զգացին բույրը,
 Զգացին բարի բույրը,
 Դիք ճանճի պես գոհի շուրջ խմբվեցին
 Եւ մեծ մի խորհուրդ նրանք գումարեցին:

Շուտով եկավ չքնաղ մայր դիցուհին:
 Շքեղ մանյակն իր մեծ նա բարձրացրեց
 (Կերտել է այն Անուն քարից անգին),
 Հանեց այն վեր, ապա այսպես խոսեց.
 «Ո՛հ դիք, տեսեք պարանոցիս լաշվարդը՝
 Ինչպես որ այն միշտ հետս կմնա,
 Այնպես օրերն այս կմնան իմ դարդը՝
 Դարեր անցնեն դրանք ես չեմ մոռնա:
 Եւ դիք բոլոր գոհին թող մոտենան,
 Սակայն էնիլը թող հեռու մնա,
 Քանզի նա անխոհեմ հեղեղ արեց
 Եւ իմ մարդկանց նա կոտորման մատնեց»:

Էնլիլը եկավ ու երբ նավը տեսավ,
 Տեսարանից այդ սաստիկ զայրացավ:
 Ընդդեմ հավաքված ողջ Իգիզ մեծ դիցաց.
 Խոսեց խորագին իր ցասմամբ տոգորված.
 «Տեսնում եմ ինչ-որ հոգիներ են փրկվել:
 Նրանց աջակցող է այստեղ հայտնվել»:
 Նինուրտը բացեց իր բերանն ու ասաց.
 Հերոս էնլիլին իմաստուն նա ասաց.
 «Ո՛վ թե ոչ էան է միտք հղանում:
 Եւ էան, որ միշտ ամեն գործ է անում»:
 Եւ էան խոսեց եւ այսպես նա ասաց.
 Հերոս էնլիլին իմաստուն նա ասաց.
 «Հերոս ես, էնլիլ, իմաստուն՝ դիցաց մեջ:
 Բայց ո՞նց խեղդեցիր ողջ աշխարհը այս խեղճ:
 Մեղք գործածին թող պատիժը հասնի,
 Հանցավորին թող պատիժը հասնի,
 Այն էլ զսպիր քեզ՝ թող չկործանվի,
 Եւ դիմացիր՝ եւ թող շտապավի:
 Բայց քան, այսպիսի մի հեղեղ անեիր,
 Լավ էր առյուծը մարդկանց քչացներ:
 Եւ քան, այսպիսի մի հեղեղ անեիր,
 Լավ էր, որ գայլը մարդկանց քչացներ:
 Եւ քան, այսպիսի մի հեղեղ անեիր,
 Լավ էր, որ սովը երկիրն ավիրեր:
 Եւ քան, այսպիսի մի հեղեղ անեիր,
 Լավ էր, որ ցավը մարդկանց կոտորեր:
 Իսկ ես մեծ դիցաց գաղտնիքներ չեմ բացել.
 Իմաստունին սոսկ երազ եմ բերել
 Նա ինքն է գաղտնիքը դիցաց կռահել:
 Իսկ այժմ խորհուրդն է ուզում քո լսել»:
 Էնլիլը եկավ ու իմ նավը ելավ,
 Նա ձեռքն իմ բռնեց, ապա դուրս հանեց ավի,
 Ինձ եւ կնոջս ծնկի իջեցրեց
 Ճակատներին մեր իր ձեռքը դրեց
 Կանգնեց մեր միջեւ նա, կանգնեց եւ օրհնեց.
 Այսպես մեծ էնլիլը այդժամ որոշեց.

«Ութնափիշտին մինչ այս օրը սոսկ մարդ էր,
Բայց այսուհետ կլինի մեր նման,
Թող ընդունի նա դիցաց կյանքն ու կարգը»:
Ու ինձ էլ այսպես հեռուները տարան:

Ու ապրեցրին գետերի ակունքում:
Հայքում, ուր քեզ հետ եմ հիմա գրուցում:
Այսպես ավարտվեց այդ մեծ գործը դիցաց,
Որ կյանք նոր կերտեց, նոր աշխարհ, նոր մարդկանց:

Ու չի լինելու էլ առիթ այդպիսի,
Որ մարդը մահվան ճիրանից խուսափի:

ԻՊԻՏԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՕՐԴՆԵՐԳ

I. 29. ԱՐԴԻՆԻՒՆ*

Թե այսպես է, ո՛վ Իսկական, ըմպող գինի,
 Որ ապրում ենք կարծես անհույս,
 Տուր մեզ դու հույս, ո՛վ Արդինի,
 Կովեր, ձիեր, հազար բարիք տուր ի վերուստ,
 ո՛վ գերհարուստ:

Ո՛վ գեղաշուրթ, տեր պարգեւի,
 Զորեղ, քոնն է ուժը անզուսպ:
 Տուր մեզ դու հույս, ո՛վ Արդինի,
 Կովեր, ձիեր, հազար բարիք տուր ի վերուստ,
 ո՛վ գերհարուստ:

Անզարթ քնով թող քուն լինի
 Կեղծահայացք չարը անկուշտ:
 Տուր մեզ դու հույս, ո՛վ Արդինի,
 Կովեր, ձիեր, հազար բարիք տուր ի վերուստ,
 ո՛վ գերհարուստ:

Եւ թող ժլատ մարդը քնի,
 Առատաձեռնը չտա կորուստ:
 Տուր մեզ դու հույս, ո՛վ Արդինի,
 Կովեր, ձիեր, հազար բարիք տուր ի վերուստ,
 ո՛վ գերհարուստ:

Եւ կործանիր ուժով առնի
 Ոռնող էջին հույժ գարշելի:
 Տուր մեզ դու հույս, ո՛վ Արդինի,
 Կովեր, ձիեր, հազար բարիք տուր ի վերուստ,
 ո՛վ գերհարուստ:

Թող սուրբ ծառից հեռու տանի
 Զարագուշակ թռչնին քամին:
 Տուր մեզ դու հույս, ս'վ Արգինի,
 Կովեր, ձիեր, հազար բարիք տուր ի վերուստ,
 ս'վ գերհարուստ:

Բեր կործանում ճվճվանին,
 Բարեհոգուն՝ բարի գալուստ:
 Տուր մեզ դու հույս, ս'վ Արգինի,
 Կովեր, ձիեր, հազար բարիք տուր ի վերուստ,
 ս'վ գերհարուստ:

Լ. 39. ՄԱՐՈՒԹՆԵՐԻՆ

Երբ դուք այդպես հեռվից հեռու որպես հուր
 Դրոդյուն էք չափված ժայտքում, դեպի ո՞ւր,
 Եւ ո՞ւմ, ասեք, ս'վ Մարութներ, մտքի ուժով էք շարժվում
 Ո՞ւմ ահարկու կերպարանքն էք, ս'վ ցնցողներ, ընդունում:

Թող ամուր լինի ձեր գենքը, որ վանեք,
 Պինդ, որ դուք գրոհը ետ մղեք,
 Եւ ձեր ուժը զարմանալի ավելի,
 Քան թե ուժը մահկանացու-կախարդի:

Ինչ որ կարծր է դուք փշրում էք անխնա,
 Ինչ որ ծանր է գլորում էք, ս'վ Արիք:
 Ծառ ու ճուղղ ամուր հեծած գետնի վրա
 Սլանում, անցնում էք դուք լերինք:

Զկա ոսոխ ձեզ արժանի ոչ երկնքում
 Եւ ոչ երկրի վրա: Ալոցն էք դուք հսկում:
 Եւ թող ձեր ուժը աննահանջ ընդմիշտ լինի,
 Ո՞վ Վահագնյանք, շնորհիվ ձեր հար դաշնի:

Դուք ցնցում եք ու քանդում ժայռեր, լեռներ,
 Արմատախիլ եք դուք անում հսկա ծառեր:
 Դուք նետվում եք, ասես հարբած, ո՛վ Մարտվիներ,
 Ձեր ողջ զարմով անպարտելի, ո՛վ Աստվածներ:

Դուք երկներանգ այծքաղներ եք լծել մարտակառքերին
 Շիկակարմիրը քաշում է որպես կողալիծ
 Ինքը երկիրն է ունկնդիր ձեր երթին
 Մարդիկ են վախենում

III. 59. ՄԻՇՐԻՆ

Մի՛հրը՝ մտերիմ աստվածը կարգավորում է մարդկանց,
 Մի՛հրը Առյուծ, երկինք, երկիր կրում-պահում է կանգնած,
 Մի՛հրը անթարթ լույս է տալիս ազգերին ողջ աշխարհի,
 Մի՛հրին արի, զարմանալի զո՛հ մատուցեք ճարպալի:

Թող բոլորին գերազանցի մահկանացուն, ո՛վ Մ՛հեր,
 Որ քեզ համար ուխտակատար մատուցում է միշտ զո՛հեր:
 Անխոցելի ու անհաղթ է աշակցյալը մեծ Մի՛հրի
 Ու ո՛չ հեռվից, ո՛չ մոտիկից նրան փորձանք չի հասնի:

Յավերից գերծ ու զորացած ուժով առատ զո՛հերի,
 Ամուր կանգնած մենք ծնկաչոք ողջ տարածքում մեր երկրի
 Ու մի՛հրական վե՛հ, իմաստուն պահպանելով պատգամներ
 Մի՛հրի լույսով պիտի սնվենք: Թող ողորմա մեզ Մ՛հեր:

Մի՛հրը արի միշտ բարեհաճ եւ հարգարժան դարեդար
 Ծնվեց որպես բարեիշխան արքա, ծեսի ղեկավար
 Եւ թող լինենք նրա ազնիվ համակրանքին արժանի,
 Մի՛հրին անվերջ, մեծ, զո՛հարժան, որ միշտ իր հետ մեզ տանի:

Եղեք մաքուր, եղեք խոնարհ մոտենալիս մեծ Մի՛հրին՝
 Թե՛լադրում է կարգը մարդկանց, բարեհաճ է իր երգչին,
 Եւ ամենազարմանալի Մի՛հրին առատ զո՛հ ձոնեք,
 Զո՛հ տենչալի, զո՛հ ճարպալի: Առատ ի հուր այն հեղեք:

Օգնությունդ, մեծ սատարիչ Միհր աստված,
Հարուստ ավար է բերում:
Դու կանգնած ես ամենափայլ փառքով օծված:

Ո՞վ վեհությամբ երկինքն անցավ՝
Հեռուն տարածվող Մհերը,
Իր փառքով նա երկիրն անցավ:

Օգնությունն է ուժը Միհրի:
Հինգ ազգ նրան ենթարկվեց:
Բոլոր դիցաց նա կբերի:

Եւ դիցաց մեջ, եւ մարդկանց մեջ
Զոհածդոտ դարսած մարդուն
Ըստ խոստումի կհատուցի Միհրը անվերջ:

ՉԿՐԱԿԱՆՈՅՈՒՆԵՐ

ՄՅՈՒԿ

Сижу за решёткой в темнице сырой.
Вскормленный в неволе орёл молодой,
Мой грустный товарищ, махая крылом,
Кровавую пищу клюёт под окном,

Клюёт, и бросает, и смотрит в окно,
Как будто со мною задумал одно.
Зовёт меня взглядом и криком своим
И вымолвить хочет: «Давай, улетим!

Мы вольные птицы; пора, брат, пора!
Туда, где за тучей белеет гора,
Туда, где синеют морские края,
Туда, где гуляем лишь ветер... да я!...»

1822

ԳԻՐԻՆ

*Նստած եմ խոնավ ճաղապատ զնդանում՝
Արծիվ մի մատղաշ, որ սնված է բանտում՝
Ընկերս տխուր՝ իր թեւերն է ճոճում
Ու կերն է արնոտ նա կտցում վանդակում:*

*Կտցում ու գցում է եւ ինձ է նայում,
Կարծես թե նույն բանն է մտքով իր անցնում:
Չայնով, հայացքով ինձ կանչում է համառ,
Ասել է ուզում ինձ. «Թռչէ՛նք իմ եղբայր.*

*Ազատ թռչուններ ենք եւ ժամն է հասնում.
Այնտեղ, ուր լեռներն են սպիտակ՝ ամպերում,
Այնտեղ, ուր ծովերն են անվերջ լուրթերես,
Այնտեղ, ուր շրջում ենք քամին լոկ... ու են...»*

ПЕСНЯ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ

Փր ւօ վրեյա շումյ

Когда могущая Зима,
Как бодрый вождь, ведет сама
На нас косматые дружины
Своих морозов и снегов, —
Навстречу ей трещат камины,
И весел зимний жар пиров.

Царица грозная, Чума
Теперь идет на нас сама
И льстится жатвою богатой;
И к нам в окошко день и ночь
Стучит могильною лопатой...
Что делать нам? и чем помочь?

Как от проказницы Зимы,
Запремся также от Чумы!
Зажжем огни, нальем бокалы,
Утопим весело умы
И, заварив пиры да балы,
Восславим царствие Чумы.

Есть упоение в бою,
И бездны мрачной на краю,
И в разъяренном океане,
Средь грозных волн и бурной тьмы,
И в аравийском урагане,
И в дуновении Чумы.

Ն Ա Խ Ա Ն Ա Ն Դ Ր Ս Ե Ր Գ Ե Վ Ի Չ Պ Ո Ւ Շ Վ Ի Ն

Խրախնամն ժանտախտի ժամանակ

Երբ որ Ձմեռը զորավոր,
Բերում է զորքն իր ահավոր՝
Իր սառնաշունչ գումարտակները
Սառույցների ու ձյունների,
Վառում ենք մենք վառարանները,
Եւ նվիրվում խնշույքներին:

Հիմա ժանտախտ նենգ թագուհին
Զորքով գալիս է ահագին
Եւ մեծ հունձի հուլսով թակում է
Գիշեր ու զօր դռները մեր:
Եւ ո՞րն է նրանից փրկումը...
Արդյո՞ք կան փրկուլթյան ձեւեր:

Ինչպէս Ձմռան ցրտե շնչից,
Մենք կփակվենք եւ ժանտախտից,
Կբարձրացնենք լի գավաթները,
Հազար լույսեր մենք կվառենք
Եւ կսկսենք խրախնամքները,
Ու ժանտախտին կգովերգենք:

Հրճվանք կա եւ մարտի պահին,
Եւ անդունդի ձգող եզրին,
Եւ գազազած օվկիանոսում էլ՝
Մութ, գալարվող ալիքներում,
Անապատի սեւ փոթորկում էլ,
Եւ ժանտախտի սպանիչ շնչում:

Все, все, что гибелью грозит,
Для сердца смертного таит
Неизъяснимы наслажденья —
Бессмертья, может быть, залог!
И счастлив тот, кто средь волненья
Их обрести и ведать мог.

Итак, — хвала тебе, Чума,
Нам не страшна могила тьма,
Нас не смутит твое призванье!
Бокалы пеним дружно мы
И девы-розы пьем дыханье, —
Быть может... полное Чумы!

1830

*Ինչ կործանմամբ է մեզ սպառնում,
Մեր սրտերին է նվիրում
Անմեկնելի բավարարումը՝
Գուցե միջոց անմահության
Եւ երանի, ով ճաշակում է
Դրանք պահին խոռվույթյան:*

*Ուրեմն փառք քեզ տանք ժանտախտ,
Շիրմի մթից շունենք մենք վախ,
Մեզ չի հուզում քո նենգ վարմունքը:
Գավաթ ենք մենք լցնում գինով
Եւ ներշնչում կույսի բուրմունքը,
Որ գուցե... լի է ժանտախտով:*

К***

<К Керн>

Я помню чудное мгновенье:
Передо мной явилась ты,
Как мимолетное виденье,
Как гений чистой красоты.

В томленьях грусти безнадежной,
В тревогах шумной суеты,
Звучал мне долго голос нежный,
И снились милые черты.

Шли годы. Бурь порыв мятежный
Рассеял прежние мечты,
И я забыл твой голос нежный,
Твои небесные черты.

В глуши, во мраке заточенья
Тянулись тихо дни мои
Без божества, без вдохновенья,
Без слез, без жизни, без любви.

Душе настало пробужденье:
И вот опять явилась ты,
Как мимолетное виденье,
Как гений чистой красоты.

И сердце бьется в упоенье,
И для него воскресли вновь
И божество и вдохновенье,
И жизнь, и слезы, и любовь.

1825

***ԻՆ

<Կերնին>

Հիշում եմ հրաշք այն ակնթարթը.
Դու իմ առջեւ հայտնվեցիր,
Զերդ հպանցիկ մի տեսլական եւ
Գեղեցկութեան ոգի անծիր:

Տվայտանքում տխուր անհույս իմ,
Տագնապներում արմկոտ ունայն,
Հիշվում էին քո ձայնն անուշ եւ
Դիմագծերն անզուգական:

Անցան տարիք: Հոգմերն ու ցավը
Նախկին երազս ցրեցին,
Եւ մոռացա անուշ քո ձայնը
Դիմագծերդ երկնային:

Խուլ արքորում, ուր կյանքս փուշ էր
Քաշում էի ես լուռ օրեր
Անպաշտամունք, անոգեշունչ եւ
Անարտասուք, անկյանք, անսեր:

Հոգուս զարթոնք բերեց քո գալդ,
Ահա կրկին հայտնվեցիր,
Զերդ հպանցիկ մի տեսլական եւ
Գեղեցկութեան ոգի անծիր:

Եւ սիրտն արբած իմ բաբախում է,
Եւ իր համար հառնեց ի վեր
Եւ ոգու շունչն ու պաշտամունքը,
Եւ արտասուք, եւ կյանք, եւ սեր:

ЗИМНИЙ ВЕЧЕР

Буря мглою небо кроет,
Вихри снежные крутя;
То, как зверь, она завоет,
То заплачет, как дитя,
То по кровле обветшалой
Вдруг соломой зашумит,
То, как путник запоздалый,
К нам в окошко застучит.

Наша ветхая лачужка
И печальна и темна.
Что же ты, моя старушка,
Приумолкла у окна?
Или бури завываньем
Ты, мой друг, утомлена,
Или дремлешь под жужжаньем
Своего веретена?

Выпьем, добрая подружка
Бедной юности моей,
Выпьем с горя; где же кружка?
Сердцу будет веселей.
Спой мне песню, как синица
Тихо за морем жила;
Спой мне песню, как девица
За водой поутру шла.

Буря мглою небо кроет,
Вихри снежные крутя;
То, как зверь, она завоет,
То заплачет, как дитя.
Выпьем, добрая подружка
Бедной юности моей,
Выпьем с горя; где же кружка?
Сердцу будет веселей.

1825

ԶԻՄՆԻ ԵՐԵՎԵՐ

Հողմն երկինք մեզով պատում է,
Ձյան մրրիկ է ոլորում:

Մեկ, ասես, գազան ոռնում է,
Մեկ, մանուկ, ասես, լացում,
Մեկ, խարխուլ կտրի երեսն է
Մղոտները խշշացնում,
Մեկ մոլոր ճամփորդ, ասես, մեր
Պատուհանն է նա թակում:

Մեր խախուտ հին հյուղակիկը
Եւ տխուր է, եւ մթին,
Դու ինչո՞ւ ես պառավիկ իմ,
Սակվել պատի տակին:
Թե՛, ընկեր իմ, դու հոգնել ես
Մրրիկի խիստ ոռնոցից,
Թե՛ այդպես ապշած ննջել ես
Իլիկիդ խուլ բզբոցից:

Եկ խմենք ընկերուհի իմ
Պատանի խեղճ օրերիս,
Եկ խմենք. բա ո՞ւր է թասդ.
Խնդություն տա սրտերիս:
Երգն երգիր, թե ոնց էր հավքը
Այն ափին ծովի ապրում.
Երգն երգիր, թե ոնց աղջնակը
Ջուր էր մինչ արփի կրում:

Հողմն երկինք մեզով պատում է,
Ձյան մրրիկ է ոլորում:

Մեկ, ասես, գազան ոռնում է,
Մեկ, մանուկ, ասես, լացում:
Եկ խմենք ընկերուհի իմ
Պատանի խեղճ օրերիս,
Եկ խմենք. բա ո՞ւր է թասդ.
Խնդություն տա սրտերիս:

Я ВАС ЛЮБИЛ...

Я вас любил: любовь ещё, быть может,
 В душе моей угасла не совсем;
 Но пусть она вас больше не тревожит;
 Я не хочу печалить вас ничем.
 Я вас любил безмолвно, безнадежно,
 То робостью, то ревностью томим;
 Я вас любил так искренно, так нежно,
 Как дай вам Бог любимой быть другим.

1829

ՍԻՐԵԼ ԵՄ ՁԵՁ...

Սիրել եմ ձեզ: Եւ սերն էլ այդ գուցե եւ
 Դեռ չի մարել իսպառ հոգուս խորքում:
 Բայց թող որ շտանջի այն ձեզ այլեւս.
 Ես վշտացնել բնավ ձեզ չեմ ուզում:
 Սիրել եմ ձեզ անձայն, անհույս սիրով եւ
 Եղել խանդի, երկչոտության գերի:
 Սիրել եմ ձեզ այնքան քնքուշ սիրով, որ,
 Աստված տա, ձեզ ուրիշն այդպես սիրի:

* * *

О, сколько нам открытий чудных
Готовят просвещенья дух
И Опыт, сын ошибок трудных,
И Гений, парадоксов друг,
И Случай, бог изобретатель.

1829

* * *

*Որքան հըրաշք հայտնություններ են
Բերում մեզ շունչն իմացության,
Հանճարն՝ անկարծության ընկերը,
Եւ Փորձն՝ որդին մոլորության,
Եւ Դեպքը՝ գյուտարար Աստվածը...*

ПРОРОК

Духовной жаждою томим,
 В пустыне мрачной я влчился, —
 И шестикрылый серафим
 На перепутье мне явился.
 Перстами легкими как сон
 Моих зениц коснулся он.
 Отверзлись вещи зеницы,
 Как у испуганной орлицы.
 Моих ушей коснулся он, —
 И их наполнил шум и звон:
 И внял я неба содроганье,
 И горний ангелов полет,
 И гад морских подводный ход,
 И дольней лозы прозябанье.
 И он к устам моим приник,
 И вырвал грешный мой язык,
 И празднословный и лукавый,
 И жало мудрая змеи
 В уста замершие мои
 Вложил десницею кровавой.
 И он мне грудь рассек мечом,
 И сердце трепетное вынул,
 И угль, пылающий огнем,
 Во грудь отверстую водвинул.
 Как труп в пустыне я лежал,
 И бога глас ко мне воззвал:
 «Встань, пророк, и виждь, и внемли,
 Исполнись волею моей,
 И, обходя моря и земли,
 Глаголом жги сердца людей».

1826

Մ Ա Ր Գ Մ Ա Ն

Հոգով ծարավ, մոռալասուե
 Անապատում էի շրջում
 Եւ սերովբե մի վեցաթեւ
 Ինձ երեւաց ուղեխաշում:
 Երազաքաշ իր մատներով
 Նա բիբերիս դիպավ փութով՝
 Ու բացվեցին բիբերը իմ
 Զերդ արծվուհու աչքեր ուշիմ:
 Ականջներիս թեթեւ դիպավ՝
 Եւ մեջն աղմուկ, զողանջ ընկավ.
 Եւ լսեցի երկնի ցնցումը,
 Եւ հրեշտակաց թռիչքը վեհ,
 Եւ օձերի սողումը գոեհ,
 Եւ դաշտային որթի աճումը:
 Եւ շրթունքներս նա բացեց,
 Եւ մեղավոր լեզուս պոկեց՝
 Եւ սնախոսս, եւ շարամաղձ,
 Եւ իմաստուն օձի խալթոց
 Նա իր աջով արյունագօծ,
 Դրեց բերանը իմ սառած:
 Եւ կուրծքը իմ հատեց թրով,
 Եւ սիրտըս թրթռուն հանեց,
 Եւ բոցավառ ածուխ՝ հրով,
 Բաց կրծքիս մեջ նա տեղադրեց:
 Զերդ դի ընկած էի գետնին
 Եւ ձայնն աստծո դիմեց վերին.
 «Ե՛լ, մարգարե, եւ լուր, եւ տէս, եւ
 Տոգորվելով, կամքովս անանց,
 Կտրիր ծովերն ու աշխարհները՝
 Բալով այրիր սրտեր մարդկանց»:

ОЛЕГОВ ЩИТ

Когда ко граду Константина
С тобой, воинственный варяг,
Пришла славянская дружина
И развила победы стяг,
Тогда во славу Руси ратной,
Строптиву греку в стыд и страх,
Ты пригвоздил свой щит булатный
На цареградских воротах.

Настали дни вражды кровавой;
Твой путь мы снова обрели.
Но днесь, когда мы вновь со славой
К Стамбулу грозно притекли,
Твой холм потрясся с бранным гулом,
Твой стон ревнивый нас смутил,
И нашу рать перед Стамбулом
Твой старый щит остановил.

1829

ՕԼԵԳԻ ՎԼԵՎԷԼ

Երբ Կոստանդին կայսրի քաղաքը
Քեզ հետ, վարչազ դու ռազմատենչ,
Եկավ սլավոնական ջոկատը
Եւ հաղթության դրոշ ճոճեց,
Դու տոնեցիր ռուս զենքի փառքը.
Ի վախ ու քեն համառ հուլինին
Դու գամեցիր պողպատ վահանդ
Կոստանդնուպոլսի դարպասին:

Ահա եկան ռազմի օրերը
Եւ քո ճամփով անցանք կրկին,
Բայց երբ նորից փառքով օժված մենք
Ստամբուլի մոտ գոռ հոսեցինք
Դրրդալով ցնցվեց բլուրդ
Խանդոտ հառաջդ մեզ շեղեց
Եւ Ստամբուլի առջեւ մեր զորքը
Քո հին վահանը կանգնեցրեց:

ЕВГЕНИЙ ОШЕГИН

Роман в стихах

Pétri de vanité il avait encore plus de cette espèce d'orgueil qui fait avouer avec la même indifférence les bonnes comme les mauvaises actions, suite d'un sentiment de supériorité, peut-être imaginaire.

Tiré d'une lettre particulière

Не мысля гордый свет забавить,
Вниманье дружбы возлюбя,
Хотел бы я тебе представить
Залог достойнее тебя,
Достойнее души прекрасной,
Святой исполненной мечты,
Поэзии живой и ясной,
Высоких дум и простоты;
Но так и быть — рукой пристрастной
Прими собранье пестрых глав,
Полусмешных, полупечальных,
Простонародных, идеальных,
Небрежный плод моих забав,
Бессонниц, легких вдохновений,
Незрелых и увядших лет,
Ума холодных наблюдений
И сердца горестных замет.

ԵՎԵՆԻՅ ՕՍԵԳԻՆ

Շափածո վեպ*

Pétri de vanité il avait encore plus de cette espèce d'orgueil qui fait avouer avec la même indifférence les bonnes comme les mauvaises actions, suite d'un sentiment de supériorité, peut-être imaginaire.

Tiré d'une lettre particulière

Ոչ ի զվարճանք գոռոզների, եւ
Մտերմությանը նվիրված,
Ներկայանալ քեզ կուզէի ես
Ավել արժան գործով ձոնված,
Արժան հոգուն չքնադագեղ եւ,
Սրբությամբ լի երազանքին,
Կենդան ու ջինջ բանաստեղծանը,
Ու պարզության, վեհ խոհերին;
Սակայն՝ վերցրու աշտո ձեռքովդ
Շարքն երփներանգ գլուխների՝
Կես-խնդալի, կես-տխրալի,
Ռամիկականն ու կատարյալը,
Անփուլթ պտուղն իմ զվարճանքի,
Անքնության, ոգեշնչման ու,
Թերհաս, թոշնած տարիների,
Ուղեղի սառը դիտարկման ու,
Գրառումներ ցաված սրտի:

* Ընդամենը հինգ տուն

ГЛАВА ПЕРВАЯ

*И жить торопится и
чувствовать спешит.*
Кн. Вяземский.

I
«Мой дядя самых честных правил,
Когда не в шутку занемог,
Он уважать себя заставил
И лучше выдумать не мог.
Его пример другим наука;
Но, боже мой, какая скука
С большим сидеть и день и ночь,
Не отходя ни шагу прочь!
Какое низкое коварство
Полуживого забавлять,
Ему подушки поправлять,
Печально подносить лекарство,
Вздыхать и думать про себя:
Когда же черт возьмет тебя!»

II
Так думал молодой повеса,
Летя в пыли на почтовых,
Всевышней волею Зевеса
Наследник всех своих родных.
Друзья Людмилы и Руслана!
С героем моего романа
Без предисловий, сей же час
Позвольте познакомить вас:
Онегин, добрый мой приятель,
Родился на берегах Невы,
Где, может быть, родились вы
Или блистали, мой читатель;
Там некогда гулял и я:
Но вреден север для меня.

ԳՆՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Եւ ապրել է աճապարում, եւ զգալ է
շտապում:

Իշխ. Վյազեմսկիյ:

Ա

«Քեռիս ազնիվ կարգի տեր մարդ է,
Երբ լրջորեն տկարացավ,
Իրեն հարգել ստիպեց ոնց հարկն է,
Եւ լավ մի բան մտքով շանցավ:
Այլոց համար սա լավ խրատ է.
Սակայն, աստված իմ, ինչ ձանձրանք է
Հիվանդ պահել գիշեր-ցերեկ,
Չհեռանալ եւ քալլ գեթ մեկ:
Ինչպիսի ստոր նենգոտություն է
Կիսամեռին զվարճացնել,
Նրա բարձերն անվերջ ուղղել,
Դեղ մատուցել դեմքով տրտում եւ,
Հոգոց քաշել՝ մտքով գաղտնի.
Ախ, երբ քեզ շոուր կտանի»՝

Բ

Խորհում էր պարմանի շվայտը,
Ձրով՝ փոշում սլանալով,
Ամբողջ ցեղի իր պայագատը
Բարձրլալագույն Ձեւսի կամքով:
Իմ Ռուսլանի բարեկամներս,
Մի կողմ թողած նախաբանները
Թույլ տվեք ձեզ, հենց այս պահին
Ծանոթացնել իմ հերոսին.
Օնեգինն իմ բարի ընկերը,
Ափին է նեւայի ծնվել,
Ուր, գուցե դուք էլ եք արել
Իմ ընթերցող, սկզբի քայլերը.
Այնտեղ անցնում էի եւ ես.
Թեեւ հյուսիսն ինձ չընդունեց:

III

Служив отлично благородно,
Долгами жил его отец,
Давал три бала ежегодно
И промотался наконец.
Судьба Евгения хранила:
Сперва Madame за ним ходила,
Потом Monsieur ее сменил.
Ребенок был резов, но мил.
Monsieur l'Abbé, француз убогой,
Чтоб не измучилось дитя,
Учил его всему шутя,
Не докучал моралью строгой,
Слегка за шалости бранил
И в Летний сад гулять водил.

IV

Когда же юности мятежной
Пришла Евгению пора,
Пора надежд и грусти нежной,
Monsieur прогнали со двора.
Вот мой Онегин на свободе;
Острижен по последней моде,
Как dandy лондонский одет —
И наконец увидел свет.
Он по-французски совершенно
Мог изъясняться и писал;
Легко мазурку танцевал
И кланялся непринужденно;
Чего ж вам больше? Свет решил,
Что он умен и очень мил.

Գ

Մառաչուիթունն իր հոր ազնիվ էր
Պարտքով ողջ կյանքը քարշ եկավ,
Տարին երեք հանդես տալով էլ
Վերջ ի վերջո սնանկացավ:
Եւգենիին պահում էր բախտը.
Սկզբում Madame-ն էր իր դայակը,
Հետո Monsieur-ն փոխեց նրան:
Տղան լավիկն էր, ժրաշան:
Monsieur l'Abbé-ն՝ խեղճ ֆրանսացին էլ,
Որ երեխան չարաշարվեր,
Խաղի էր վերածում դասերն,
Ձէր ձանձրացնում նախատինքով էլ,
Թեթեւակի էր խրատում,
Եւ Լետնի ցած գրոսնել տանում:

Դ

Իսկ երբ Եւգենիի արբունքը՝
Տարիք եկավ խոռովալից,
Քնքուշ հույսերն ու նուրբ հուզմունքը,
Monsieur-ն շուտով բշվեց սնից:
Ահա Օնեգինն իմ ազատ է.
Մազերը նորածեւ կտրած են,
Ձերդ dandy լոնդոնյան զուգված՝
Վերնաշխարհին հայացքն ուղղած:
Իր ֆրանսերենը կատարյալ էր.
Խոսել կարող էր եւ գրել.
Մագուրկա հեշտուիթյամբ պարել,
Խոնարհվելիս էլ անկաշկանդ էր.
էլ ի՞նչ: Վերնախավում գտան,
Որ նա խելոք է, դուրեկան:

V

Мы все учились понемногу
 Чему-нибудь и как-нибудь,
 Так воспитаньем, слава богу,
 У нас немудрено блеснуть.
 Онегин был по мнению многих
 (Судей решительных и строгих)
 Ученый малый, но педант:
 Имел он счастливый талант
 Без принуждения в разговоре
 Коснуться до всего слегка,
 С ученым видом знатока
 Хранить молчанье в важном споре
 И возбуждать улыбку дам
 Огнем нежданных эпиграмм.

Ե

Բոլորս էլ մենք սովորել ենք
 Մի ինչ-որ կերպ, մի ինչ-որ բան,
 Այնպես որ կրթությամբ փայլելը,
 Մեզ մոտ դժվար էլ չէ այնքան:
 Օնեգինն էլ ըստ շատերի եւ
 (Արդար ու խիստ դատողների էլ)
 Գիտուն էր, բայց բժախնդիր.
 Տաղանդ ուներ նա մի ընտիր՝
 Շատ անկաշկանդ զրույց վարելը
 Հարցերը զգուշ շոշափելով,
 Գիտուն մարդու խելոք տեսքով
 Լռել վեճում այնտեղ, ուր պետք է
 Եւ հարուցել տիկնանց ժպիտ
 Երկտողերով իր սրամիտ:

МИХАИЛ ЮРЬЕВИЧ ЛЕРМОНТОВ

ՄԻԽԱՅԻԼ ՅՈՒՐՅԵՒԻՉ ԼԵՐՄՈՆՏՈՎ

Ищущий

У врат обители святой
Стоял просящий подаюня
Бедняк иссохший, чуть живой
От глада, жажды и страданья.

Куска лишь хлеба он просил,
И взор являл живую муку,
И кто-то камень положил
В его протянутую руку.

Так я молил твоей любви
С слезами горькими, с тоскою;
Так чувства лучшие мои
Обмануты навек тобою!

1830

Արթուր

Դռան դիմաց սուրբ վանատան
Կանգնած էր մուրացիկ՝
Աղքատ՝ սմբած, կիսակենդան՝
Սովից ու տանջանքից:

Խնդրածը հաց էր մի բերան,
Հայացքը՝ վերք էր բաց,
Եւ մեկը քար դրեց նրա
Ձեռքում՝ իրեն պարզած:

Այդպես քո սերն էի մուրում
Դառն արցունքով, թախծով.
Այդպես հույզերս լավագույն
Խաբված են քո ձեռքով:

ՊԱՐՄՍ

Белеет парус одинокой
В тумане моря голубом!..
Что ищет он в стране далекой?
Что кинул он в краю родном?...

Играют волны — ветер свищет,
И мачта гнется и скрипит...
Увы! Он счастья не ищет
И не от счастья бежит!

Под ним струя светлей лазури,
Над ним луч солнца золотой...
А он, мятежный, просит бури,
Как будто в бурях есть покой!

1832

ԱՐԿԱՍԷ

Մեն անագաստը անկայծում է
Ծովի կապույտ մառախուղում...
Ինչ է փնտրում, հեռու երկրում նա,
Ինչ է թողել իր մայր հողում:

Ալիք՝ խաղում, քամին՝ սուլում է,
Ճկվում է կայմը ու ճռռում,
Ավաղ: Իր բախտը չի փնտրում նա
Եւ իր բախտից էլ չի փախչում:

Նրա ներքո՝ լազուր ջինջ ցող է,
Վերեւ՝ արփու ճաճանչ ոսկի...
Իսկ նա, ապստամբ, կանչում է հողմը,
Կարծես հողմում այդ կա հանգիստ:

* * *

Выхожу один я на дорогу;
Сквозь туман кремнистый путь блестит.
Ночь тиха. Пустыня внемлет богу,
И звезда с звездою говорит.

В небесах торжественно и чудно!
Спит земля в сиянье голубом...
Что же мне так больно и так трудно?
Жду ль чего? Жалею ли о чем?

Уж не жду от жизни ничего я,
И не жаль мне прошлого ничуть.
Я ищу свободы и покоя!
Я б хотел забыться и заснуть!

Но не тем холодным сном могилы...
Я б желал навеки так заснуть,
Чтоб в груди дремали жизни силы,
Чтоб, дыша, вздымалась тихо грудь,

Чтоб, всю ночь, весь день мой слух лелея,
Про любовь мне сладкий голос пел,
Надо мной чтоб, вечно зеленея,
Темный дуб склонялся и шумел.

1841

* * *

Մեն-մենակ ելնում եմ ճանապարհ ես,
Արահետն է առկայծում մեզում.
Լուռ գիշեր: Աստծունն է անապատը,
Աստղն էլ աստղի հետ է զրուցում:

Երկնքում հանդիսովոր հրաշք է:
Հողն է քուն մտած կապույտ փայլում,
Ո՞րն ողջ իմ ցավը ու տանջանքը:
Ի՞նչ է պետք ինձ, ի՞նչն եմ փսսովում:

Արդ, կյանքից սպասում չունի էլ սիրտս,
Եւ անցյալն փսսոս չէ ինձ բնավ.
Ես փնտրում եմ լուռ ու հանգիտը,
Ես կուզեմ քնել անհուշ, անցավ:

Ոչ թե շիրիմի սառույց քնով, այլ
Ես հավետ այնպես ննջել կուզեմ,
Որ շնչով իմ կործքը բարձրանա եւ
Որ կրծքում կյանքի ուժեր ննջեն:

Զօր-գիշեր իմ ունկը շոյելով որ
Ինձ սիրո մասին նուրբ ձայն երգեր,
Իսկ վրաս, հավերժ կանաչելով, որ
Մուգ կաղնին, թեքվեր ու աղմկեր:

И СКУЧНО И ГРУСТНО...

И скучно и грустно, и некому руку подать
В минуту душевной невзгоды...
Желанья!.. Что пользы напрасно и вечно желать?..
А годы проходят – все лучшие годы!

Любить... Но кого же?... На время – не стоит труда,
А вечно любить невозможно.
В себя ли заглянешь? – там прошлого нет и следа:
И радость, и муки, и всё там ничтожно...

Что страсти? – ведь рано иль поздно их сладкий недуг
Исчезнет при слове рассудка;
И жизнь, как посмотришь с холодным вниманьем вокруг, –
Такая пустая и глупая шутка...

1840

ՁԱՆՃՐՈՎԹ ՈՒ ԹԱԽԻԾ Է...

Ձանձրով ռե թախիժ է, չկա՛ մեկը ձեռքը մեկնի
Պահին, երբ հոգին կիսամեռ է...
Փափա՛գը... Բայց ի՛նչ պետք է զուր այդ փափագը անի...
Տարիք էլ անցնում են՝ ողջ լավ տարիները:

Սիրել... Սակայն ո՞ւմ... Կարճատե՛ն անիմաստ է բնավ,
Հավերժ էլ սիրելն անհնար է:
Քո մե՛ջը նայես՝ անցյալից այնտեղ հետք էլ չկա.
Ամենը շնչին է, եւ խինդը, եւ դարդը...

Կրքերը. սակայն շուտ թե ուշ քաղցր թույնը նրանց
Կանցնի, երբ խոսի բանականը.
Եւ կյանքն էլ, թե շուրջդ նայես հայացքով ուշագգայ՝
Այնքան անիմաստ ու դատարկ, հիմար բան է...

SILENTIUM!

Молчи, скрывайся и таи
И чувства и мечты свои –
Пускай в душевной глубине
Встанут и заходят оне
Безмолвно, как звезды в ночи,-
Любуйся ими – и молчи.

Как сердцу высказать себя?
Другому как понять тебя?
Поймёт ли он, чем ты живёшь?
Мысль изречённая есть ложь.
Взрывая, возмутишь ключи,-
Питайся ими – и молчи.

Лишь жить в себе самом умей –
Есть целый мир в душе твоей
Таинственно-волшебных дум;
Их оглушит наружный шум,
Дневные разгонят лучи,-
Внимай их пенью – и молчи!..

~1829

SILENTIUM!

Լռիր, եւ թաքնվիր, թաքցրո՛ւ,
Զգացմունք, երազ քո լռեցրո՛ւ
Եւ թող հոգուդ խորքում անտակ
Ելնել ու մայր մտնեն նրանք
Անձայն, աստղեր գերդ խավարի՝
Հրճվիր լույսով այդ՝ ու լռիր:

Ինչպե՛ս քո սիրտն իրեն բացի,
Ուրիշն արդյո՞ք քեզ կըմբռնի,
Կհասկանա՞նք քեզ: Ո՛չ, ցավոք,
Արտաբերված միտք՝ սուտ է լոկ:
Պորտկու՛մն ակունք կպղտորի՝
Մնվիր ջրով այդ՝ ու լռիր:

Քո՛ մեջ ապրել կարողացիր,
Հոգումդ աշխարհ ունես անծիր
Քո խոհերի գաղտնակախարդ.
Այն կջնջի աղմուկն անդարդ
Եւ լույսն օրվա այն կցրի՝
Լսիր այդ երգը՝ ու լռիր...

Листья

Пусть сосны и ели
Всю зиму торчат,
В снега и метели
Закутавшись, спят, –
Их тощая зелень,
Как иглы ежа,
Хоть ввек не желтеет,
Но ввек не свежа.

Мы ж, легкое племя,
Цветем и блестим
И краткое время
На сучьях гостим.
Всё красное лето
Мы были в красе –
Играли с лучами,
Купались в росе!..

Но птички отпели,
Цветы отцвели,
Лучи побледнели,
Зефиры ушли.
Так что же нам даром
Висеть и желтеть?
Не лучше ль за ними
И нам улететь!

О буйные ветры,
Скорее, скорей!
Скорей нас сорвите
С докучных ветвей!
Сорвите, умчите,
Мы ждать не хотим,
Летите, летите!
Мы с вами летим!..

1830

ՏԵՐԻՒՆԵՐԸ

Սոճին, եղեւնին
Ողջ ձմեռը ցցված
Քնեն թող բքին
Ցուրտ ձյան մեջ փաթաթված:
Կանաչը վտիտ նրանց
Չոր, ոգնաձեւ,
Երբեք չի դեղնում,
Բայց եւ թարմ չի երբեք:

Իսկ մենք անհոմզ զարմ ենք,
Ծաղկում ենք, փայլում,
Ճյուղերը շատ կարճ են
Մեզ հյուրընկալում:
Ամբողջ շոգ ամառը
Ջարդով ենք փայլել,
Պարել շողերում
Ու ցողում լողացել:

Սակայն դադարել են
Երգել թռչնականերն,
Լույսերը խամրել են,
Անցել զեփյուռներն:
Էլ պետք է կախված
Մենք մնանք ու դեղնենք.
Եւ լավ է, որ մենք էլ
Նրանց հետեւենք:

Հողմեր մորեգին,
Օ՛, շտապե՛ք դուք, շտապե՛ք,
Շուտով ձանձրալի
Ճյուղերից մեզ պոկեք:
Պոկեք եւ տարեք,
Մենք մեզ ձեզ ենք տալիս,
Թռե՛ք, սլացե՛ք,
Մենք ձեզ հետ ենք գալիս...

ЦИЦЕРОН

Оратор римский говорил
 Среди бурь гражданских и тревоги:
 «Я поздно встал — и на дороге
 Застигнут ночью Рима был!»
 Так!.. но, прощаясь с римской славой,
 С Капитолийской высоты
 Во всем величье видел ты
 Закат звезды ее кровавой!..

Блажен, кто посетил сей мир
 В его минуты роковые!
 Его призвали всеблагие
 Как собеседника на пир.
 Он их высоких зрелищ зритель,
 Он в их совет допущен был —
 И заживо, как небожитель,
 Из чаши их бессмертье пил!

1830

ԿԻՎԵՐՈՆ

Հոռմեացի հոնտորն ասավ
 Քաղաքամարտերի միջին.
 «Ես ուշ ելա՝ ճանապարհին
 Հոռմի գիշերն ինձ վրա հասավ»:
 Այո՛... բայց տեր դարձար բախտի
 Կապիտոլյան բարձրությունից
 Ողջ վեհությամբ տեսնել գահից
 Անկումն արնոտ նրա աստղի:

Երանելի է այցելածը
 Աշխարհն այս օրհասի պահին.
 Բարձրյալների կողմից կոչված է
 Նա գրուցակցի պես խնջույքի:
 Նա իրենց վեհ խաղի դիտողն է
 Իրենց խորհուրդն է այցելել,
 Եւ ոնց որ երկնքում ապրողը,
 Անմահության գավաթն ըմպել:

* * *

И чувства нет в твоих очах,
И правды нет в твоих речах,
И нет души в тебе.
Мужайся, сердце, до конца:
И нет в творении творца!
И смысла нет в мольбе!

1836

* * *

Եւ չիք զգացմունք քո աչքերում,
Եւ իսկություն քո խոսքերում,
Եւ չիք քո մեջ հոգի:
Սիրտ, մինչեւ վերջ արիացիր.
Արարածում չիք արարիչ,
Իմաստ՝ մեջ խնդրանքի:

* * *

Не пробуждай, не пробуждай
Моих безумств и исступлений,
И мимолетных сновидений
Не возвращай, не возвращай!

Не повторяй мне имя той,
Которой память - мука жизни,
Как на чужбине песнь отчизны
Изгнаннику земли родной.

Не воскрешай, не воскрешай
Меня забывшие напасти,
Дай отдохнуть тревогам страсти
И ран живых не раздражай.

Иль нет! Сорви покров долой!..
Мне легче горя своеволье,
Чем ложное холоднокровье,
Чем мой обманчивый покой.

1834

* * *

*Մի արթնացրու, մի արթնացրու
Խենթունթյուններն իմ ու կրքերը,
Եւ վաղանցիկ երազանքները
Ետ մի դարձրու, ետ մի դարձրու:*

*Մի կրկնիր ինձ մի անուն,
Որն, արդ, կյանքում հիշելը վերք է,
Ինչպես օտար երկրում տան երգը
Իր մայր հողի վտարանդուն:*

*Մի հառնեցրու, մի հառնեցրու
Ինձ մոռացած հին փորձանքները,
Թող դադարեն կրքի ցավերը
Եւ հին վերքեր մի թարմացրու:*

*Կամ ո՛չ: Ծածկոցը դեն պոկիր...
Թող ինձ ցավի կատաղունթյունը,
Քան կեղծ այդ սառնարյունունթյունը,
Քան խաբուսիկ հանգիստը իմ:*

* * *

Из поэмы Ганц Кюхельгартен

Тебя зову! тебя зову!
Твоей улыбкою чаруюсь,
С тобой не час, не два сижу,
С тебя очей я не свожу:
Дивуюся, не надивуюсь.

Поешь ли ты – и звон речей
Твоих, таинственный, невинный,
Ударит в воздух ли пустынный –
Звук в небе льется соловьиный,
Гремит серебряный ручей.

Приди ко мне, прижмись ко мне
В жару чудесного волненья.
Пылает сердце в тишине;
Они горят, они в огне,
Твои покойные движенья.

Я без тебя грущу, томлюсь,
И позабыть тебя нет силы.
И пробуждаюсь ли, ложусь,
Всё о тебе молюсь, молюсь,
Всё о тебе, мой ангел милый.

1834

* * *

Հանց կյուխելգարտեն պոեմից

Քեզ եմ կանչում, քեզ եմ կանչում,
Քո ժպիտով եմ զմայլվում ես,
Քեզ հետ ժամեր եմ անցկացնում,
Քեզնից հայացքս չեմ թեքում,
Եւ հիանում, չեմ կշտանում ես:

Եւ թե երգես, քո խոսքերի
Կախարդական, անմեղ զողանջը
Կհնչեցնի լույսի ճաճանջը,
Սոխակի երգ կընկնի ականջս,
Արծաթ առվակը կաղմկի:

Օհ, եկ ինձ մոտ, սեղմվիր ինձ տաք,
Երբ հրավառ են մեր հույզերը:
Սրտումս այրվում է բոց անհագ,
Շնչում են հուր, ծնում կրակ
Խաղաղաշունչ քո շարժումները:

Տխրում եմ առանց քեզ, տանջվում,
Չեմ մոռանում քեզ իմ միակս:
Եւ արթնանում եմ, թե քնում՝
Միշտ քեզ համար եմ աղոթում,
Միշտ քեզ համար քնքուշ հրեշտակս:

НИКОЛАЙ ВЛАДИМИРОВИЧ ЗУБОВ

ՆԻԿՈԼԱՅ ՎԼԱԴԻՄԻՐՈՎԻՉ ԶՈՒԲՈՎ

НЕ УХОДИ...

Не уходи, побудь со мною,
Здесь так отрадно, так светло,
Я поцелуями покрою
Уста, и очи, и чело.

Не уходи, побудь со мною,
Я так давно тебя люблю.
Тебя я лаской огневою
И обожгу, и утоплю.

Не уходи, побудь со мною,
Пылает страсть в моей груди.
Восторг любви нас ждет с тобою,
Не уходи, не уходи!

1899

ՄԻ՛ ԿԵՆԱԳԻՐ

Մի՛ հեռացիր, մնա՛ ինձ հետ դու,
Այստեղ ծաղկունք է լուսեղեն,
Ես քո աչերն ու շրթունքները
Համբույրներով ջերմ կպատեմ:

Մի՛ հեռացիր, մնա՛ ինձ հետ դու,
Վաղուց եմ քեզ սիրում արդեն,
Ես կրակոտ գուրգուրանքով իմ
Քեզ եւ կայրեմ, եւ կտանջեմ:

Մի՛ հեռացիր, մնա՛ ինձ հետ դու,
Ծառավ սրտումս այրվում է կիրք,
Դեռ առջևում սիրո բերկրանքն է,
Մի՛ հեռացիր, մի՛ հեռացիր:

ВЛАДИМИР МАЯКОВСКИЙ

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՎԼԱԴԻՄԻՐՈՎԻՉ ՄԱՅԱԿՈՎՍԿԻՅ

А ВЫ МОГЛИ БЫ?

Я сразу смазал карту будня,
 плеснувши краску из стакана;
 я показал на блюде студня
 косые скулы океана.
 На чешуе жестяной рыбы
 прочел я зовы новых губ.
 А вы
 ноктюрн сыграть
 могли бы
 на флейте водосточных труб?

1913

ԻՍԿ ԴՈՒՔ ԿԿԱՐՈՒՄՆԱՅԻՒՔ

Կղոզեցի օրվա քարտեզը,
 ցփնելով ներկը բաժակից.
 օվկիանոսի շեղոտ այտերը
 ցուցադրեցի ես դոնդոդին:
 Թիթեղ-ձըկան թեփուկներին ես
 կանչ կարդացի նոր շուրթերի:
 Իսկ դուք
 ցայգերգ
 կնվագե՞իք
 ջրհորդանե սրինգներին:

ВЛАДИМИР МАЯКОВСКИЙ

ՎԼԱՂԻՄԻՐ ՎԼԱՂԻՄԻՐՈՎԻՉ ՄԱՅԱՎՈՎՍԿԻՑ

ЕЩЕ ПЕТЕРБУРГ

В ушах обрывки теплого бала,
а с севера – снега седей –
туман, с кровожадным лицом каннибала,
жевал невкусных людей.

Часы нависали, как грубая брань,
за пятым навис шестой.
А с неба смотрела какая-то дрянь
величественно, как Лев Толстой.

1914

ԷՆԻ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Պարահանդեսն է շերմ դեռ ունկերում, իսկ
հյուսիսից էլ՝ ձյունից սպիտակ՝
մեզը՝ մարդկեր երեսով արնախում իր
Մամուն էր անհամ մարդկանց:

Ժամն էլ կախված, որպես բիրտ հայհոյանք.
հնգի վրա վեցն էր կախվում:
Իսկ՝ Լեւ Տոլստոյի պես վսեմափառ՝
երկնքից մի զիբիլ էր նայում:

* * *

Ночь, улица, фонарь, аптека,
Бессмысленный и тусклый свет.
Живи ещё хоть четверть века —
Всё будет так. Исхода нет.

Умрёшь — начнёшь опять сначала
И повторится всё, как встарь:
Ночь, ледяная рябь канала,
Аптека, улица, фонарь.

1912

* * *

Գիշեր, փողոց, լապտեր, դեղատուն եւ
Անբովանդակ խամրած, թույլ լույս
Քառորդ մի դար էլ թե ապրես դու՝
Բան չի փոխվի: Չկա մի հույս:

Մեռնես՝ ու կսկսես սկզբից եւ
Կկրկնվի ինչպես հնում.
Գիշեր, ջրանցք, սառած ալիքը,
Կրկին փողոց, լապտեր, դեղատուն:

* * *

Шаганэ ты мая, Шаганэ!
Потому что я с севера, что ли,
Я готов рассказать тебе поле,
Про волнистую рожь при луне.
Шаганэ ты мая, Шаганэ.

Потому что я с севера, что ли,
Что луна там огромней в сто раз,
Как бы ни был красив Шираз,
Он не лучше рязанских раздолий.
Потому что я с севера, что ли?

Я готов рассказать тебе поле,
Эти волосы взял я у ржи,
Если хочешь, на палец вяжи —
Я нисколько не чувствую боли.
Я готов рассказать тебе поле.

Про волнистую рожь при луне
По кудрям ты моим догадайся.
Дорогая, шути, улыбайся,
Не буди только память во мне
Про волнистую рожь при луне.

Шаганэ ты мая, Шаганэ!
Там, на севере, девушка тоже,
На тебя она страшно похожа,
Может, думает обо мне...
Шаганэ ты мая, Шаганэ!

1924

* * *

Շահանէ դու իմ, Շահանէ
Երեւի, որ հյուսիս է իմ տունը,
Քեզ պատրաստ եմ պատմել դաշտի քունը
Հուանի տակ ալիքներ ցորենէ,
Շահանէ դու իմ, Շահանէ

Երեւի, որ հյուսիս է իմ տունը,
Որ լուսինն այնտեղ մեծ է, անհաս,
Որքան էլ սիրուն է Շիրազ,
Ոչազանն ավելին է միեւնոյնն է
Երեւի, որ հյուսիս է իմ տունը,

Քեզ պատրաստ եմ պատմել դաշտի քունը,
Այս վարսերը վերցրել եմ հասկից
Թե ուզում ես՝ կապիր պինդ՝ մատիս՝
Ես բնավ չեմ զգում, թե ցավում է
Քեզ պատրաստ եմ պատմել դաշտի քունը,

Հուանի տակ ալիքներ ցորենէ
Դու փորձիր գանգրերում իմ տեսնել.
Քեզ խնդրում եմ ժպտալ, կատակել,
Միայն մի՛ հիշեցրու ինձ գոնե
Հուանի տակ ալիքներ ցորենէ,

Շահանէ դու իմ, Շահանէ
Հյուսիսում մի աղջիկ կա այնքան նե
Հավատա, սոսկալի քեզ նման է
Իմ մասին մտածում է գուցե...
Շահանէ դու իմ, Շահանէ

ЕДИНСТВЕННЫЕ ДНИ

На протяжение многих зим
Я помню дни солнцеворота,
И повторялся вновь без счета.
И каждый был неповторим

И целая их череда
Составилась мало-помалу -
Тех дней единственных, когда
Нам кажется, что время стало.

Я помню их наперечет:
Зима подходит к середине,
Дороги мокнут, с крыш течет
И солнце греется на льдине.

И любящие, как во сне,
Друг к другу тянутся поспешней,
И на деревьях в вышине
Потеют от тепла скворешни.

И полусонным стрелкам лень
Ворочаться на циферблате,
И дольше века длится день,
И не кончается объятье.

1959

ԵՉՂԿԻ ՕՐԵՒ

Բազում ձմեռների շարքում
Հիշում եմ արեւադարձերը՝
Անկրկնելի բոլորն էլ, ու
Նրանց անթիվ կրկնությունները:

Եւ մի ամբողջ շղթա կազմեց
Այդ եզակի օրերի շարքը,
Երբ մեզ թվում է, թե սառեց,
Թե կանգառել է ժամանակը:

Դրանք հիշում եմ մեկ առ մեկ.
Հասնում է կեսերին ձմեռը,
Ճամփեքը թաց են եւ անբեկ
Շողում է սառույցին արեւը:

Եւ շարթնացած ասես, քնից
Միմյանց ձգվում են սիրյալները,
Եւ ծառերին, ջերմությունից,
Քրտնում են սալրակաբները:

Եւ սլաքներն են կիսաքուն,
Դանդաղ ու ծուլլ են պտույտները
Եւ օրը դար է շարունակվում
Եւ չեն դադրում սեղմվել գրկերը:

БОРИС ЛЕОНИДОВИЧ ПАСТЕРНАК

ԲՈՐԻՍ ԼԵՈՆԻԴՈՎԻՉ ԴԱՍԵՆՆԱԿ

* * *

Никого не будет в доме,
Кроме сумерек. Один
Зимний день в сквозном проёме
Не задёрнутых гардин.

Только белых мокрых комьев
Быстрый промельк маховой.
Только крыши, снег и, кроме
Крыш и снега, - никого.

И опять зачертит иней,
И опять завертит мной
Прошлогоднее унынье
И дела зимы иной.

И опять кольнут доныне
Не отпущенной виной,
И окно по крестовине
Сдавит холод ледяной.

Но нежданно по портье
Пробежит вторженья дрожь,
Тишину шагами мера,
Ты, как будущность, войдѣшь.

Ты появишься у двери
В чем-то белом, без причуд,
В чем-то прям из тех материй,
Из которых хлопяшь шют.

1931

* * *

Ոչ ոք չի լինի ողջ տանը,
Մթնշաղ սոսկ: Կտիրի
Զմեռվա լուռ տեսարանը
Բացվածքում վարագույրի:

Սոսկ լիակած ճերմ փաթիլները՝
Կալծկլտուն, արագ, անհոգ
Եւ սոսկ ձյունն ու կտուրները՝
Զյուն, կտուր ու էլ ոչ ոք:

Կծաղկի եղյամ նորից եւ
Կշրջի ինձ նոր անգամ
Անցած տարվա նույն թախիծը
Հուշերից մեկ այլ ձմռան:

Կծակեն նորից մինչ օրս
Զքաված մեղքերը հին,
Ու փեղկերը փայտասուվը
Կճգմի շրջանակին:

Բայց հանկարծ նուրբ վարագույրը
Կդողա՝ ու քայլերով
Կչափես դու լռությունը,
Զերդ գալիք ներս մտնելով:

Կերեւաւ շեմին անբիծ քո
Ինչ-որ, ճերմ զգեստով գեղուն,
Այն նյութից իրոք, որից որ
Փաթիլներն են ձյան կարում:

ГЕФСИМАШСКИЙ САД

Мерцаем звезд далеких безразлично
Был поворот дороги озарен.
Дорога шла вокруг горы Масличной,
Внизу под нею протекал Кедрон.

Лужайка обрывалась с половиной.
За нею начинался Млечный путь.
Седые серебристые маслины
Пытались вдаль по воздуху шагнуть.

В конце был чей-то сад, надел земельный.
Учеников оставив за стеной,
Он им сказал: «Душа скорбит смертельно,
Побудьте здесь и бодрствуйте со мною».

Он отказался без противоборства,
Как от вещей, полученных взаимно,
От всемогущества и чудотворства,
И был теперь, как смертные, как мы.

Ночная даль теперь казалась краем
Уничтоженья и небытия.
Простор вселенной был необитаем,
И только сад был местом для житья.

И, глядя в эти черные провалы,
Пустые, без начала и конца,
Чтоб эта чаша смерти миновала,
В поту кровавом Он молил Отца.

Смягчив молитвой смертную истому,
Он вышел за ограду. На земле
Ученики, осиленные дремой,
Валялись в придорожном ковыле.

ԳԵՓՍԵՄԱՄԻ ԼՅՅԻՆ

Առկայծումով անհոգ հեռու աստղերը
Ոլորքն էին ճամփի լուսավորում
Եւ Զիթենյաց լեռան տխուր լանջերը:
Կեդրոնն էր խորքերում ձորի հոսում:

Բացատը ընդհատվում էր: Միր Կաթինն էր
Սեւ երկնքում վարսերն իր տարածեւ,
Եւ ալեհեր, արծաթ ձիթենիները
Փորձում էին օդով հեռուն քայլել:

Մի հողամաս՝ այգի՝ ճամփի վերջում էր:
Իր աշակերտներին թողեց այնտեղ,
Ասաց. «Հոգին իմ մահացու ողբում է
Եղեք այստեղ, ինձ հետ արթուն կացեք»:

Նա որոշեց հրաժարվել պահից այդ
Պարտքով վերցված, պարզ իրերից, ասես՝
Ամենազոր եւ հրաշագործ ուժից իր
Եւ նա մնաց մահկանացու՝ մեզ պես:

Եւ այժմ գիշերվա հեռուն թվում էր
Ոչնչացման, անէության եզերք
Անմարդ էր տիեզերքի տարածությունը.
Միայն այգին էր ապրելու մի տեղ:

Եւ տեսնելով այդ սեւաթուշր անդունդը
Այնքան դատարկ, եւ անսկիզբ, անվերջ
Նա Հորը քրտինքում արնոտ խնդրում էր,
Որ գավաթից մահվան այդ խոսափեր:

Երբ աղոթքով մեղմեց մահվան թախծանքը
Նա դուրս եկավ ցանկապատից: Գետնին
Իր աշակերտներին տեսավ՝ քնած են,
Փռված, պառկած են ճամփեզրի խոտին:

Он разбудил их: «Вас Господь сподобил
Жить в дни мои, вы ж разлеглись, как пласт.
Час Сына Человеческого пробил.
Он в руки грешников себя предаст».

И лишь сказал, неведомо откуда
Толпа рабов и скопище бродяг,
Огни, мечи и впереди — Иуда
С предательским лобзаньем на устах.

Петр дал мечом отпор головорезам
И ухо одному из них отсек.
Но слышит: «Спор нельзя решать железом,
Вложи свой меч на место, человек.

Неужто тьмы крылатых легионов
Отец не снарядил бы мне сюда?
И, волоска тогда на мне не тронув,
Враги рассеялись бы без следа.

Но книга жизни подошла к странице,
Которая дороже всех святынь.
Сейчас должно написанное сбываться,
Пускай же сбудется оно. Аминь.

Ты видишь, ход веков подобен притче
И может загореться на ходу.
Во имя страшного ее величия
Я в добровольных муках в гроб сойду.

Я в гроб сойду и в третий день восстану,
И, как сплавляют по реке плоты,
Ко мне на суд, как баржи каравана,
Столетия поплывут из темноты».

1949

*Եւ արթնացրեց. «Ինչո՞ւ եք դուք քնել, երբ
Արժանացրեց ձեզ Տերն իմ օրերին:
Մարդու որդու ճիշտ ժամը մտնեցել է.
Իրեն մատնում է մեղավորներին»:*

*Եւ հենց ասաց, լցվեց շորս կողմ շրջանը.
Շրջմուխկներ, ամբո՞խ ստրուկների,
Կրակ, աղմուկ եւ առջեւից՝ Հուդան էր
Մատնողական համբույրը շուրթերին:*

*Պետրոսը կանգնեցրեց նրանց թրով իր
Եւ հասցրեց մեկի ականջն հատել:
Սակայն հնչեց. «Ախր, դիր տեղը թուրդ.
Չարժե վեճերը երկաթով լուծել:*

*Եւ մի՞թե թեւավոր բյուր-բյուր գորքերն իր
Չեր առաքի իմ Հայրն հիմա այստեղ:
Այնժամ չդիպչելով մազիս ծայրին իսկ
Իմ թշնամիք կցրվեին անհետ:*

*Սակայն կյանքի գրքում բացվեց այն էջը,
Որ թանկ է քան բոլոր սրբություններն.
Հիմա պիտ կատարվի այն ինչ գրվել է,
Եւ թող այն կատարվի այսօր: Ամեն:*

*Տէ՛ս, դարահոսքը առակի նման է
Եւ ընթացքից կարող է բռնկվել:
Եւ, արդ, նրա ահեղ փառքի անվամբ ես
Հոժարակամ տանջված շիրիմ կիջնեմ:*

*Շիրիմ կիջնեմ եւ օրն երրորդ կհառնեմ ես
Եւ լաստերի սահող շարքի նման
Դեպ ինձ, դատի, զերդ քարվանի նավերը
Մթությունից դարերը կլողան»:*

* * *

Под лаской плюшевого пледа
Вчерашний вызываю сон.
Что это было? — Чья победа? —
Кто побежден?

Все передумываю снова,
Всем перемучиваюсь вновь.
В том, для чего не знаю слова,
Была ль любовь?

Кто был охотник? — Кто — добыча?
Все дьявольски-наоборот!
Что понял, длительно мурлыча,
Сибирский кот?

В том поединке своеволий
Кто, в чьей руке был только мяч?
Чье сердце — Ваше ли, мое ли
Летело вскачь?

И все-таки — что ж это было?
Чего так хочется и жаль?
Так и не знаю: победила ль?
Побеждена ль?

1914

* * *

*Թափշյա ծածկոցն ու ջերմությունը
Հիշեցրեցին երազն անցած:
Այդ ի՞նչ էր եւ ի՞նչ հաղթությունը
Ո՞վ է պարտված:*

*Կրկին հիշում եմ այդ երազը,
Կրկին տանջվում եմ մտահոգ.
Ի՞նչ կար այնտեղ, ի՞նչ էր եղածը,
Կա՞ր սեր արդյոք:*

*Ո՞վ էր որսորդը, ո՞վ էր որսը.
Ամեն ինչ խառն էր երեւում:
Այդ ի՞նչ նշան էր մոռնոցն ու
Նստած կատուն:*

*Մենամարտում այն ի՞նչ էր գինը
Ո՞վ, ո՞նց ձեռքում լոկ գնդակ,
Ո՞նք սիրտն էր, ձե՞րն էր այդ, թե՞ իմը,
Ցատկում արագ:*

*Եւ ի վերջո, այդ ի՞նչ դիպված էր,
Ի՞նչ է սիրտս խռովված:
Եւ չիմացա. արդյո՞ք հաղթած եմ,
Կամ թե պարտված:*

* * *

Мне нравится, что Вы больны не мной,
Мне нравится, что я больна не Вами,
Что никогда тяжёлый шар земной
Не уплывёт под нашими ногами.
Мне нравится, что можно быть смешной —
Распущенной — и не играть словами,
И не краснеть удушливой волной,
Слегка соприкоснувшись руками.

Мне нравится ещё, что Вы при мне
Спокойно обнимаете другую,
Не прочтите мне в адовом огне
Гореть за то, что я не Вас целую.
Что имя нежное моё, мой нежный, не
Упоминаете ни днём, ни ночью — всуе...
Что никогда в церковной тишине
Не пропоют над нами: аллилуйя!

Спасибо Вам и сердцем и рукой
За то, что Вы меня — не зная сами! —
Так любите: за мой ночной покой,
За редкость встреч закатными часами,
За наши не-гулянья под луной,
За солнце не у нас над головами,
За то, что Вы больны — увы! — не мной,
За то, что я больна — увы! — не Вами!

1915

* * *

*Ինչ լավ է, որ ինձնով չեք դուք հիվանդ,
Ինչ լավ է, որ ձեզնով հիվանդ չեմ ես էլ,
Եւ ծանր երկրագունդն երբեք հանկարծ,
Որ չի լողա-փախչի ոտքի տակից մեր:
Ինչ լավ է, որ կարող եմ ես լինել
Անլուրջ, ազատ, շխաղացնել բառերը:
Եւ ավերով խեղդող չկարմրել,
Երբ պատահամք հպվում են մեր թեւերը:*

*Ուրախ եմ ես, որ իմ ներկայութեամբ
Դուք շատ հանգիստ գրկում եք ուրիշին եւ
Չեք ուղարկում դժոխք ատելութեամբ,
Քանի որ համբուրում եմ ուրիշին ես:
Որ նրբագեղ անունը իմ անվերջ
Չեք կրկնում գիշեր, ցերեկ՝ ունայն,
Որ եկեղեցական լուսթյան մեջ
Մեզ չեն երգի երբեք հալելույս:*

*Սրտով, ձեռքով ես շնորհակալ եմ ձեզ,
Որ դուք ինձ ակամա այդքան սիրում եք,
Նաեւ, որ գիշերով հանգիստ եմ ես,
Մայրամուտին, որ քիչ ենք հանդիպում մենք,
Հուանի տակ մեր չզբոսնելու համար
Եւ արեւի՜ որ մեր գլխի վրա չէ,
Որ դուք հիվանդ եք ոչ ինձնով, ավաղ,
Որ նաեւ ես՝ ձեզնով, ավաղ, հիվանդ չեմ:*

***

Տ. Դ.

Люди пишут, а время стирает,
Все стирает, что может стереть.
Но скажи, - если слух умирает,
Разве должен и звук умереть?

Он становится глуше и тише,
Он смешаться готов с тишиной.
И не слухом, а сердцем я слышу
Этот смех, этот голос грудной.

<1964

***

Տ. Գ.

Գրում են մարդիկ եւ ջնջում է
Փամանակն ինչ կարող է ջնջել,
Բայց ասա. եթե ունիլը մեռնում է
Մի՞թե ձայնն էլ ստիպված է մեռնել:

Գնալով այն լռում, խլանում է
Եւ արդեն խառնվում լռությանը,
Եւ ունկով չէ՝ սրտով եմ լսում ես
Այդ ծիծաղն ու այդ թավ կրծքաձայնը:

ФАЭТОНЩИК

На высоком перевале
В мусульманской стороне
Мы со смертью пировали –
Было страшно, как во сне.

Нам попался фазетонщик,
Пропеченный, как изюм,
Словно дьявола погонщик,
Односложен и угрюм.

То гортанный крик араба,
То бессмысленное «цо», –
Словно розу или жабу,
Он берег свое лицо:

Под коженною маской
Скрыв ужасные черты,
Он куда-то гнал коляску
До последней хрипоты.

И пошли толчки, разгоны,
И не слезть было с горы –
Закружились фазтоны,
Постоялые дворы...

Я очнулся: стой, приятель!
Я припомнил – черт возьми!
Это чумный председатель
Заблудился с лошадьми!

Խոլ ու բարձր էր լեռնանցքը,
Մահմեդական կողմերում
Մահվան հետ էր մեր խրախճանքը,
Սարսափին՝ ինչպես երագում:

Կառապանը մեր այրված էր,
Չամշի նման խորովյալ,
Ստտանայի քշող, ասես,
Հակրճախոս ու մոսայլ:

Մեկ արաբի կոկրդային
Գոռոց, կամ «ցո» անիմաստ.
Որպես դողող, կամ վարդ անգին
Դեմքն էր պահում թաքցրած.

Դիմակի տակ կաշվե պահած
Դիմագծերն ահավոր
Նա քշում էր խոփահատված
Սալակն անհայտ տեղ ինչ որ:

Թափ էր առնում կառքը, ցնցվում,
Անհնար էր վայր իջնել,
Իջեւանատներ, կառքեր
Սկսեցին պտտվել:

Ես սթափվեցի: Կանգնիր, ընկեր,
Չարը տանի, թող հիշեմ.
Դա ժանտախտոտ նախագահն է
Չիերի հետ մոլորվել:

Он безошой канителью
Правит, душу веселя,
Чтоб вертелась каруселью
Кисло-сладкая земля...

Так, в Нагорном Карабахе,
В хищном городе Шуше
Я изведал эти страхи,
Соприродные душе.

Сорок тысяч мертвых окон
Там видны со всех сторон
И труда бездушный кокон
На горах похоронен.

И бесстыдно розовеют
Обнаженные дома,
А над ними неба мреет
Темно-синяя чума.

1931

*Նա է անքիթ լուռ տախտկովթյամբ
Վարում, հոգի արբեցնում,
Որ պտտվի ոտքերի տակ
Քաղցրաթթվաշ հողն անքուն:*

*Ես կենային Ղարաբաղում՝
Գորշ գիշատիչ Շուշում
Ճաշակեցի վախն այդ ցնցուն
Համաբնույթիմ հոգուն:*

*Չորս բյուր մեռյալ պատուհաններ
Ամենուրեք: Անոգի
Աշխատանքի բոժոժն անտեր
Թաղված գոգին սարերի:*

*Եւ անամոթ վարդագունող
Շինություններ մերկացած,
Իսկ վերելում սեւին խփող
Կապույտ ժանտախտն արթնացած:*

SILENTIUM

Она еще не родилась,
Она и музыка и слово,
И потому всего живого
Ненарушаемая связь.

Спокойно дышат моря груди,
Но, как безумный, светел день,
И пены бледная сирень
В черно-лазоревом сосуде.

Да обретут мои уста
Первоначальную немоту,
Как кристаллическую ноту,
Что от рождения чиста!

Останься пеной, Афродита,
И слово в музыку вернись,
И сердце сердца устыдись,
С первоосновой жизни слито!

1910

SILENTIUM

*Բայց չի ծնվել նե տակավին,
Նե եւ նվագ է, նե եւ բառ է,
Ուտի եւ անխախտելի կապն է
Կենդանաշունչ ամեն բանի:*

*Հանդարտ շնչում են ստինք ծովի,
Բայց խենթի պես պայծառ է օրը,
Եւ մանիշակագույն փրփուրը
Սեւալազուր այս անոթի:*

*Թող որ շուրթերս ձեռք բերեն
Սկզբնական սուրբ համրությունը,
Որպես այն բյուրեղյա հնչյունը,
Որ ջինջ է ծննդից ի վեր:*

*Փրփուր մնա Աստղիկ աստված
Եւ բան, նվագ վերադարձիր,
Եւ սիրտ, սրտից դու ամաչիր,
Կյանքի նախահիմքին հյուսված:*

МАКСИМИЛИАН АЛЕКСАНДРОВИЧ
ВОЛОШИН

ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԱՆ ԱԼԵԿՍԱՆԴՐՈՎԻՉ ՎՈԼՈՇԻՆ

* * *

Любовь твоя жаждет так много,
Рыдая, прося, упрекая...
Люби его молча и строго,
Люби его, медленно тая.

Свети ему пламенем белым —
Бездымно, безгрудно, безволью.
Люби его радостно телом,
А сердцем любви его больно.

Пусть призрак, творимый любовью,
Лица не заслонит иного, —
Люби его с плотью и кровью —
Простого, живого, земного...

Храня его знак суеверно,
Не бойся врага в иноверце...
Люби его метко и верно —
Люби его в самое сердце!

1914

* * *

Այնքան մեծ է սիրո քո տենչանքը,
Կշտամբում է, ողբում՝ խնդրելով...
Սիրիր նրան լուռ խստովայամբ եւ
Սիրիր կամացուկ հալելով:

Թող լույս տա նրան սպիտակ հուրդ՝
Անծուխ, անտրտում ու անկամք:
Սիրիր նրան զվարդ դու մարմնովդ,
Սրտովդ՝ սիրիր ցավահար:

Թող սիրո արարած ուրվականը
Այլ դեմք իրենով չըփակի, -
Սիրիր նրան այնպես, ինչպես կա նա՝
Հասարակ, հողեղեն, կենդանի:

Սընապաշտ պահելով իր նշանը
Վախով մի նայիր այլ հավատին...
Սիրիր նրան շեշտ ու հաստատ եւ
Սիրիր նրան ճիշտ հենց սրտին:

***

Жди меня, и я вернусь.
Только очень жди,
Жди, когда наводят грусть
Желтые дожди,
Жди, когда снега метут,
Жди, когда жара,
Жди, когда других не ждут,
Позабыв вчера.
Жди, когда из дальних мест
Писем не придет,
Жди, когда уж надоест
Всем, кто вместе ждет.

Жди меня, и я вернусь,
Не желай добра
Всем, кто знает наизусть,
Что забыть пора.
Пусть поверят сын и мать
В то, что нет меня,
Пусть друзья устанут ждать,
Сядут у огня,
Выпьют горькое вино
На помин души...
Жди. И с ними заодно
Выпить не спеши.

В. С.

***

Վ. Ս.

Սպասիր ինձ, եւ ես ետ կգամ,
Միայն թէ շատ սպասիր:
Սպասիր երբ անձրեւներ կգան
Դեղին ու նանիւր,
Սպասիր, երբ շոգ է սոսկալի,
Երբ բուք է գալարում,
Սպասիր, երբ շատ ուրիշներին
Այլեւ չեն սպասում:
Սպասիր, երբ հեռավոր կողմեն
Նամակ էլ չհասնի,
Սպասիր, երբ մշուաներին արդեն
Սպասելը ձանձրացնի:

Սպասիր ինձ, եւ ես ետ կգամ,
Բարի մի ցանկանա
Նրանց, որ կանգնեն անգամ,
Որ պետք է մոռանալ:
Թող հավատան որդի եւ մայր,
Թե ես արդեն չկամ:
Թող չսպասեն ընկեր, եղբայր,
Նստեն ու միաբան
Խմեն ու կրկնեն նրանք.
— Աստված թող ողորմի...
Սպասիր վստահ եւ դառնահամ
Գինին այդ մի խմի:

Жди меня, и я вернусь,
 Всем смертям назло.
 Кто не ждал меня, тот пусть
 Скажет: — Повезло.
 Не понять, не ждавшим им,
 Как среди огня
 Ожиданием своим
 Ты спасла меня.
 Как я выжил, будем знать
 Только мы с тобой,—
 Просто ты умела ждать,
 Как никто другой.

1941

Սպասիր ինձ եւ ես ետ կգամ
 Մահվանը հակառակ:
 Ով չի սպասել կասի, անշուշտ.
 — Ծնվել է հաջողակ:
 Ով չի սպասել խոր հավատով
 Ինչպէս դա ըմբռնի,
 Որ կրակից, քո սպասումով
 Այդ դու փրկեցիր ինձ:
 Ինչպէս ինձ հաջողվեց փրկվել
 Կիմանանք մենք միայն,—
 Որ դու կարողացար սպասել
 Բոլորից լավ այդքան:

МИХАИЛ ВАСИЛЬЕВИЧ ИСАКОВСКИЙ

ՄԻԽԱՅԻԼ ՎԱՍԻԼՅԵՎԻՉ ԻՍԱԿՈՎՍԿԻՅ

* * *

Услышь меня, хорошая,
Услышь меня, красивая -
Заря моя вечерняя,
Любовь неугасимая!

Иду я вдоль по улице,
А месяц в небе светится,
А месяц в небе светится,
Чтоб нам с тобою встретиться.

Еще косою острою
В лугах трава не скошена,
Еще не вся черемуха
В твое окошко брошена;

Еще не скоро молодость
Да с нами распрощается.
Люби ж, покуда любится,
Встречай, пока встречается.

Встречай меня, хорошая,
Встречай меня, красивая -
Заря моя вечерняя,
Любовь неугасимая!

1945

* * *

Լսիր ինձ, սիրունիկս իմ,
Լսիր ինձ գեղեցիկս իմ,
Վերջալույսի շողիկս եւ
Անմարելի դու սերս իմ:

Անցնում եմ փողոցովը ես,
Լուսնակն է շողշողում երկնին:
Լուսնակն է շողշողում երկնին,
Որ մենք իրար տեսնենք կրկին:

Եւ սուր-սուր մանգաղները դեռ
Դաշտի խոտերը չեն հնձել,
Եւ թխենու ճյուղերը դեռ
Բորլորը չեն շեմիդ դրվել:

Երիտասարդությունն էլ մեզ
Շուտով չի դեռ հրաժեշտ տալու,
Սիրիր, քանի դեռ սեր ունես
Եւ ցանկություն ինձ մոտ գալու:

Արի ինձ մոտ լավիկս իմ,
Արի ինձ մոտ սիրունս իմ,
Վերջալույսի շողիկս եւ
Անմարելի դու սերս իմ:

Милая моя

Всем нашим встречам разлуки, увы, суждены.
Тих и печален ручей у янтарной сосны,
Пеплом несмелым подернулись угли костра,
Вот и окончилось все, расставаться пора.

Милая моя,
Солнышко лесное,
Где, в каких краях
Встретишься со мною?

Крылья сложили палатки: их кончен полет.
Крылья расправил искатель разлук - самолет.
И потихонечку пятится трап от крыла,
Вот уж действительно пропасть меж нами легла.

Не утешайте меня - мне слова не нужны.
Мне б отыскать тот ручей у янтарной сосны.
Вдруг сквозь туман там краснеет кусочек огня,
Вдруг у огня ожидают, представьте, меня.

1973

ՊԻԻԻ ԻՄ ՍԻՐԱՍՈՒՆ

*Թե հանդիպում ենք, պիտի եւ, ավաղ, բաժանվենք:
Լուռ ու տխուր է առուն սաթ սոճու մոտ արդեն,
Թույլ մոխիրով է ածուխը ծածկվել խարուկի,
Վերջ ամենին, ժամանակն է արդեն հրաժեշտի:*

*Դու իմ սիրասուն,
Անտառի արեւս,
Յրբ եւ ո՞ր երկրում,
Կտեսնեմ էլ քեզ ես:*

*Թեւքն են ծալել վրանները՝ եւ վերջ թռիչքին:
Թեւքն է պարզել բաժանում որոնող ինքնաթիռն:
Եւ կամացուկ նահանջում է սանդուղքը թեւից.
Ճիշտ որ անդունդ է բացվել մեր միջեւ այս պահից:*

*Մխիթարանքը ինձ պետք չէ. ինձ պետք չեն բառեր:
Սաթ սոճու մոտ այն առվակը կուզեմ գտնվեր:
Մեկ էլ՝ տեսնեմ՝ մշուշում կարմրում է կրակ,
Մեկ էլ՝ հենց ինձ են սպասում խարուկով՝ սոճու տակ:*

ԸՕՄ-ՄՅՅԷՅ

*Потомков ропот восхищенный,
Блаженной славы Парфенон!*

Из старого поэта

...производит глубокое...

Из книги отзывов

Заходите, пожалуйста. Это
Стол поэта. Кухетка поэта.
Книжный шкаф. Умывальник. Кровать.
Это штора - окно прикрывать.
Вот любимое кресло. Покойный
Был ценителем жизни спокойной.

Это вот безымянный портрет.
Здесь поэту четырнадцать лет.
Почему-то он сделан брюнетом.
(Все ученые спорят об этом.)
Вот позднейший портрет - удалой.
Он писал тогда оду "Долой"
И был сослан за это в Калугу.
Вот сюртук его с рваной полой -
След дуэли. Пейзаж "Под скалой".
Вот начало "Послания к другу".
Вот письмо: "Припадаю к стопам..."
Вот ответ: "Разрешаю вернуться..."
Вот поэта любимое блюдо,
А вот это любимый стакан.

Завитушки и пробы пера.
Варианты поэмы "Ура!"
И гравюра: "Врученье медали".
Повидали? Отправимся дале.

ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳՐԱԸ

Սերունդների գոռ հիացմունքը,

Երան փառքի վեհ Պարթևնոն

Հին բանաստեղծից

...բողնում է խոր...

Կարծիքների մատյանից

Համեցե՛ք: Պոետի ննջարանը:

Սա նրա մահճակալն է, սեղանը:

Լվարանը, պահոցը գրքի:

Վարագույր՝ պատուհանը ծածկի:

Բազկաթոռը սիրած: Հանգուցյալը

Սիրում էր լավ հանգստանալը:

Ահա, սա՛ մի նկար անանուն՝

Տասնչորս տարեկան հասակում:

Բայց այստեղ նա շատ մոզ սեւահներ է:

(Այդ հաշվով շարունակվում են վեճերը):

Եւ մեկ ուշ նկար՝ լիագեն,

Երբ գրում էր ներբողը՝ «Կորչեն»,

Որ բերեց, արդյունքում, աքսորի:

Ծակ բաճկոն՝ մի մարտի հիշատակ:

Բնապատկեր «Փայռի տակ»:

Ահա սկիզբն «Ընկերոջ ուղերձի»:

Սա նամակն է. «Ոտքերն եմ ընկնում...»

Պատասխանը. «Ներում եմ շնորհում...»

Պոետի սիրելի խոր պնակը,

Իսկ այ՛ սա էլ՝ սիրած իր բաժակը:

Գալարներ եւ գրչի փորձարկները:

Սա՛ «Կեցցե՛» պոեմի սեւագրերը:

Նկարում՝ պատվանիշ է ստանում:

Նայեցի՛ք: Դե, առաջ ենք շարժվում:

Годы странствий. Венеция. Рим.
Дневники. Замечанья. Тетрадки.
Вот блестящий ответ на нападки
И статья "Почему мы дурим".
Вы устали? Уж скоро конец.
Вот поэта лавровый венец -
Им он был удостоен в Тулузе.
Этот выцветший дагерротип -
Лысый, старенький, в бархатной блузе
Был последним. Потом он погиб.

Здесь он умер. На том канаве,
Перед тем прошептал изречение
Непонятное: "Хочется пе..."
То ли песен. А то ли печенья?
Кто узнает, чего он хотел,
Этот старый поэт перед гробом!

Смерть поэта - последний раздел.
Не толпитесь перед гардеробом..

1973

Վենետիկ. տարիներ տարերկրում:
Օրագրեր: Նշումներ: Տետրակներ:
Մեղադրանքի հերքումներ:
Եւ հողվածը՝ «Ինչու ենք թարսվում»:
Հոգնեցի՞ք: Մտեցանք ավարտին:
Սա պսակն է դափնե: Պոետին
Թուլուզում այն շնորհվել էր պատվով:
Իսկ դագերոտիպն այս խամրած՝
Ծեր, ճաղատ, հին թավջաբաբանով՝
Հենց վերջինն էր: Մեռավ քիչ անցած:

Մահացավ բազմոցին այն երկար:
Իսկ մինչ այդ նա շատ տարօրինակ
Շշջաց. «Կուզեի միքիչ կար...»
Թե՞ կարդալ: Իսկ գուցե կարկանդակ:
Ո՞վ գիտի, թե նա ինչ էր ուզում
Ծեր պոետն այդ մահվան իր շեմին:

Նրա մահը՝ բաժինն է վերջին:
Կինդրեմ շկանգներ միջանցքում...

РОТТЕРДАМСКИЙ ДНЕВНИК

Дождь в Роттердаме. Сумерки. Среда. Раскрывши зонт, я поднимаю ворот. Четыре дня они бомбили город, и города не стало. Города не люди и не прячутся в подвезде во время ливня. Улицы, дома не сходят в этих случаях с ума и, падая, не призывают к мести.

Июльский полдень. Капают из вафли на брючину. Хор детских голосов. Вокруг – громады новых корпусов. У Корбюзье то общее с Люфтваффе, что оба потрудились от души над переменной облика Европы. Что позабудут в ярости циклопы, то трезво завершат карандаши.

Как время ни целебно, но культя, не видя средств отличия от цели, саднит. И тем сильней – от панацеи. Ночь. Три десятилетия спустя мы пьем вино при крупных летних звездах в квартире на двадцатом этаже – на уровне, достигнутом уже взлетевшими здесь некогда на воздух.

1973

ՌՈՏՏԵՐՊԼՁԱՆ ԾՈՂՔԻ

Անձրեւ Ռոտտերդամում: Չորեքշաբթի: Խավար: Անձրեւանոցն եմ բարձրացրել: Չորս օր նրանք քաղաքն են ումբարկել. քաղաքը վերացավ: Այն չի փախչի, մարդու պես թաքնվի հորդ անձրեւից: Տները, փողոցներն այդ դեպքերում չեն դարանում, կամ վրեժի կոշում՝ ընկած արդեն, խելազարված ցավից:

Հուլիս: Կեսօր: Կաթում է պաղպաղակը շորին: Վազող մանուկների ձայներ: Չորս կողմը՝ նոր հսկա մասնաշենքեր: Լե Կորբյուզիեն եւ Լյուֆտվաֆեն նման են. երկուսն էլ ջանացել են սրտագին փոխել Եւրոպայի ուրվապատկերը: Ինչ մոռացել են կատաղի ուումբերը, թողել են սթափ անել մատիտներին:

Որքան էլ ժամանակն ապաքինի, բայց վերքը նպատակ չտեսնելով ցավում է: Առավել նույնիսկ՝ դեղով: Գիշեր: Անցել է երեսուն տարի: Ամռան աստղեր: Գինի ենք մենք խմում, այս քսաներորդ հարկում ահա նստել ենք՝ մակարդակում, որին արդեն հասել են, ովքեր այն օրը օդ էին թռչում:

***

Не сольются никогда зимы долгие и лета:
У них разные привычки и совсем несхожий вид.
Не случайны на земле две дороги — та и эта.
Та — натруживает ноги, эта — душу бережит.

Эта женщина в окне, в платье розового цвета,
Утверждает, что в разлуке невозможно жить без слез,
Потому что перед ней две дороги — та и эта.
Та прекрасна, но напрасна, эта, видимо, всерьез.

Хоть разбейся, хоть умри — не найти верней ответа.
И куда бы наши страсти нас с тобой ни завели,
Неизменно впереди две дороги — та и эта,
Без которых невозможно, как без неба и земли.

<1985

***

*Չեն միաձուլվի երբեք ձմեռներն ու ամառները.
Վարմունքներն իրենց տարբեր են, ու լրիվ տարբեր՝ տեսքում:
Դիպվածներ չեն աշխարհում այս ու այն՝ զույգ ճամփաները,
Այն ոտքեր է հոգնեցնում, իսկ սա՝ հոգի է բզկտում:*

*Կինը այս պատահանում՝ վարդագույն հագած զգեստները,
Համոզված է. բաժանումը անհնար է անարցունք:
Բանը այն է, որ իր դեմ այս ու այն՝ զույգ ճամփաներն են,
Այն սիրուն է բայց իզուր է, իսկ սա լուրջ է երեւում:*

*Թե, ջարդվես եւ թե մեռնես, չես գտնի պատասխանները,
Եւ դեռ ուր էլ մեր կրքերը ինձ ու քեզ չհասցնեն,
Անփոփոխ են աշխարհում այս ու այն՝ զույգ ճամփաները,
Երկիրքի, երկրի նման, որ անհնար է շինեն:*

* * *

Смещение теней... переплетенье рук...
Недремлющей Луны пронзительное око...
Художница моя, несбывшийся мой друг —
мне пусто без тебя, мне одиноко!

Я окуну глаза в несокошенный июнь,
и душу опалит безумие такое,
как будто я опять безудержен и юн,
и первая любовь манит меня рукою.

От запахов ночных кружится голова,
и там, над головой, над полночью, высоко,
как журавлиный клин, к тебе летят слова:
«Мне пусто без тебя... мне одиноко...»

Отныне и вовек до самого одра
да будет под рукой послушная палитра,
да будет наша жизнь исполнена добра,
да будет на холсте не суета — молитва.

Я лучшие слова ищю — не подберу.
Ведь если божий дар оставит нас до срока,
мы оба закричим, ты кисти, я — перу:
«Мне пусто без тебя! Мне одиноко!»

Мой дальний человек — исчезнуть суждено
всему, что любишь ты, всему, что ненавидишь.
Но если в этот час ты распахнешь окно,
ты вздрогнешь и замрешь, ты ахнешь и увидишь:

над путаницей тел, неразберихой снов,
меж мною и тобой сквозь расстояний рокот —
сремительный пунктир трансирующих слов:
«мне... пусто... без... тебя... мне... одиноко...»

1981

* * *

*Ստվերների շեղում... միահյուսված ձեռքեր...
Աննինչ լուսնի զննող, խորաթափանց հայացքը...
Օ՛հ, իմ նկարչուհի, չկայացած ընկեր՝
մենակ եմ առանց քեզ, դատարկ է կյանքս:*

*Աչքերս կընկղմեմ անհունձ հունիսի մեջ
եւ խենթության արբ կայրի հանկարծ հոգիս,
կարծես կրկին անզուսպ ու պատանի եմ ես
եւ սերը առաջին ձեռքով կանչում է ինձ:*

*Ի ուրերը գիշերվա գլուխ են արբեցնում,
իսկ վերելում, որտեղ ծնվում է զով թողանքը,
երամ կազմած դեպ քեզ բառեր են սլանում.
«Մենակ եմ առանց քեզ... դատարկ է կյանքս...»*

*Այսուհետե՛ւ հավետ, հոգոցը մինչ վերջին
թող կյանքը բարոթյամբ լինի ընդմիշտ լեցուն,
թող միշտ ձեռքիդ լինի քեզ հնազանդ վրձին
եւ կտավիդ՝ աղոթք, այլ ոչ ունայնություն:*

*Ես լավագույն բառերն եմ որոնում կրկին,
քանի որ, թե լքի մեզ շնորհն Աստծո, օրհնանքը,
երկուսս էլ կգոռանք, վրձնին՝ դու, ես՝ գրչին.
«Մենակ եմ առանց քեզ: Դատարկ է կյանքս»:*

*Անհետ կհեռանան երազն ու իրականը,
ինչ որ սիրում ես դու, ինչն ատելի է քեզ:
Մակայն, թե այս պահին բացես քո պատուհանը,
դու կցնցվես իսկույն, կապշես ու կտեսնես.*

*Մարմիններից ու խառն երազներից վերել,
հուր բառերից շարված կետագծի խոյանքը,
ձգված հեռվից հեռու մեր երկուսիս միջեւ.
«մենակ... եմ... առանց... քեզ... դատարկ...
է... կյանքս...»*

ПЕЩЯ
ДРЕССИРОВАННЫХ
ЛБВОВ

Мы - дрессированные лвы.
Мы были грозны, но - увы! -
теперь выходим на манеж
и машем лапами.
Мы машем лапами - и вот
весь цирк берется за живот
и бьет ладошками,
и нас глазами лапает.

Мы - дрессированные лвы.
Мы - безопасные, а вы
на нас глядите с непонятно
опаскою.

Вы, право, страхом увлеклись:
мы, как котятя, улеглись
и тремса мордой о сапог,
и смотрим ласково.

Мы ходим в ногу, как один,
а если голос подадим,
то, образумив нас руки
единым росчерком,
хлыстом разгонит грусть-тоску
и бросит в зубы по куску
вон тот плюгавый, что зовется
дрессировщиком.

Скользя бесшумно и легко
в своем сверкающем трико,
он треплет гривы нам, а после
ходит гоголем...

Он нас, конечно одолел,
но до того нам надоел,
что просто сил уж нет! Но мы его
не трогаем.

ՎԼՐԺԵՅՐԼԵ ԱԹՅՈՒԹՅՆԵՐԻ ԵՐԳԸ

Մենք առյուծներ ենք վարժեցրած:
Մենք շատ ահեղ էինք, ավաղ՝
Թափահարում ենք թաթերով
ասպարեզում մենք այս:
Թափահարում ենք թաթերով՝
կրկեսն էլ ողջ՝ հոհուալով
եւ հիանում է, եւ նայում՝
ծափահարում գժված:

Մենք առյուծներ ենք վարժեցվրած:
Մենք անվտանգ ենք, բայց սսկված
դիտում եք մեզ ինչ-որ վախով
տարօրինակ ու մեծ:
Իզուր, իզուր եք վախենում.
մենք կատվի պես ենք մոմոռում
եւ քնքշորեն նայում ենք ձեզ,
աչքով շիտակ ու հեզ:

Քայլում ենք մենք շարքով, հստակ,
բայց թե որ ձայն հանենք դատարկ,
ապա խելքի մեզ կբերի
մեկ շարժումով ձեռքի,
մտրակով վիշտը կցրի,
մեզ կտոր միս կշպրտի
ա՛յ այն քոստոր, վարժեցնողն
իր ճիպտտով փայտի:

Թեթեւ, անձայն է նա սահում,
իր կիպ նստած զգեստով փայլուն,
Եւ նա բաշերն է մեր շոյում, հետո
քայլում է գոհ...
Իհարկե նա հաղթել է մեզ,
բայց ձանձրացրել մեզ այնպես,
որ արդեն կյանք չկա: Բայց շենք դիպչում
նրան թաթով:

Плывут бесцветные года...
 И мы мечтаем иногда:
 из нашей шкуры
 дрессированной мы выпрыгнем,
 хлыста почувствовав ожог,
 мы соберем себя в прыжок
 и дрессировщика сожрем,
 и пражку выплюнем.

И, как по лезвию ножа,
 визжа, беснуясь и дрожа,
 весь цирк рванет по галереям
 и по ярусам
 от циркача, который мертв,
 и от кровавых наших морд,
 и от накопленной годами
 нашей ярости!

...Но тут мы думаем о том,
 а что потом, а что потом,
 и как подумаем о том,
 нам сразу кажется,
 что наш вольтер не так уж плох,
 что в нем не так уж много блох,
 что есть вольтеры и поуже,
 и загаженной.

Мы - дрессированные львы.
 Мы безопасные, а вы
 на нас глядите с непонятно
 опаскою.

Вы, право, страхом увлеклись:
 мы, как котят, улеглись
 и тремся мордой о сапог,
 и смотрим ласково.

...Мя-я-я-у!

1976

Անգույն սահուն էն տարիներ...
 Եւ երազում ենք մերթ ընդ մերթ,
 որ վարժեցված մորթուց մի օր իսկույն
 մենք դուրս ցատկենք,
 խայթ մտրակի ճաշակելով,
 ուժեր լարենք եւ ցատկելով
 վարժեցնողին խժռենք ու իր ճամանդն էլ
 դեն թքենք:

Եւ դանակի, ասես, սայրով
 ծվծվալով ու դողալով,
 ամբողջ կրկեսը կփախչի
 միջացքներով երկար՝
 արդեն մեռած վարժեցնողից
 եւ մեր արնոտ մոռլթներից
 եւ կոտակված մեր մոլուցքից
 տարիներով անծայր:

...Բայց մտածում ենք մենք հետո,
 իսկ ի՞նչ հետո, իսկ ի՞նչ հետո,
 եւ դրանից հետո թվում է մեզ
 իսկույն եւեթ,
 որ մեր վանդակը վատն էլ չէ,
 որ ոջիլները շատ էլ չեն,
 որ վանդակնոր կան շատ ավել կեղտոտ,
 դժգույն, անպետք:

Մենք առյուծներ ենք վարժեցրած:
 Մենք անվտանգ ենք, բայց ապշած
 դիտում եք մեզ ինչ-որ վախով
 տարօրինակ ու մեծ:
 Իզուր, իզուր եք վախենում.
 մենք կատվի պես ենք մոմոնում
 եւ քնքշորեն նայում ենք ձեզ,
 աչքով շիտակ ու հեզ:
 ...Մըն-ն-ն-ն

ԲԱՄԱԾԱ

О ПРОКУРЕШНОМ ВАГОНЕ

— Как больно, милая, как странно,
Сроднясь в земле, сплестясь ветвями,—
Как больно, милая, как странно
Раздваиваться под пилой.
Не зарастет на сердце рана,
Прольется чистыми слезами,
Не зарастет на сердце рана —
Прольется пламенной смолой.

— Пока жива, с тобой я буду —
Душа и кровь неразделимы,—
Пока жива, с тобой я буду —
Любовь и смерть всегда вдвоем.
Ты понесешь с собой повсюду —
Ты понесешь с собой, любимый,—
Ты понесешь с собой повсюду
Родную землю, милый дом.

— Но если мне укрыться нечем
От жалости неисцелимой,
Но если мне укрыться нечем
От холода и темноты?
— За расставаньем будет встреча,
Не забывай меня, любимый,
За расставаньем будет встреча,
Вернемся оба — я и ты.

ՄԻ ՄԻՍՏԼԵՆ ԿԼՊԱՆԻ ՄԱԻՆԷ

— Որքան, իմ սեր, տարօրինակ է՝
Հյուսված հողում եւ ճյուղերով եւ
Որքան, իմ սեր, տարօրինակ է
Երբ երկատվում ես սողոցով:
Թե չփակվի սրտերիս վերքը՝
Սրցունքներով ջինջ կարտասավենք եւ,
Թե չփակվի սրտերիս վերքը՝
Մենք կարտասավենք հրո խեժով:

— Քանի դեռ կամ, քեզ հետ եմ, սեր իմ՝
Հոգին, արյունը անբաժան են,
Քանի դեռ կամ, քեզ հետ եմ, սեր իմ՝
Եւ սերն ու մահն են անբաժան:
Ամենուրեք կլինի հետդ՝
Մի մոռացիր, իմ սեր, երբեք ինձ,
Ամենուրեք կլինի հետդ
Հարազատ տունդ հայրական:

— Իսկ թե անգոր եմ պաշտպանվել ես
Մի անամոք, անհույս թաղծից իմ,
Իսկ թե անգոր եմ պաշտպանվել ես
Եւ ցրտերից, եւ խավարից:

— Կա բաժանում, բայց կա եւ դարձը
Մի մոռացիր, իմ սեր, երբեք ինձ,
Կա բաժանում, բայց կա եւ դարձը
Կհանդիպենք դեռ մենք նորից:

— Но если я безвестно кану —
Короткий свет луча дневного,-
Но если я безвестно кану
За звездный пояс, в млечный дым?
— Я за тебя молиться стану,
Чтоб не забыл пути земного,
Я за тебя молиться стану,
Чтоб ты вернулся невредим.

Трясая в прокуренном вагоне,
Он стал бездомным и смиренным,
Трясая в прокуренном вагоне,
Он полуплакал, полуспал,
Когда состав на скользком склоне
Вдруг изогнулся страшным креном,
Когда состав на скользком склоне
От рельс колеса оторвал.

Нечеловеческая сила,
В одной давяльне всех калеча,
Нечеловеческая сила
Земное сбросила с земли.
И никого не защитила
Вдали обещанная встреча,
И никого не защитила
Рука, зовущая вдали.

С любимыми не расставайтесь!
С любимыми не расставайтесь!
С любимыми не расставайтесь!
Всей кровью прорастайте в них,-
И каждый раз навек прощайтесь!
И каждый раз навек прощайтесь!
И каждый раз навек прощайтесь!
Когда уходите на миг!

1932

— Իսկ թե հանկարծ անհայտ կորչեմ ես՝
Օրվա շողի փոքրիկ մի լույսս,
Իսկ թե հանկարծ անհայտ կորչեմ ես
Աստղակաթի գոտու ծխում:
— Աղոթելու եմ քեզ համար ես,
Որ չկորցնես երկրային լույսը
Աղոթելու եմ քեզ համար ես,
Որ անվնաս դառնաս դու տուն:

Նա վագոնում ծխոտ ցնցվում էր
Եւ կես լալիս էր, կես ննջում էր,
Նա վագոնում ծխոտ ցնցվում էր
Իրեն զգալով անտուն ու հեզ,
Երբ սայթաքուն լանջին գնածքը
Սարսափելի հանկարծ ճկվեց եւ,
Երբ սայթաքուն լանջին գնածքը
Անխվներով գծից պոկվեց:

Անմարդկային ահեղ բիրտ ուժը
Երկրից նետեց դեն երկրայինը,
Անմարդկային ահեղ բիրտ ուժը
Մեկ մամլակում ճզմեց մարդկանց:
Ու չփրկեց եւ ոչ մեկին էլ
Հեռու հեռվում կանչող տեսիլքը,
Ու չփրկեց եւ ոչ մեկին էլ
Հեռու սպասումը խոստացած:

Մի բաժանվեք սիրածներից ձեր,
Մի բաժանվեք սիրածներից ձեր,
Մի բաժանվեք սիրածներից ձեր,
Ամբողջ արյամբ իրենց ձուլվեք,
Եւ գեթ մի պահ հեռանալիս էլ,
Եւ գեթ մի պահ հեռանալիս էլ,
Եւ գեթ մի պահ հեռանալիս էլ,
Նրանց ընդմիջտ հրաժեշտ տվեք:

МОЖЖЕВЕЛОВЫЙ КУСТ

Я увидел во сне можжевеловый куст,
Я услышал вдали металлический хруст,
Аметистовых ягод услышал я звон,
И во сне, в тишине, мне понравился он.

Я почувал сквозь сон легкий запах смолы.
Отognув невысокие эти стволы,
Я заметил во мраке древесных ветвей
Чуть живое подобье улыбки твоей.

Можжевеловый куст, можжевеловый куст,
Остывающий лепет изменчивых уст,
Легкий лепет, едва отдающий смолой,
Проколовший меня смертоносной иглой!

В золотых небесах за окошком моим
Облака проплывают одно за другим,
Облетевший мой садик безжизнен и пуст...
Да простит тебя бог, можжевеловый куст!

1957

ԳԻՎԵՆՈՒ ԵՎԿԼՈՒՓ

Ես տեսա երազում գիհենու ծառաթուփ
Ես խոթոց մետաղյա լսեցի ի հեռուստ,
Զրնգոց լսեցի մեղեհիկ պողերի,
Եւ դարձա ես դրան երազում լուռ գերի:

Ես գգացի քնի մեջ թեթեւ բուլբուլ խեժի:
Թեքելով ցածրաբուն այդ ճյուղերը ծառի,
Ես տեսա խավարում դրա խիտ սաղարթի
Կիսաողջ նմանակը քո մեղմ ժպիտի:

Գիհենու ծառաթուփ, գիհենու ծառաթուփ,
Սառնացող թոթովանք շուրթերի՝ կիսախուփ,
Քնքշաձայն թոթովանք, խեժի թույլ բուրմունքով,
Որ ծակեց ինձ խորքից մահաբեր ասեղով:

Լուսանցքից իմ այն կողմ ոսկեզօծ երկնքում
Լուռ ամպեր են իրար ետեւից հեռանում,
Դեղնաթափ իմ այգին անկենդան է ու գուսպ...
Թո՛ղ ների քեզ աստված, գիհենու ծառաթուփ:

ОХОТА НА ВОЛКОВ

Рвуть из сил — и из всех сухожилий,
 Но сегодня — опять как вчера:
 Обложили меня, обложили —
 Гонят весело на номера!
 Из-за елей хлопочут дустволки —
 Там охотники прячутся в тень, —
 На снегу кубыркаются волки,
 Превратившись в живую мишень.

Идёт охота на волков, идёт охота —
 На серых хищников матёрых и щенков!
 Кричат загонщики, и лают псы до рвоты,
 Кровь на снегу — и пятна красные флажков.

Не на равных играют с волками
 Егеря, но не дрогнет рука:
 Оградив нам свободу флажками,
 Быют уверенно, наверняка.
 Волк не может нарушить традиций —
 Видно, в детстве, слепые щенки,
 Мы, волчата, сосали волчицу
 И всосали: нельзя за флажки!

Наши ноги и челюсти быстры —
 Почему же — жожа, дай ответ —
 Мы затравленно мчимся на выстрел
 И не пробуем через запрет?!
 Волк не может, не должен иначе.
 Вот кончается время моё:
 Тот, которому я предназначен,
 Улыбнулся и поднял ружьё.

ԳԼՅԵՆԻ ԻՐՍԸ

Ձիւ շմնաց, պատռում եմ ես ինձ
 Ինչ երեկ էր՝ նույնն է, ավաղ:
 Շրջադրել են ինձ, շրջապատել են,
 Հալածում են, քշում են ուրախ:
 Ծառերի ետեւից կրակում են.
 Որսորդներն են այնտեղ թաքնվում
 Ձյան վրա գլորվում են գալլերը,
 Կենդանի թիրախներ են դառնում:

Գայլաորս է ընթանում, գալլերի որս է՝
 Գորշ գիշատիչ գազանների, քոթոթների
 Գոռում-գոչուն է եւ շները կաղկանձում են,
 Ձյուն արյունոտ եւ ալ պոստեր դրոշակների:

Հավասար չեն խաղի պայմաններ
 Բայց չի դողա ձեռքը մարդկանց
 Դրոշներով են նեղել մեր արձակը
 Մեզ խփում են հաստատ համոզված:
 Ընդունակ չենք փոխել ավանդույթը.
 Երեւի դեռ մանուկ օրերից
 Մայր գալլից ենք ծծել՝ «Արգելված է
 Ելնել կարմրապուտ օղակից»:

Ծնոտներն ու ոտքերը մեր պինդ են,
 Էլ ինչո՞ւ ենք մենք միշտ հալածվել
 Եւ սուրում ենք դեպի համազարկը՝
 Ձենք փորձում մենք արգելքը անցնել:
 Այլ կերպ չի կարող գալլը վարվել:
 Ահա ժամանակն իմ սպառվեց
 Ահա նա, ում բաժին ես ընկել
 Ծուռ ժպտաց ու հրացանը հանեց:

Я из повиновения вышел:
 За флажки — жажда жизни сильней!
 Только — сзади я радостно слышал
 Удивлённые крики людей.
 Рвусь из сил — и из всех сухожилий,
 Но сегодня — не так, как вчера:
 Обложили меня, обложили —
 Но остались ни с чем егеря!

Идёт охота на волков, идёт охота —
 На серых хищников матёрых и щенков!
 Кричат загонщики, и лают псы до рвоты,
 Кровь на снегу — и пятна красные флажков.

1968

Հնազանդությունից ես ելա
 Զորագույնը ծարավն է կյանքի:
 Դուրս օղակից՝ եւ լսում եմ ուրախ
 Ետեւում ես ձայներ զարմանքի:
 Զիլ շմնաց, պատռում եմ ես ինձ
 Բայց անցել են արդեն հին օրերն.
 Շրջադրել էին, շրջապատել էին ինձ,
 Բայց անորս մնացին որսորդներն:

Գալլատրս է ընթանում, գալլերի որս է
 Գորշ գիշատիչ գազանների, քոթոթների
 Գոռում-գոչուն է եւ շները կաղկանձում են,
 Զյուն արյունոտ եւ ալ պուտեր դրոշակների:

* * *

Оплавляются свечи
На старинный паркет,
Дождь стекает на плечи
Серебром с эполет.
Как в агонии бродит
Золотое вино...
Пусть былое уходит,
Что придёт — всё равно.

И в предсмертном томленьи
Озираясь назад,
Убегают олени,
Нарываясь на залп.
Кто-то дуло наводит
На невинную грудь...
Пусть былое уходит,
Пусть придёт что-нибудь.

Кто-то злой и умелый,
Веселясь, наугад
Мечет острые стрелы
В воспалённый закат.
Слышно в буре мелодий
Повторение нот...
Всё былое уходит,
Пусть придёт, что придёт.

1972

* * *

*Իսկ մոմերը հալչում են
Հնաոճ հատակին,
Ուսակալն արծաթում է
Անձրեւով՝ ուսերին:
Հոգեվարքը ցնցում է,
Խմորվում է գինին...
Թող գնա ինչ, գնում է,
Մեկ է ինչ կլինի:*

*Եւ զգալով կործանումը
Դեպի ետ շրջվելով,
Եղնիկները փախչում են,
Համազարկ որսալով:
Մեկը փողը ուղղում է
Անմեղին մի կրծքի...
Թող գնա ինչ, գնում է,
Թող որ գա՝ ինչ լինի:*

*Մեկը՝ չարն ու հմուտը
Հրճվելով, անմտած
Սուր տեգերը նետում է
Մայրամուտ բորբոքված:
Նվագներն ալիքում են,
Կրկնվում են ահա...
Ողջ անցյալը, գնում է,
Թող որ գա, ինչ կգա:*

Я НЕ ЛЮБЛЮ

Я не люблю фатального исхода,
От жизни никогда не устаю.
Я не люблю любое время года,
Когда веселых песен не пою.

Я не люблю холодного цинизма,
В восторженность не верю, и ещё,
Когда чужой мои читает письма,
Заглядывая мне через плечо.

Я не люблю, когда наполовину,
Или когда прервали разговор.
Я не люблю, когда стреляют в спину,
Я также против выстрелов в упор.

Я ненавижу сплетни в виде версий,
Червей сомнения, почестей иглу,
Или когда – всё время против шерсти,
Или когда – железом по стеклу.

Я не люблю уверенности сытой,
Уж лучше пусть откажут тормоза!
Досадно мне, что слово «честь» забыто,
И что в чести наветы за глаза.

Когда я вижу сломанные крылья,
Нет жалости во мне, и неспроста –
Я не люблю насилие и бессилье,
Вот только жаль распятого Христа.

ԵՆ ՉԵՄ ՍԻՐՈՒՄ

Ես չեմ սիրում օրհասական վախճանը,
Կյանքից երբեք բնավ ես չեմ հոգնում.
Ես չեմ սիրում տարվա ամեն վայրկյանը,
Երբ որ ուրախ երգեր ես չեմ երգում:

Ես չեմ սիրում լկտի հայհոյանքները,
Խորշում եմ ես շինծու հիացմունքից,
Կամ, երբ կարդում է մեկն իմ նամակները,
Աչք դնելով դրանց իմ թիկունքից:

Ես չեմ սիրում, երբ որ մի բան կիսատ է,
Կամ մեկ էլ, երբ զրույցն է ընդհատված:
Ես չեմ սիրում, մեջքից հասած հարվածը,
Ու նաեւ կրակոց՝ դեմքին ստացված:

Ատում եմ ես երկմիտ ասեկոսանքը,
Կրծող կասկածն, ասեղը հարգանքի,
Կամ երբ, որ միշտ շոյում են երբ զգվանք է,
Կամ երկաթով քերում են ապակի:

Ես չեմ սիրում կուշտ-գոհ վստահուկթյունը.
Թող լավ է՝ արգելակի չպահի:
Ցավում եմ, որ Պատիվը մոռացվում է,
Եւ որ պատվում են զրպարտողներին:

Ես չեմ սիրում եւ զոռը, եւ անզորը.
Երբ իմ առջեւ թեւեր են կոտրված,
Դա չի խոցում հոգիս այնքան էլ խորը,
Միայն խղճում եմ Քրիստոսին խաչված:

Я не люблю себя, когда я трушу,
Обидно мне, когда невинных бьют,
Я не люблю, когда мне лезут в душу,
Тем более, когда в нее плюют.

Я не люблю манежи и арены,
На них миллион меняют по рублю.
Пусть впереди большие перемены,
Я это никогда не полюблю.

1969

*Ես չեմ սիրում հենց ինձ, երբ որ վախում եմ
Ցավում եմ, երբ անմեղն է պատժվում,
Ես չեմ սիրում, երբ հոգուս մեջ խցկվում են
Եւ առավել, երբ մեջն են իր թքում:*

*Ես չեմ սիրում անբան ասպարեզները.
Միլիոնն այնտեղ մխտում են դրամ առ դրամ,
Եւ ինչ էլ մեզ բերեն փոփոխումները
Դա չեմ սիրի, երբեք, ոչ մի անգամ:*

ПЕСНЯ О ДРУГЕ

Если друг
оказался вдруг
И не друг, и не враг,
а – так,
Если сразу не разберешь,
Плох он или хорош, –
Парня в горы тяни –
рискни! –
Не бросай одного
его,
Пусть он в связке в одной
с тобой –
Там поймешь, кто такой.

Если парень в горах –
не ах,
Если сразу раскис –
и вниз,
Шаг ступил на ледник –
и сник,
Оступился – и в крик, –
Значит, рядом с тобой –
чужой,
Ты его не брани –
гони:
Вверх таких не берут,
и тут
Про таких не поют.

ԵՐԳ ԸՆԿԵՐՈՏ ՄԱԽԻՆ

Եթե մեկը թվաց,
հանկարծ՝
Ոչ ստոխ, ոչ ընկեր՝
մի կերպ,
Թե քեզ չի հաշոդվում պարզել.
Ում ես դու պատահել՝
Տար նրան դու սարերն
ի վեր,
Դու նրան չթողնես
այդպես.
Թող քեզ հետ մեկ կապում,
խմբում՝
Կպարզվի վերեւում:

Թե տղան լեռներում
լռում,
Թե իջնել է ուզում
իսկույն,
Սառցադաշտ ոտք դրեց՝
սմքեց,
Սայթակեց՝ բղավեց.
Իմացիր, որ գտար
օտար,
Նրան մի նախատիր՝
քշիր.
Նմանին չեն պահում
սարում
Ու երգեր չեն ձոնում:

ВЛАДИМИР СЕМЁНОВИЧ ВЫСОЦКИЙ

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՍԵՄՅՈՆՈՎԻՉ ՎԻՍՈՑԿԻՅ

Если ж он не скулил,
 не ныл,
 Пусть он хмур был и зол,
 но шел,
 А когда ты упал
 со скал,
 Он стонал,
 но держал,
 Если шел за тобой,
 как в бой,
 На вершине стоял – хмельной, –
 Значит, как на себя самого,
 Положись на него.

1966

Իսկ թե նա չնվազ
 ու ցած
 Չվազեց, այլ առաջ
 գնաց,
 Իսկ ժայռից երբ ընկար
 դու վար,
 Քեզ պահեց
 ու ժասպառ,
 Թե գնում էր, ասես,
 գրոհ,
 Գազաթով էր արբած ու գոհ,
 Դու իրեն միշտ կվստահես,
 Ինչպես ինքդ քեզ:

* * *

Было так – я любил и страдал.
 Было так – я о ней лишь мечтал.
 Я ее видел тайно во сне
 Амазонкой на белом коне.

Что мне была вся мудрость скучных книг,
 Когда к следам ее губами мог припасть я!
 Что с вами было, королева грез моих?
 Что с вами стало, мое призрачное счастье?

Наши души купались в весне,
 Плыли головы наши в огне.
 И печаль, с ней и боль – далеки,
 И казалось – не будет тоски.

Ну а теперь – хоть саван ей готовь, –
 Сменюсь сквозь слезы я и плачу без причины.
 Вам вечным холодом и льдом сковало кровь
 От страха жить и от предчувствия кончины.

Понял я – больше песен не петь,
 Понял я – больше снов не смотреть.
 Дни тянулись с ней нитями лжи,
 С нею были одни миражи.

Я жгу остатки праздничных одежд,
 Я струны рву, освобождаясь от дурмана, –
 Мне не служить рабом у призранных надежд,
 Не поклоняться больше идолам обмана!

1968

* * *

էր այդպես. Ես սիրել էմ, տանջվել.
 էր այդպես. լոկ նրան տենչացել:
 Եւ գաղտնի էմ տեսել երազում
 Ամազոնուհուս ճերմ ձիուն:

Ինչիս էին գրքերը իմաստուն,
 Երբ ես կարող էի պագել նրա հետքերը:
 Այդ ինչ եղավ անուրջների իմ թագուհուն:
 Այդ ինչ եղավ ձեզ երերուն իմ երազներս:

Մեր հոգին ողորում էր գարուն,
 Գլուխները մեր հուր էր այրում:
 Եւ հեռու էին ցավ ու կսկիծ,
 Եւ թվում էր՝ էլ ոչ մի թախիծ:

Դե, իսկ հիմա՝ կուզես՝ հողին հանձնի.
 Լալով խնդում եմ ես եւ անառիթ լացում եմ:
 Հավերժ ցրտով կալել են հուրը իր մարմնի
 Ապրելու վախը ու մահվան կանխազգացումը:

Պարզ դարձավ՝ արդեն երգ չեմ երգի,
 Պարզ դարձավ՝ երազներ չեմ դիտի:
 Օրն իր հետ խաբկանքով էր ձգվում,
 Նրա հետ լոկ տեսիլք էր ծնվում:

Այրում եմ ես զգեստներս տոնական,
 Վանում թմբիրը պոկելով լարերը.
 Էլ չի լինի երբեք հուպսին սարուկ դառնալն,
 Ու խաբկանքի կուռքին անմիտ երկրպագելը:

ДОМ ХРУСТАЛЬНЫЙ

Если я богат, как царица морской,
Крики только мне: «Лови блесну!» -
Мир подводный и надводный свой,
Не задумываясь, выплесни!

Дом хрустальный на горе для нее.
Сам, как пес бы, так и рос в цепи.
Родники мои серебряные,
Золотые мои рассыпи!

Если беден я, как пёс, один,
И в дому моем шаром кати -
Ведь поможешь ты мне, господи!
Не позволишь жизнь скомяти...

Не сравнил бы я любую с тобой,
Хоть казни меня, расстреливай.
Посмотри, как я любуюсь тобой, -
Как Мадонной Рафаэлевой!

1978

ՏՈՒՆ ԷՅՈՒՐԵԼՅԱԼ

Թե հարուստ եմ ոնց ծովի արքա,
Ինձ գոռա միայն. «Դե՛, խայծ բռնիր»՝
Ստորջրյա ու վերջրյա աշխարհ
Քեզ կտամ, միայն ինձ ըմբռնիր:

Բյուրեղյա տուն սարին՝ իրեն համար
Ինքս շան պես շղթայված կապրեմ:
Աղբյուրներն իմ արծաթ անհամար,
Շող ախներ իմ անթիվ ոսկեղեն:

Թե աղքատ եմ, ոնց մի շուն քաղցած
Եւ տան մեջ իմ շունեմ մի բան ծամեմ,
Չէ՞ որ ինձ կօգնես դու տեր աստված,
Չես թողնի, որ կյանքս կործանեմ...

Թե կուզես սպանիր ինձ կախելով,
Ոչ մեկին քեզ հետ չեմ բաղդատի
Տես ինչպես եմ հիանում քեզնով,
Տիրուհի մեծ դու իմ Բաղդադի:

БАМАДА О БОРЬБЕ

Средь оплывших свечей и вечерних молитв,
Средь военных трофеев и мирных костров
Жили книжные дети, не знавшие битв,
Изнывая от мелких своих катастроф.

Детям вечно досаде
Их возраст и быт,—
И дрались мы до ссадин,
До смертных обид.
Но одежды латали
Нам матери в срок,
Мы же книги глотали,
Пьянея от строк.

Липли волосы нам на вспотевшие лбы,
И сосало под ложечкой сладко от фраз,
И кружил наши головы запах борьбы,
Со страниц пожелтевших слетая на нас.

И пытались постичь
Мы, не знавшие войн,
За воинственный клич
Принимавшие вой,
Тайну слова «приказ»,
Назначение границ,
Смысл атаки и лягз
Боевых колесниц.

А в кипящих котлах прежних боен и смут
Столько пищи для маленьких наших мозгов!
Мы на роли предателей, трусов, иуд
В детских играх своих назначали врагов.

ՄԻՔ ՊԼՅՔԸՐԻ ՄԱԽԻՆ

Մորացող մոմերով, աղոթքով ողորված,
Պայքարի ու ռազմի գրքերով են ապրել
Մանուկներ գրքային, թե՛ մարտեր չտեսած,
Դարգերով իրենց մանր տանջվել, տառապել:

Միշտ նեղվում են մանչերը
Իրենց տարիքից,
Եւ կռվել ենք անվերջ մինչ
Արյուն՝ վերքերից,
Բայց մայրերը շորերն էին
Մեր կարկատում,
Մինչդեռ գիրք էինք մենք
Հիացած կլանում:

Եւ հուզմունքը լարում էր, ճակատ քրտնացնում,
Կրծքերում քաղցրորեն ինչ-որ բան ճմլելով,
Եւ բուրմունքն էր մարտի գլուխներ պտտում,
Էջերից հին դեղնած մեր վրա իջնելով:

Եւ փորձում էինք մենք,
Պատերազմ չտեսած,
Ունոցները ահեղ
Մարտագոչ համարած,
Հասկանալ իմաստները
Գրոհի, սահմանի
Եւ զգալ գաղտնիքները
«Առաջ» հրամանի:

Իսկ եռած կաթնաները նախորդ մարտերի
Ինչ անունդ են տալիս մեր փոքրիկ ուղեղին
Մենք դերերը ստորի, դավաճան վախկոտի
Խաղերում հատկացնում էինք ոստիաներին:

И злодея следам
Не давали ость, и
И прекраснейших дам
Обещали любить,
И, друзей успокоив
И ближних любя,
Мы на роли героев
Вводили себя.

Только в грезы нельзя насовсем убежать:
Краткий век у забав — столько боли вокруг!
Постарайся ладони у мертвых разжать
И оружие принять из натруженных рук.

Испытай, завладев
Еще теплым мечом
И доспехи надев,
Что почем, что почём!
Разберись, кто ты — трус
Иль избранный судьбы,
И попробуй на вкус
Настоящей борьбы.

И когда рядом рухнет израненный друг,
И над первой потерей ты взвоешь, скорбя,
И когда ты без кожи останешься вдруг
Оттого, что убили его — не тебя, —

Ты поймешь, что узнал,
Отличил, отыскал
По оскалу забрал:
Это — смерти оскал!
Ложь и зло — погляди,
Как их лица грубы!
И всегда позади —
Вороне и гробы.

Մենք քայլին ենք շարի
Աշալուրջ հետեւել,
Եւ չքնաղ կույսերին
Խոստացել ենք սիրել:
Եւ փրկել ընկերին՝
Մերձավոր սիրելով,
Եւ դերում հերոսի
Միշտ հենց մեզ տեսնելով:

Անհնար է ընդմիշտ երազում թաքնվել.
Կարճ է դարը խաղի՝ այնքան ցավ կա շորսդիս:
Դու փորձիր մեռածի ձիգ ավերել բացել
Նրա զենքն ընդունել քարացած ձեռքերից:

Դու փորձիր, վերցնելով
Նրա թուրը դեռ տաք
Եւ զրահ հագնելով,
Տեսնել ահ ու վտանգ:
Հասկացիր, դու վախկոտ,
Թե՞ ընտրյալ ես բախտի
Եւ պայքար արյունոտ,
Իսկական ճաշակիր:

Եւ երբ կողքդ կընկնի քո ընկերն վիրավոր,
Եւ դու այդ առաջին կորստից կցնցվես,
Եւ ասես մաշկազերծ քեզ կզգաս եւ անզոր,
Այն բանից, որ սպանել են իրեն՝ ոչ թե քեզ,

Քեզ այդժամ կհասնի,
Կբացվի այդ պահին՝
Երախից դիմկալի.
Դա երախն է մահի:
Սուտն ու շարը՝ նայիր,
Այդ կոպիտ դեմքերին,
Ունեն շունչ դազաղի,
Եւ թռիչք ազոավի:

Если, путь прорубая отцовским мечом,
Ты соленые слёзы на ус намотал,
Если в жарком бою испытал, что почём,—
Значит, нужные книги ты в детстве читал!

Если мяса с ножа
Ты не ел ни куска,
Если — руки сложа
Наблюдал свысока
И в борьбу не вступил
С поддлеем, с палачом,—
Значит, в жизни ты был
Ни при чем, ни при чём!

1975

*Թե ուղիւն քո բացել էս թրով հայրական,
Եւ աղոտ արցունքներ էս շուրթով որացել,
Թե թրծվել էս դաժան մարտերում իսկական,
Դու, ուրեմն, ճիշտ գիրք էս փոքրուց կարդացել:*

*Իսկ թե միս պատուված
Մի կտոր չես կերել,
Եւ ձեռքերդ ծալած
Վերելից էս նայել
Եւ ընդդեմ ստոր դահճի
Թեժ պայքար չես վարել
Դու ուրեմն կյանքիդ
Գիրքը չես ընթերցել:*

ԱՐԼԵԿԻՆՈ

По острым иглам яркого огня
 Бегу, бегу, дорогам нет конца.
 Огромный мир замкнулся для меня
 В арены круг и маску без лица.
 Я — шут, я — Арлекин, я — просто смех,
 Без имени и, в общем, без судьбы.
 Какое, право, дело вам до тех,
 Над кем пришли повеселиться вы?

Арлекино, Арлекино!
 Нужно быть смешным для всех!
 Арлекино, Арлекино,
 Есть одна награда — смех.

Выходят на арену силачи,
 Не ведая, что в жизни есть печаль.
 Они подковы гнут, как калачи,
 И цепи рвут движением плеча.
 Им рукоплещет восхищенный зал,
 И на арену к ним летят цветы,
 Для них играет туш, горят глаза,
 А мною заполняют перерыв.

Арлекино, Арлекино!
 Нужно быть смешным для всех!
 Арлекино, Арлекино,
 Есть одна награда — смех.

ՄԻԼԵԿԻՆՈ

Պայծառ, խայթող լույսի հոսքում վարար
 Վազում, վազում եմ. վերջ չունի ճամփան:
 Աշխարհը մեծ դարձել է ինձ համար
 Անդեմ դիմակ եւ ասպարեզ-շրջան...
 Հտպիտ եմ, Արլեկին եմ, սոսկ ծիծաղ.
 Առանց անվան, առանց ճակատագրի...
 Ինչո՞ւ պիտի հուզեն ցավերն, իրավ,
 Նրանց, ում որ հանում եք դուք ծաղրի:

Առլեկինո, առլեկինո,
 Պետք է միշտ լինել ուրախ:
 Առլեկինո, առլեկինո,
 Կա լոկ մեկ պարզեւ՝ ծիծաղ:

Ելնում են ասպարեզ դյուցազուններ,
 Զիմանալով որ ցավ էլ կա կյանքում.
 Ասես լուցկի՝ կոտորում են գերաններ,
 Եւ շարժումով ուսի՝ շղթա պոկում:
 Իրենցն են. դահլիճներ ծափահարող,
 Եւ ասպարեզ նետվող ծաղկեփնջեր,
 Իրենցն են. ողջուններ, աչքեր՝ փայլող,
 Իսկ ինձ մնում են լոկ ընդմիջումներ:

Առլեկինո, առլեկինո,
 Պետք է միշտ թվալ ուրախ:
 Առլեկինո, առլեկինո,
 Կա լոկ մեկ պարզեւ՝ ծիծաղ:

Смешить вас мне с годами все трудней,
 Ведь я не шут у трона короля.
 Я Гамлета в безумии страстей
 Который год играю для себя.
 Все кажется - вот маску я снимаю,
 И этот мир изменится со мной,
 Но слез моих не видно никому,
 Ну что ж, Арлекин я, видно, неплохой!

Ահ, Արլեկինո, Արլեկինո!
 Нужно быть смешным для всех!
 Арлекино, Арлекино,
 Есть одна награда — смех.

1975

*Տարեց տարի դժվար է խնդացնել,
 Չէ որ հտպիտ չեմ ես արքայական:
 Ես խռովահոուզ շամբետ եմ խաղացել,
 Ինքս ինձ համար երկար տարի այսքան:
 Թվում է, այ՛. դիմակս կհանեմ
 Եւ այս աշխարհն ինձ հետ կալլափոխվի...
 Բայց չի տեսնում ոչ ոք իմ արցունքներն...
 Դե ինչ, ես վատ հտպիտ չեմ երեւի...*

*Առլեկինո, առլեկինո,
 Ինչ է, կյանք է սա, թե՛ խաղ:
 Առլեկինո, առլեկինո,
 Կա լուկ մեկ պարգեւ՝ ծիծաղ:*

* * *

Ничего на свете лучше нету,
Чем бродить друзьям по белу свету.
Тем, кто дружен, не страшны тревоги.
Нам любые дороги дороги.

Наш ковер — цветочная поляна,
Наши стены — сосны-великаны,
Наша крыша — небо голубое,
Наше счастье — жить такой судьбою,

Мы свое призванье не забудем:
Смех и радость мы приносим людям!
Нам дворцов заманчивые своды
Не заменят никогда свободы.

1969

* * *

Լավագույն զբաղմունքն է թափառելը
Եւ ընկերներով երկրով շրջելը.
Համերաշխ ենք՝ հեշ են տազնապները.
Թանկ են մեզ բոլոր ճանապարհները:

Մեր կարպետը՝ ծաղկաշատ բացատն է,
Մեր պատերը՝ ծառերի սաղարթն է,
Մեր տանիքը՝ կապուտակ երկինքն է
Մեր հենց այդ բախտով էլ երջանիկ ենք:

Չենք մոռնա երբեք մենք մեր կոչումը.
Տալ մարդկանց մեր խինդն, ուրախությունը.
Պալատանց թաղերն ու ճոխությունը
Չեն փոխարինի ազատությունը:

THE PHOENIX AND
THE TURTLE

Let the bird of loudest lay,
On the sole Arabian tree,
Herald sad and trumpet be,
To whose sound chaste wings obey.

But thou, shrieking harbinger,
Foul pre-currer of the fiend,
Augur of the fever's end,
To this troop come thou not near.

From this Session interdict
Every fowl of tyrant wing,
Save the Eagle, feather'd King:
Keep the obsequy so strict.

Let the Priest in Surplice white,
That defunctive Music can,
Be the death-defying Swan,
Lest the *Requiem* lack his right.

And thou, treble-dated Crow,
That thy sable gender mak'st
With the breath thou giv'st and tak'st,
'Mongst our mourners shalt thou go.

Here the Anthem doth commence:
Love and Constancy is dead;
Phoenix and the *Turtle* fled
In a mutual flame from hence.

ՓՅՈՒՆԻՎ և
ՏԼՏՈՒԿԸ

Թող թռչունը գոռ կանչի
Առաքյան մենիկ ծառից
Ջերդ փողհար՝ բանբեր ողբից
Ում արդարը կլսի:

Բայց ճղան դու շարերգու
Փոխանորդ սաղայելի,
Տենդ գուժող ու գարշելի
Թափորից այս կաց հեռու:

Արգելվում է մուտքն այս նիստ
Յանկացած բռնի հավքի,
Ջատ Արծվից, հավք-Արքայի.
Ծիսակարգ պահեք շատ խիստ:

Թող Երեցը ճերմ Ջգեստով,
Վեհ այդ երգը կատարի,
Մահաբեր Կարապ լինի,
Որ Ագետիկ եզրվի կարգով:

Դու էլ, եռակյանք Ագռավ,
Որ սեւ սեռն ես քո ստեղծում՝
Շունչ տալիս ես ու առնում,
Աքվորանց հետ դու գնա:

Աստ օրհներգ կերգվի երկհերթ.
Նվիրում ու Սեր՝ մեռան.
Փյունիկ ու Տառաակ՝ կորան
Փոխադարձ հրում անհետ:

So they lov'd, as love in twain
Had the essence but in one;
Two distincts, Diuision none:
Number there in love was slain.

Hearts remote, yet not asunder;
Distance, and no space was seen
Twixt the *Turtle* and his *Queen*;
But in them it were a wonder.

So between them *Loue* did shine,
That the *Turtle* saw his right
Flaming in the *Phoenix* sight:
Either was the other's mine.

Property was thus appall'd,
That the self was not the same;
Single Natures double name
Neither two nor one was call'd.

Reason, in itself confounded,
Saw Diuision grow together;
To themselves yet either-neither,
Simple were so well compounded.

That it cried how true a twain
Seemeth this concordant one!
Love hath Reason, Reason none
If what parts can so remain.

Whereupon it made this *Threne*
To the *Phoenix* and the *Doue*,
Co-supreme and stars of *Loue*;
As Chorus to their *Tragic* Scene.

Երկուսով սիրով այդ մեծ
էությամբ իսկ մեկ դարձան.
Ջուկ երկու՝ եւ անբաժան.
Մեջ սիրո այդ՝ թիվ սպանվեց:

Սրտեր հեռու՝ ոչ անջատ.
Հեռու՝ առանց բացակի.
Փյունիկի եւ Տառաակի
Միջեւ եղավ հրաշքը այդ:

Սերն իրենց այնպես փալլեց,
Որ Տառաակը վճռեց՝
Փյունիկի առջեւ այրվեց.
Մեկը մյուսի անձ կազմեց:

Խոհեմները զարմացան,
Որ այդ այն շէր ինքը նույն.
Բնույթի մեկ կրկնանուն.
Ո՛չ երկու, ոչ մեկ եղան:

Միտքը ինքն է շփոթված,
Որ Բաժանը միասին է.
Եւ կամ-ոչ է հենց ինքնինը,
Պարզն այնքան էր բարդեցված:

Որ ճշաց. ճիշտ, զույգն ինչպե՞ս
Ներդաշնակ դարձավ եւ մեկ:
Սերը կա, Իմաստ՝ երբեք,
Թե մասերն եղան այսպես:

Եւ ապա այս Ողբն ասեց
Փյունիկին եւ Աղավնուն
Սիրո աստղաց գերագույն.
Որպես վշտի երգ անկեղծ:

Threnos

Beauty, Truth, and Raritie.
Grace in all simplicitie,
Here enclos'd in cinders lie.

Death is now the *Phoenix* nest;
And the *Turtles* loyal breast
To eternity doth rest,

Leaving no posteritie:—
'Twas not their infirmities,
It was married Chastitie.

Truth may seem, but cannot be:
Beauty brag, but 'tis not she;
Truth and Beauty buried be.

To this urn let those repair
That are either true or fair;
For these dead Birds sigh a prayer.

1611

Ողբ

Պերճանք եւ ճիշտ եւ Ուրույն
էություններ պարզագույն
Ամփոփված են աստ մոխրում:

Մահն է բույնն, արդ, Փյունիկի,
Եւ իր սիրող Տառակի
Որ հավերժ հանգչեն պիտի,

Ժառանգներ շթողեցին.
Անգոր չէին կամ անծին,
Առաքինի կնքվեցին:

Ճիշտը սա է, կամ էլ չէ.
Գեղանի է, բայց ոչ նէ.
Ճիշտն ու գեղը կհանգչեն:

Թող շիրմին այս այցելեն
Ովքեր ճիշտ են ու անքեն
Նրանց համար աղոթեն:

HAMLET'S SOLILOQUIY

Hamlet, Act 3, Scene 1

To be, or not to be, that is the question;
 Whether 'tis nobler in the mind to suffer
 The Slings and Arrows of outrageous Fortune
 Or to take arms against a sea of troubles,
 And by opposing, end them. To die, to sleep;
 No more; and by a sleep to say we end
 The heart-ache and the thousand natural shocks
 That flesh is heir to — 'tis a consummation
 Devoutly to be wish'd. To die, to sleep;
 To sleep, perchance to dream. Ay, there's the rub,
 For in that sleep of death what dreams may come,
 When we have shuffled off this mortal coil,
 Must give us pause. There's the respect
 That makes calamity of so long life,
 For who would bear the whips and scorns of time,
 Th'oppressor's wrong, the proud man's contumely,
 The pangs of dispriz'd love, the law's delay,
 The insolence of office, and the spurns
 That patient merit of th'unworthy takes,
 When he himself might his quietus make
 With a bare bodkin? who would fardels bear,
 To grunt and sweat under a weary life,
 But that the dread of something after death,
 The undiscovered country from whose bourn
 No traveller returns, puzzles the will,
 And makes us rather bear those ills we have
 Than fly to others that we know not of?
 Thus conscience does make cowards of us all,
 And thus the native hue of resolution
 Is sicklied o'er with the pale cast of thought,
 And enterprises of great pitch and moment
 With this regard their currents turn away,
 And lose the name of action.

1604 (1623)

ԷՄԼԵՏԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Համլետ, գործողություն 3, տեսարան 1

Կինեյ, թե՛ շինեյ, եւ սա՛ է հարցը:
 Արդյո՞ք ազնիվ է խորհելով տանել
 Քարերն ու Սլաքներն անգուլթ Բախտի,
 Թե՛ զենք վերցնել ընդդեմ ծով վշտերի,
 Եւ վերացնել դրանք: Մեռնել, քնել.
 Ոչ ապելին: Քնով ասել. սա վերջն է
 Սրտի ցավի, բյուր տառապանքների՝
 Մարմինն հատուկ: Այս վերջնահանգրվանը՝
 Նվիրապես տեսչած: Մեռնել, քնել.
 Քնել... եւ երազել: Այ սա է խոշը,
 Զի ի՛նչ երազ մահվան քնում կգա,
 Երբ կհանենք մահվան կապանքն այս փուչ,
 Պիտի սա մեզ սաստի: Ահա ինչու
 Այդքան երկարատեւ են փորձանքները:
 Ո՞վ կկրեր դարի մտրակն ու ծաղրը,
 Բռնի ճնշումը, գոռոզի հեզանքը
 Դավն օրենքի, անխիղճ սիրո վշտերը,
 Շքթանքը ատյանի ու անարգանքը,
 Որ արժանին ստանում է խարդախից,
 Երբ կարենար հաշիվը իր փակել
 Մերկ դաշույնով. ո՞վ բեռը կկրեր,
 Հառաչելով, քրտնած, կյանքից հոգնած,
 Թե վախն ինչոր բանի մահից հետո,
 Անհայտ երկրի, որի եզերքներից
 Ետ չեն դառնում, չմոլորեր մեր կամքը,
 Եւ շտիպեր կրել մեր ցավն ու ախտը,
 Քան սլանալ դեպ այլ՝ անհայտ ցավեր:
 Այդպես վախկոտ է մեզ դարձնում խորհելը,
 Եւ բնածին մեր վճռականուլթյունը
 Թոշնում է մեր մտքի խամրած ցոլքից,
 Եւ ձեռնարկներ հզոր եւ կարեւոր
 Դրա բերմամբ շեղում են հոսքն իրենց
 Եւ գործ էլ չեն կոչվում:

MEDITATION XVII

No man is an island,
Entire of itself,
Every man is a piece of the continent,
A part of the main.
If a clod be washed away by the sea,
Europe is the less.
As well as if a promontory were.
As well as if a manor of thy friend's
Or of thine own were:
Any man's death diminishes me,
Because I am involved in mankind,
And therefore never send to know for whom the bell tolls;
It tolls for thee.

1624

ՆԻՒՆՆԵՅՈՒԻ ԺԷ

Ոչ ոք կղզի չէ մեկուսի,
Ինքն իր միջի,
Մարդ մի կտոր է ցամաքի,
Մասն ամբողջի:
Թե ծովը ափ սրբի-տանի
Կպակասի ողջ եւրոպան:
Ինչպես եւ թե մի հրվանդան,
Կամ հողը քո բարեկամի,
Կամ հողը հենց քո սեփական.
Ամեն մարդու վախճանն է ինձ մաշում,
Զի մարդկության մի մասն եմ ես կազմում
Եւ մի հարցրու, ո՞ւմ գուժն է զանգն ասում.
Քո մահն է այն գուժում:

THE TYGER

Tyger Tyger, burning bright,
In the forests of the night;
What immortal hand or eye,
Could frame thy fearful symmetry?

In what distant deeps or skies.
Burnt the fire of thine eyes?
On what wings dare he aspire?
What the hand, dare sieze the fire?

And what shoulder, & what art,
Could twist the sinews of thy heart?
And when thy heart began to beat,
What dread hand? & what dread feet?

What the hammer? what the chain,
In what furnace was thy brain?
What the anvil? what dread grasp,
Dare its deadly terrors clasp!

When the stars threw down their spears
And water'd heaven with their tears:
Did he smile his work to see?
Did he who made the Lamb make thee?

Tyger Tyger burning bright,
In the forests of the night:
What immortal hand or eye,
Dare frame thy fearful symmetry?

1795s

ՎԼԳՐԸ

Վազր, վազր՝ վառ այրվող,
Անտառներում գիշերող.
Ի՞նչ անմահ աչք, ձեռքը մեծ,
Կերպն այդ քո ահեղ կերտեց:

Ո՞ր հեռու խոր երկնքում
Հուրն այրվեց քո աչքերում:
Ո՞ր թեւքով է նա ճախրել:
Ո՞ր ձեռքով է հուր կորզել:

Եւ ի՞նչ արվեստ եւ ի՞նչ հեց,
Սրտիդ շղեր ոլորեց:
Եւ երբ սիրտդ թրթռաց,
Ո՞ր ահեղ ձեռքով դրոպված:

Մո՞ւրճը որ, ո՞նց շղթայեց,
Ո՞ր փռում ուղեղ թրծեց:
Ի՞նչ զնդան, ի՞նչ ծանր ափ
Հանդգնեց բռնել սարսափ:

Երբ աստղից նետեր իջան,
Արցունքներ երկինք ելան.
Գործն իր նա ժպտով օծեց,
Գառն ու քեզ հենց նա՞ կերտեց:

Վազր, վազր՝ լույս այրվող,
Անտառներում գիշերող.
Որ անմահ աչք, ձեռքը մեծ,
Կերպն այդ տալ քեզ հանդգնեց:

AUGURIES OF INNOCENCE

To see a World in a grain of sand,
And a Heaven in a wild flower,
Hold Infinity in the palm of your hand,
And Eternity in an hour.

A robin redbreast in a cage
Puts all Heaven in a rage.
A dove-house fill'd with doves and pigeons
Shudders Hell thro' all its regions.

A dog starv'd at his master's gate
Predicts the ruin of the State.
A horse misus'd upon the road
Calls to Heaven for human blood.

Each outcry of the hunted hare
A fibre from the brain does tear.
A skylark wounded in the wing,
A cherubim does cease to sing.

The game-cock dipt and arm'd for fight
Does the rising sun affright.
Every wolf and lion's howl
Raises from Hell a Human soul.

The wild deer, wandering here and there,
Keeps the Human soul from care.
The lamb misus'd breeds public strife,
And yet forgives the butcher's knife.

ԱՄԵՆՈՒԹՅԱԿ
ԳՈՒՇԿՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Տեսնել Աշխարհ մեկ հատիկում,
Պահել ափում Անվերջությունը,
Երկինք տեսնել՝ վայրի ծաղկում,
Եւ մեկ ժամում՝ Հավերժությունը:

Մորեկանը վանդակում
Ողջ դրախտն է զայրացնում:
Աղավնատունն է լցված՝
Ողջ դժոխքն է փոթորկված:

Սովից սատկած անտեր շուն՝
Երկրի վերջն գուշակում:
Ճամփին տանջված սոված ձին
Բողոքում է երկնքին:

Ճիշը որսած ճագարի
Ջիղ է պոկում ուղեղի:
Արտույտ է վիրավորվում՝
Քերովբեն էլ չի երգում:

Աքաղաղը կռիվի՝
Ահն է ծագող արեւի:
Ոռնոցն առյուծի, գայլի,
Վիհից հոգի կհանի:

Եղնը վայրի՝ թափառող,
Հոգին փրկել է կարող:
Գառ տանջված բերեց խռով՝
Մսագործին ներելով:

The bat that flits at close of eve
Has left the brain that won't believe.
The owl that calls upon the night
Speaks the unbeliever's fright.

He who shall hurt the little wren
Shall never be below'd by men.
He who the ox to wrath has mov'd
Shall never be by woman lov'd.

The wanton boy that kills the fly
Shall feel the spider's enmity.
He who torments the chafer's sprite
Weaves a bower in endless night.

The caterpillar on the leaf
Repeats to thee thy mother's grief.
Kill not the moth nor butterfly,
For the Last Judgement draweth nigh.

He who shall train the horse to war
Shall never pass the polar bar.
The beggar's dog and widow's cat,
Feed them, and thou wilt grow fat.

The gnat that sings his summer's song
Poison gets from Slander's tongue.
The poison of the snake and newt
Is the sweat of Envy's foot.

The poison of the honey-bee
Is the artist's jealousy.
The prince's robes and beggar's rags
Are toadstools on the miser's bags.

Գիշերվա ճախրող շղջիկը
Անհավատ մտքի թելիկ է:
Բուռի ճիշը անտառում,
Վախն է անկրոնի ասում:

Յախսարեկ վիրավորողը
Զի տեսնի մարդկանց գորովը:
Ով եզանը զայրացնի
Կնոջ սերը չի տեսնի:

Ճանճ սպանող տղային
Քեն կհասնի սարգային:
Ով տանջում է բզեզի,
Անվերջ գիշեր կհյուսի:

Իսկ թրթուրը տերեւին,
Մորդ ցալն է երեւի:
Մի սպանիր ոչ ճանճ, ոչ ցեց,
Զի հեռու չէ Դատը մեծ:

Ով ձիուն մարտի մարզի,
Բեւեռն հոգու չի անցնի:
Շուն անտուն, այրու կատու
Կերակրես՝ բարի ես դու:

Ամռան երգ երգող մոծակը
Տարածում է Բամբասանքը:
Թուլնը, որով օձը լիքն է՝
Նախանձի ոտքի քրտինքն է:

Թուլնը, որ մեղվի կծածն է՝
Արվեստի մարդու նախանձն է:
Իշխանի, ճորտի հագուստը՝
Ժլատի պարկի բորբոսն է:

A truth that's told with bad intent
Beats all the lies you can invent.
It is right it should be so;
Man was made for joy and woe;

And when this we rightly know,
Thro' the world we safely go,
Joy and woe are woven fine,
A clothing for the soul divine;

Under every grief and pine
Runs a joy with silken twine.
The babe is more than swaddling-bands;
Throughout all these human lands

Tools were made, and born were hands,
Every farmer understands. -
Every tear from every eye
Becomes a babe in Eternity;

This is caught by Females bright,
And return'd to its own delight.
The bleat, the bark, the bellow, and the roar
Are waves that beat on Heaven's shore.

The babe that weeps the rod beneath
Writes revenge in realms of death.
The beggar's rags, fluttering in air,
Does to rags the heavens tear.

The soldier, arm'd with sword and gun,
Palsied strikes the summer's sun.
The poor man's farthing is worth more
Than all the gold on Afric's shore.

Չար մտքով ասված ճիշտ բանը
Մեծագույն ստի նման է:
Ճիշտ է դա. մարդու համար են
Խնդությունը, վիշտն ու ցավը.

Երբ մենք դա հաստատ գիտենք,
Կյանքով հանգիստ կքայլենք:
Խինդն ու ցավը նուրբ հյուսված են.
Հագուստ, որ տվեց աստվածը:

Ամեն ցավի, վշի տակ
Ունես խինդի մի հյուսակ:
Մանչն ավել է, քան բարուրը.
Գործիքները՝ մուրճը, դուրը՝

Ձեռքն է ծնված պատրաստում.
Դա բոլորն են հասկանում:
Ամեն աչքի մի արցունք,
Մանչ կդառնա Հավերժում:

Կույսն է Կնոջ այն որսում
Երանությանն իր դարձնում:
Բառաչոց, հաչոց, ոռնոցը՝
Երկնային ալյաց ծփոցն է:

Ճիպոտից տնքող մանկանը
Սոսկ մնաց՝ կանչել մահվանը:
Ցնցոտին խեղճ աղքատի
Երկինք կպատառտտի:

Թուր-թվանք կրող զինվորը
Արեւ զնդակահարող է:
Խեղճի փողն է ավելին
Քան աֆրիկյան ողջ ոսկին:

One mite wrung from the labourer's hands
 Shall buy and sell the miser's lands
 Or, if protected from on high,
 Does that whole nation sell and buy.

He who mocks the infant's faith
 Shall be mock'd in Age and Death.
 He who shall teach the child to doubt
 The rotting grave shall ne'er get out.

He who respects the infant's faith
 Triumphs over Hell and Death.
 The child's toys and the old man's reasons
 Are the fruits of the two seasons.

The questioner, who sits so sly,
 Shall never know how to reply.
 He who replies to words of Doubt
 Doth put the light of knowledge out.

The strongest poison ever known
 Came from Caesar's laurel crown.
 Nought can deform the human race
 Like to the armour's iron brace.

When gold and gems adorn the plough
 To peaceful arts shall Envy bow.
 A riddle, or the cricket's cry,
 Is to Doubt a fit reply.

The emmet's inch and eagle's mile
 Make lame Philosophy to smile.
 He who doubts from what he sees
 Will ne'er believe, do what you please.

Սեւագործի մեկ դրամը
 Կծծիի հողից էլ թանկ է,
 Իսկ թե վերից պաշտպանվի
 Ամբողջ ազգը կծախվի:

Ով մանկան հավատ հեզնի
 Դար՝ մինչ Մահ կհեզնվի:
 Ով մանչի մեջ վախ լցնի՝
 Նեխած շիրմից չի ելնի:

Ով մանկան հավատ հարգի
 Դժոխք ու Մահ կհաղթի:
 Մանկան խաղ եւ միտք ծերի՝
 Բերք՝ տարվա երկու պահի:

Նենգությամբ հարցեր տվողը
 Շատ տգետ պատասխանող է:
 Ով տեղ կտա Կասկածին
 Լույս գիտության դեն կածի:

Ամենաթունավորն այն թույնն է,
 Որ Կեսարի դափնե թագում էր:
 Մարդու ցեղի ողջ ցավն ու դարդը
 Զրահների պողպատ թակարդն է:

Երբ ոսկով պճնեն գութանը
 Կհեռանա նախանձանքը:
 Ճոճոցը ծղրիդի
 Պատասխանն է կասկածի:

Իմաստասերին տկար
 Միշտ մնում է սոսկ ժպտալ:
 Կասկածողը տեսածին
 Զի հավատա ասածին:

If the Sun and Moon should doubt,
They'd immediately go out.
To be in a passion you good may do,
But no good if a passion is in you.

The whore and gambler, by the state
Licensed, build that nation's fate.
The harlot's cry from street to street
Shall weave Old England's winding-sheet

The winner's shout, the loser's curse,
Dance before dead England's hearse.

Every night and every morn
Some to misery are born.
Every morn and every night
Some are born to sweet delight.
Some are born to sweet delight,
Some are born to endless night.

We are led to believe a lie
When we see not thro' the eye,
Which was born in a night, to perish in a night,
When the Soul slept in beams of light.

God appears, and God is Light,
To those poor souls who dwell in Night;
But does a Human Form display
To those who dwell in realms of Day.

1803

Արեւ, Լուսին՝ կասկածեն
Իսկույն եւեթ կսպառվեն:
Կօզնի ձեզ կիրքն անել բարին,
Բայց շիւնք կրքի գերին:

Անառակն ու խաղամոլը արտոնված են՝
Ողջ երկրի ճակատագիրը վտանգված է:
Թաղից թաղ ճիչերն անառակի
Անգլաց երկիրը կտանի գերեզմանի:

Հաղթողի ճիչն, անեծքը պարտվողի
Երկրի համար մխեր են դագաղի:

Ամեն գիշեր, օր ամեն,
Ոմանք աղքատ կծնվեն:
Ամեն օրում, գիշերում
Ոմանք՝ կյանք են վայելում:
Ոմանք՝ կյանք են վայելում,
Ոմանք՝ խավար ճաշակում:

Ստին հակված ենք վստահել,
Երբ որ աչքով մեր շենք տեսել,
Որ ծնվել է մթում, որ կորչի այդ մթում,
Երբ Հոգին վառ լույսի շողերում էր ննջում:

Աստված եկավ, Աստվածը Լույս է՝
Հոգուն, որ մթի մեջ անհույս է.
Բայց Մարդակերպ է երեւում
Ու՝ Օրվա տանն է բնակվում:

HEATHER ALE

A Galloway Legend

From the bonny bells of heather
 They brewed a drink long-syne,
 Was sweeter far than honey,
 Was stronger far than wine.
 They brewed it and they drank it,
 And lay in a blessed sround
 For days and days together
 In their dwellings underground.

There rose a king in Scotland,
 A fell man to his foes,
 He smote the Picts in battle,
 He hunted them like roes.
 Over miles of the red mountain
 He hunted as they fled,
 And strewed the dwarfish bodies
 Of the dying and the dead.

Summer came in the country,
 Red was the heather bell;
 But the manner of the brewing
 Was none alive to tell.
 In graves that were like children's
 On many a mountain head,
 The Brewsters of the Heather
 Lay numbered with the dead.

ՅՂԽՈՒ ՕՒԽ

Գալովեյյան առասպել

Յախու զանգակներից ալ
 Եփեղ են թուրմ վաղուց,
 Եւ քաղցր էր այն մեղրից էլ,
 Եւ թունդ էր այն գինուց:
 Եփեղ այն ու խմեղ են,
 Թ՛զուկ մարդիկ կուճկում,
 Խմեղ ու վայելեղ են
 Իրենց խոր տներում:

Սքոթլանդացի արքան էլ,
 Դաժան եկավ մի օր,
 Եւ Պիկտերին հաղթեց նա,
 Զարկեց ինչպես որսորդ:
 Կարմիր լեռան փեշերը
 Նա դաշտ որսի դարձրեց,
 Զորերն ու անտառները
 Սպանվածներով լցրեց:

Եկավ կրկին ամառը,
 Շիկնեց ցախին կրկին
 Բայց չգիտեր ոչ ոք էլ
 Ինչպես եփեղ Օղին:
 Շիրիմների շարքեր են
 Լեռանց կատարներում.
 Յախուց թուրմ եփողներ են
 Հավերժ քնով ննջում:

The king in the red moorland
Rode on a summer's day;
And the bees hummed, and the curlews
Cried beside the way.
The king rode, and was angry,
Black was his brow and pale,
To rule in a land of heather
And lack the Heather Ale.

It fortune'd that his vassals,
Riding free on the heath,
Came on a stone that was fallen
And vermin hid beneath.
Rudely plucked from their hiding,
Never a word they spoke;
A son and his aged father --
Last of the dwarfish folk.

The king sat high on his charger,
He looked on the little men;
And the dwarfish and swarthy couple
Looked at the king again.
Down by the shore he had them;
And there on the giddy brink --
"I will give you life, ye vermin,
For the secret of the drink."

There stood the son and father,
And they looked high and low;
The heather was red around them,
The sea rumbled below.
And up and spoke the father,
Shrill was his voice to hear:
"I have a word in private,
A word for the royal ear.

Արքան մի օր անցնում է
Ամռան դաշտով, զբոսնում.
Բզգում են մեղունները,
Արտույտն է դայլայլում:
Զայրույթը խորացնում է
Կնճիւրը ճակատի.
«Յախու երկրին ես տեր եմ՝
Չունեմ Յախու Օղի»:

Հանկարծ իր ծառաները,
Զբոսներով կիրճում,
Տեսնում են. թաքնված են
Պիկտեր ժայռի ճեղքում:
Եւ թաքստոցից հանում են,
Հանձնում են արքային.
Վերջին թզուկ պիկտերն են.
Ծեր հայրն ու իր որդին:

Չիուն նստած դիմում է,
Արքան թզուկներին,
Եւ լուռ զույգ պատանդները
Լսում են արքային:
Ծովի եզրին կանգնած են՝
Ժայռից նայում են ցած.
«Զեզ կբաշխեմ ձեր կյանքը,
Ձեր գաղտնիքի դիմաց»:

Սակայն որդին ու հայրը
Անձայն էին մնում.
Յախին շիկնում էր շուրջը,
Եւ ծովն էր աղմկում:
Հանկարծ խոսեց ծեր հայրը,
Իր դողրոզուն ձայնով.
«Քեզ ասելիք ունեմ ես,
Սակայն գաղտնի կարգով».

"Life is dear to the aged,
And honour a little thing;
I would gladly sell the secret,"
Quoth the Pict to the king.
His voice was small as a sparrow's,
And shrill and wonderful clear:
"I would gladly sell my secret,
Only my son I fear.

"For life is a little matter,
And death is nought to the young;
And I dare not sell my honour
Under the eye of my son.
Take him, O king, and bind him,
And cast him far in the deep;
And it's I will tell the secret
That I have sworn to keep."

They took the son and bound him,
Neck and heels in a thong,
And a lad took him and swung him,
And flung him far and strong,
And the sea swallowed his body,
Like that of a child of ten; --
And there on the cliff stood the father,
Last of the dwarfish men.

"True was the word I told you:
Only my son I feared;
For I doubt the sapling courage
That goes without the beard.
But now in vain is the torture,
Fire shall never avail:
Here dies in my bosom
The secret of Heather Ale."

1880

«Երբ ծեր էս, կյանքը թանկ է,
Պատիվը՝ փոքր բան.

Քեզ կծախեմ գաղտնիքն իմ,
Բայց էս ունեմ պայման»:

Մի ճնճղուկի ծվոց էր,
Իր ձայնը հիշեցնում.

«Ես քեզ կասեմ գաղտնիքը,
Որդուց եմ վախենում»:

«Իր կյանքը մեծ մի բան չի,
Մահն ինչ է տղային,

Սակայն ծախել պատիվս
Տհաճ է իր աչքին:

Հիմա իրեն կապեք դուք,
Եւ ծովը խոր նետեք,

Եւ ձեզ կասեմ գաղտնիքը,
Որ միայն էս գիտեմ»:

Եւ կապեցին որդուն իր,
Վզից ու ոտքերից,

Եւ նետեցին շրերը,
Հենց մոտակա ժայռից,

Եւ ծովը, տասնամյա այդ
Մարմինը կլանեց,

Եւ տեսնելով ամենը,
Իր հայրն այսպես խոսեց.

«Իմ խոսքը ճշմարիտ էր
Որդիս էր վախը իմ.

Հազիվ թե անմորուքը
Դիմակայեք ցավին:

Հիմա տանջանքն անզոր է,
Թող էս տրվեմ հրին.

Եւ կմեռնի գաղտնիքն իմ՝
Ինձ հետ՝ Յախու Օղին»:

ԼԲ

If you can keep your head when all about you
Are losing theirs and blaming it on you,
If you can trust yourself when all men doubt you,
But make allowance for their doubting too;
If you can wait and not be tired by waiting,
Or being lied about, don't deal in lies,
Or being hated, don't give way to hating,
And yet don't look too good, nor talk too wise:

If you can dream—and not make dreams your master;
If you can think—and not make thoughts your aim;
If you can meet with Triumph and Disaster
And treat those two impostors just the same;
If you can bear to hear the truth you've spoken
Twisted by knaves to make a trap for fools,
Or watch the things you gave your life to, broken,
And stoop and build 'em up with worn-out tools:

If you can make one heap of all your winnings
And risk it on one turn of pitch-and-toss,
And lose, and start again at your beginnings
And never breathe a word about your loss;
If you can force your heart and nerve and sinew
To serve your turn long after they are gone,
And so hold on when there is nothing in you
Except the Will which says to them: 'Hold on!'

If you can talk with crowds and keep your virtue,
Or walk with Kings—nor lose the common touch,
If neither foes nor loving friends can hurt you,
If all men count with you, but none too much;
If you can fill the unforgiving minute
With sixty seconds' worth of distance run,
Yours is the Earth and everything that's in it,
And—which is more—you'll be a Man, my son!

1895

ԵԹ

Եթե հանգիստ ես, երբ քո շուրջ բոլորը
Գլուխ կորցրած հենց քեզ են մեղադրում,
Եթե վստահ ես, երբ քո մերձավորը,
Վստահությամբ քեզ չի արժանացնում.
Եթե սպասելը քեզ համար տանջանք չէ
Իսկ թե խաբված ես, ինքդ չես ստի,
Կամ չես էլ թաքցնի քո սխալանքը,
Իսկ թե ատեն քեզ՝ ինքդ չես ատի.

Եթե տիրապետում ես երազանքդ,
Եթե մտքերդ քեզ են ենթարկվում.
Եթե գիտես եւ Փառքը եւ Փորձանքը՝
Եւ որ երկուսն այդ քիչ են տարբերվում.
Եթե քեզ կգսպես, երբ քո խոսքերը
Խարդախը կփորձի նենգափոխել,
Կամ տեսնելով գործիդ ավերակները
Այն կսկսես սկզբից վերակերտել.

Եթե կարող ես այն ինչ դու շահել ես
Ջառի հուշախն դնել ու վտանգել,
Եւ այն կորցնել եւ գրոյից սկսել եւ
Դրա մասին այլեւ չհիշել,
Եթե կարող ես սիրտդ, նյարդներդ
Կրկին ծառայեցնել նպատակիդ,
Տոկալ, երբ դատարկել են քեզ դարդերդ,
Եւ կամքն է կարգադրում լոկ. «Դիմացիր».

Եթե դու ամբոխի՛ հետ միշտ ազնիվ ես,
Արքաների՛ հետ պարզությամբ լցված.
Եթե ընկերն, օտարը չեն շեղի քեզ.
Եթե հարգված ես, ոչ թե մեծարված.
Եթե կարող ես անողոք ըոպեն էլ
Լցնել արժեքավոր վաթսուն վայրկյան,
Աշխարհը քոնն է եւ նրա գանձերը
Եւ ավելին. դու Մարդ ես, բարեկամ:

A PICT SONG

Rome never looks where she treads.
 Always her heavy hooves fall
 On our stomachs, our hearts or our
 heads;
 And Rome never heeds when we bawl.
 Her sentries pass on—that is all,
 And we gather behind them in hordes,
 And plot to reconquer the Wall,
 With only our tongues for our swords.

We are the Little Folk—we!
 Too little to love or to hate.
 Leave us alone and you'll see
 How we can drag down the State!
 We are the worm in the wood!
 We are the rot at the root!
 We are the taint in the blood!
 We are the thorn in the foot!

Mistletoe killing an oak—
 Rats gnawing cables in two—
 Moths making holes in a cloak—
 How they must love what they do!
 Yes—and we Little Folk too,
 We are busy as they—
 Working our works out of view—
 Watch, and you'll see it some day!

No indeed! We are not strong,
 But we know Peoples that are.
 Yes, and we'll guide them along
 To smash and destroy you in War!
 We shall be slaves just the same?
 Yes, we have always been slaves,
 But you—you will die of the shame,
 And then we shall dance on your graves!

1906

ՊԻԿՏԵՐԻ ԵՐԳ

Չի նայում Հռոմը թե ուր է
 Իր բիրտ սմբակները դնում.
 Ճգմում է մեր կուրծքը, գլուխը...
 Մեր լացն էլ երբեք չի լսում:
 Իսկ մենք նույնիսկ երբ ընդվզում ենք,
 Մեր հողը իրենց է մնում,
 Քանի որ մենք օգտագործում ենք,
 Թրի փոխարեն սոսկ լեզուն:

Մենք՝ շատ փոքր մի ազգ,
 Որ սիրենք կամ ատենք,
 Բայց տեսեք զերդ մի հասակ,
 Ձեզ ինչպես կկոտորենք:
 Մենք որդերն ենք փայտի,
 Մենք՝ փտախտն արմատի,
 Մենք՝ վարակն արյունի,
 Մենք՝ փշերը ոտքի:

Ճագոմը խեղդում է կաղիմը,
 Առնետը պարանն է կրծում,
 Վարակը ուտում է մարմինը,
 Բոլորն իրենց գործն են սիրում:
 Այո, մենք էլ փոքր մի ազգ ենք,
 Մենք նույնպես մեր գործը ունենք,
 Ծածուկ դրանով մենք զբաղված ենք,
 Մի օր էլ դուք դա կտեսնե՞ք:

Ոչ, ճիշտ է՝ իրոք մենք ուժեղ չենք,
 Բայց մեզ շատ ազգեր են լսում:
 Նրանց ձեզ ընդդեմ կուղղորդենք մենք,
 Ձեր վերջը կտանք մարտերում:
 Կարծում եք, թե մենք սոսկ ստրուկ ենք,
 Եւ ճիշտ է, ստրուկ էինք մենք,
 Բայց դուք՝ ամոթից մեռնելու եք,
 Եւ մենք ձեր շիրմին կպարենք:

THE WHITE GODDESS

All saints revile her, and all sober men
Ruled by the God Apollo's golden mean -
In scorn of which we sailed to find her
In distant regions likeliest to hold her
Whom we desired above all things to know,
Sister of the mirage and echo.

It was a virtue not to stay,
To go our headstrong and heroic way
Seeking her out at the volcano's head,
Among pack ice, or where the track had faded
Beyond the cavern of the seven sleepers:
Whose broad high brow was white as any leper's,
Whose eyes were blue, with rowan-berry lips,
With hair curled honey-coloured to white hips.

The sap of Spring in the young wood a-stir
Will celebrate with green the Mother,
And every song-bird shout awhile for her;
But we are gifted, even in November
Rawest of seasons, with so huge a sense
Of her nakedly worn magnificence
We forget cruelty and past betrayal,
Headless of where the next bright bolt may fall.

1948

ՄԻՊԵՏԿԱ ԿԻՅՈՒԼԻՆ

Սրբերն ներան լուսող ու նաեւ մենք,
Որ սուրբ ոսկի միջինը կպաշտենք՝
Ծաղրանք թողած անցնում էինք դաժան՝
Երկրով հեռու, որ գտնեինք ներան՝
Ներան, ով որ բաղձանքն էր ամենքի՝
Քրոջն արձագանքի ու տեսիլքի:

Եւ կամք էր պետք, եւ պետք էր միշտ տոկալ,
Համառ հերոսական ուղով զնալ
Ներան փնտրել հրաբխի գլխին,
Ուր ձյուն էր ճամփեքին դիզում քամին,
Այն կողմ յոթ քնածից այրաբնակ:
Ում դեմքն էր բորոտի մաշկից ճերմակ,
Աչքերը լուրթ, շուրթերն տալիս կարմրին,
Գանգուռն էր մեղրագույն՝ սպիտակ ազդրին:

Հյուսիսով Գարնան անտառը պատանի՝
Ջինջ կանաչով Մոր փառքը կտոնի,
Եւ հավք ամեն իր երգը կձոնի.
Իսկ շնորհը մերն է, նույնիսկ երբ հասնի
Աշուն խոնավ իր զգացումով համայն
Ներա մերկ մոգություն՝ անշուք անձայն,
Մենք չենք հիշի ոչ դավ անցած, ոչ քեն,
Անկախ, թե ուր շանթերը վայր կիջնեն:

She

She
may be the face I can't forget
a trace of pleasure or regret
may be my treasure or the price I have to pay
she
may be the song that summer sings
may be the chill that autumn brings
may be a hundred different things
within the measure of a day.

She
may be the beauty or the beast
may be the famine or the feast
may turn each day into a heaven or a hell
she
may be the mirror of my dream
a smile reflected in a stream
she may not be what she may seem inside her shell

she
who always seems so happy in a crowd
whose eyes can be so private and so proud
no-one's allowed to see them when they cry
she
may be the love that cannot hope to last
may come to me from shadows of the past
that I remember till the day I die

She
may be the reason I survive
the why and wherefore I'm alive
the one I'll care for through the rough and rainy
years
me...
I'll take her laughter and her tears
and make them all my souvenirs
for where she goes I've got to be
the meaning of my life is
she, she, she.

1948

ՆԵ

Նե
գուցե այն դեմք է անմոռան,
բերկրանքի հետք կամ ափսոսանք,
գուցե այն գանձն է իմ կամ գին որ վճարեմ,
նե

գուցե այն երգն է շոգ ամռան,
գուցե սարսուռն է խոր աշնան,
կամ այլ հարյուր բաներ է այն,
որով ես օրս կշափեմ:

Նե
գուցե բարի է կամ գազան
գուցե գրկանք է կամ խրախճան
գուցե դժոխք կամ դրախտ է օրը նե դարձնում
նե

կամ հայելին է երազիս
արտացոլանքն է ժպիտիս
գուցե նե այն չէ, ինչ, ըստ իս, է իր խեցում:

Նե
ով միշտ այնքան ցնծուն է ու անդարդ,
աչքերն այնքան ներփակ են ու հպարտ,
ոչ մեկը չի տեսնի լացող դրանք,
նե

գուցե այն սերն է՝ անհավատալի,
հասնող՝ ստվերի միջով խոր անցյալի,
որ կհիշեմ մինչ օրը իմ մահվան:

Նե
գուցե իմաստն է շնչելու
եւ թե ինչու եմ ապրելու,
մեկն, ում մասին պիտի հոգամ դժվար պահին
ինձ

արցունքն ու խինդն իր կվերցնեմ,
հուշանվեր ինձ կդարձնեմ,
քանզի ուր նա է պիտ լինեմ,
իմաստն է իմ կյանքի լոկ
նե, նե, նե:

* * *

Ein Fichtenbaum steht einsam
Im Norden auf kahler Höh'.
Ihn schläfert; mit weißer Decke
Umhüllen ihn Eis und Schnee.

Er träumt von einer Palme,
Die, fern im Morgenland,
Einsam und schweigend trauert
Auf brennender Felsenwand.

1822

* * *

Հյուսիսում միայնակ եղենի է
Կանգնած մերկ վեմին, տխրամած:
Ննջում է. սպիտակ ծածկոցով է՝
Ջյունով, սառույցով վերարկված:

Իսկ երազը իր արմավենին է,
Շոգ հարավում հեռավոր,
Որ ժայռին շիկացած տառապում է
Անձայն, միայնակ ու մոլոր:

WANDRERS NACHTLIED

Der du von dem Himmel bist,
Alles Leid und Schmerzen stillest,
Den, der doppelt elend ist,
Doppelt mit Erquickung füllest;
Ach, ich bin des Treibens müde!
Was soll all der Schmerz und Lust?
Süßer Friede,
Komm, ach komm in meine Brust!

1776

Ein Gleiches

Ueber allen Gipfeln
Ist Ruh,
In allen Wipfeln
Spuerest du
Kaum einen Hauch;
Die Voegelein schweigen im Walde.
Warte nur, balde
Ruhest du auch.

1780

ԹՎՓՂԱԿԱՆԻ ԳԵՇԵՐԵՐԳ

Դու, որ բարձր երկնքից,
Խաղաղում ես խինդն ու ցավը
Ով դժբախտ է կըրկնակի՝
Կըրկնակի տալիս ես լավը.
Ախ, ես աղմուկից հոգնե՛լ եմ:
Ի՞նչ են ողջ այս վիշտ ու կիրք:
Քաղցր անդորր շնչե՛լը,
Եկ, ա՛խ, եկ՝ կրժքիս շնորհի՛ր:

ՆՈՒՅՆՊԵՍ

Լեռների գագաթներն են
Խաղաղ,
Ծառերի կատարներն էլ.
Մի խաղ
Հովերի դու արդ չես նշմարի
Անտառում թռչունները տես լուռ են
Հնդամենը սպասիր, շուտով դու էլ
Կհասնես անդորրի:

DER LESENDE

Ich las schon lang. Seit dieser Nachmittag,
mit Regen rauschend, an den Fenstern lag.
Vom Winde draußen hörte ich nichts mehr:
mein Buch war schwer.

Ich sah ihm in die Blätter wie in Mienen,
die dunkel werden von Nachdenklichkeit,
und um mein Lesen staute sich die Zeit. -
Auf einmal sind die Seiten überschienen,
und statt der bangen Wortverworrenheit
steht: Abend, Abend... überall auf ihnen.
Ich schau noch nicht hinaus, und doch zerreißen
die langen Zeilen, und die Worte rollen
von ihren Fäden fort, wohin sie wollen...

Da weiß ich es: über den übervollen
glänzenden Gärten sind die Himmel weit;
die Sonne hat noch einmal kommen sollen. -
Und jetzt wird Sommernacht, soweit man sieht:
zu wenig Gruppen stellt sich das Verstreute,
dunkel, auf langen Wegen, gehn die Leute,
und seltsam weit, als ob es mehr bedeute,
hört man das Wenige, das noch geschieht.

Und wenn ich jetzt vom Buch die Augen hebe,
wird nichts befremdlich sein und alles groß.
Dort draußen ist, was ich hier drinnen lebe,
und hier und dort ist alles grenzenlos;
nur dass ich mich noch mehr damit verwebe,
wenn meine Blicke an die Dinge passen
und an die ernste Einfachheit der Massen, -
da wächst die Erde über sich hinaus.
Den ganzen Himmel scheint sie zu umfassen:
der erste Stern ist wie das letzte Haus.

1901

ԼՆԹԻՅՈՒՆ

Վաղուց էի կարդում: Կեսօրվանից՝
անձրեւն երբ խշխշաց պատուհանից:
Բայց չէր լսվում դրսում սուլող քամին.
գիրքս էր խրթին:

Դեմքեր էին ասես, գրքի թերթերը
որ մոռացվում, թռչնում են խորհելուց,
եւ ժամը թանձրանում էր կարդալուց:
Հանկարծ լուսաթաթախ եղան էջերը,
եւ բառերի լարված շարքում անբեկ
տեսա. գիշեր, գիշեր՝ ամենուրեք:

Դուրս չեմ նայում դեռեւս, բայց խզվում են
տողերն երկար, բառերը գլորվում են
նուրբ թելերից, ընկնում են ուր ուզում են...

Նյդժամ իսկույն ահա ես հասկանում եմ.
Ֆայլող այգիներին՝ հեռու երկնից
արեւն գետ մեկ անգամ վերադառնում է:
Եւ կլինի ամռան գիշեր, չորսդիս.
սակավ փոքրիկ խմբեր ցրված ճեմում են
մթում՝ երկար ուղղով մարդիկ քայլում են
եւ շատ հեռու՝ կարծես այդպես փորձում են,
ունկնդրելու գեթ պահ ապագայից:

Եւ թե հիմա գրքից պոկեմ աչքերս
ամեն ինչ կլինի հանգիստ, շքեղ:
Իմ շուրջ ամբողջ տարածութիւնն անվերջ է.
այստեղ՝ ներսում, նաեւ դրսում՝ այնտեղ:
Սոսկ երբ, որ ներհյուսում եմ ինձ այնպես ես,
որ հարմարվում է աչքս իրերին
եւ պարզութիւնն մեծ զանգվածների,
այդժամ երկիրն իրեն ընդարձակում է:
Կարծես երկինքն ամբողջ կպարուրի.
մի աստղ էլ՝ փողոցի վերջին տար տունն է:

EINSAMKEIT

Die Einsamkeit ist wie ein Regen.
 Sie steigt vom Meer den Abenden entgegen;
 von Ebenen, die fern sind und entlegen,
 geht sie zum Himmel, der sie immer hat.
 Und erst vom Himmel fällt sie auf die Stadt.

Regnet hernieder in den Zwitterstunden,
 wenn sich nach Morgen wenden alle Gassen
 und wenn die Leiber, welche nichts gefunden,
 enttäuscht und traurig von einander lassen;
 und wenn die Menschen, die einander hassen,
 in einem Bett zusammen schlafen müssen:

dann geht die Einsamkeit mit den Flüssen...

ՄԵՆՈՒԹՅՈՒՆ

*Իսկ մենությունն ասես անձրեւ է:
 Այն, ծովերից երեկոյան կելնի վերեւ եւ
 դեպի դաշտեր՝ անհաս ու հեռակա.
 գնում է այն երկինք, ուր միշտ էլ կա
 Եւ երկնքից այն քաղաքին կգա:*

*Եւ անձրեւում է վաղ միջնաժամին
 երբ փողոցներն առտու փոխվում են
 եւ երբ որ սերը, ձեռնունայն ու դառնագին
 հիասթափված է ու տխրում է
 եւ երբ մարդիկ, որոնք իրար ատում են
 միեւնույն մահճում պիտի քնեն պարտադրված.*

այնժամ հորդում է մենությունը գետ դարձած...

បញ្ជីឈ្មោះអ្នកប្រកួតប្រជែង

ԻՆՎԵՍՏԵԿՆԻԿԱԿԱՆ ԲՆԱՆԱԿՆԵՐ

Ժողովածուում ընդգրկված գործերը ստեղծվել են սկսված 1980-ականների վերջից եւ բաժանվել են առանձին շարքերի հենց «Ճանաչողը» կազմելիս:

Ժամանակներ

«Տարվա եղանակներ» կազմող չորս բանաստեղծություններից առաջինը եղել է «Զմեռը», որ գրվել էր դեռեւս 1991-ի հոկտեմբերի 27-ին՝ ինքնաբերաբար: Իսկ մյուս երեքը հավելվել են վերջերս՝ հատուկ այդ շարքը կազմելու համար: Ապա առաջացավ նաեւ «Օրվա պահերի» գաղափարը: Նույն տարվա դեկտեմբերի 31-ին գրվել է նաեւ «Նոր տարի»:

«Ցուտնի սոնետը» գրվել է, որպէս Արկադի եւ Բորիս Ստրուգացկիների «Դժվար է աստված լինել» վեպի հերոսներից մեկի՝ Յուլեն Ճշմարտախոսի սոնետի տարբերակ, որից վեպում բերված է միայն առաջին տողը: Ռուսաստանում հաճախ են անցկացվել այդ առաջին տողի հիման վրա Յուլենի սոնետի սեփական տարբերակներ գրելու մրցույթներ:

«Քո ծնունդը շնորհավոր»-ը գրվել է, որպէս ծիսական երգ նշելու համար մարդու կյանքի հանգուցային տարիքային կետերը՝ որոնք աստիճանաբար հեռանում են իրարից «ոսկի հատույթի» համամասնությամբ:

«Ցուտ ու մութ» եւ «Քաղաքով ցուտ Սարսափն է քայլում...» գործերը ստեղծվել են, ինչպէս պարզ է վերնագրից՝ «ցուրտ ու մութ» անունը ստացած տարիներին: Ներառվեցին «Ժամանակ» շարքում, թեեւ կարող էին ընդգրկվել նաեւ «Քաղաքացի» շարքում:

Քնար

«Գինի»-ն գրվել էր «Գուրմեն» խոհարարական հանդեսի համար եւ հրատարակվել դրա շնորհանդեսային «գրողական» համարում, որպէս «Ճեմբարական»: Թերեւս,

չհաշված թարմեան. հայ կայքում հրապարակվածները, սա այս ժողովածուում
ընդգրկվածներից միակ հրապարակված բանաստեղծությունն է:

«Տանգո»-ն գրվել է ռուսական ռոմանների տպավորություն տակ, բայց
թարգմանություն չէ: Իսկ «Քարգամանություններ» բաժնում ներառված է նույն «Մի
հեռացիր» արտահայտությունը պարունակող Նիկոլայ Զուբովի հայտնի ռոմանսը:

«Чайка»-ն եւ «Кольцо»-ն իմ սակավաթիվ ռուսերեն գործերից են:

«Հայ ֆնաերգուների ժողովածուն» գրվել է «Հայ դասական քնարերգություն»
ժողովածուի տպավորություն տակ:

Sinfonia concertante-ն գրվել է Վ. Ա. Մոցարտի՝ ջութակի եւ ջութի համար «Sinfonia
concertante»-ի Adagio-ից ներշնչված:

Հայակենտրոնություն

«Հայակենտրոնություն» շարքը եւ նույնանուն բանաստեղծությունը շարունակում
են իմ նույնանուն հոդվածի գաղափարն այն մասին, որ Հայոց հայրենիքը
գտնվում է Հին աշխարհամասի երկրաչափական կենտրոնում, եւ դա է
պայմանավորում մեր պատմության առանձնահատկությունները: Շարքում
ընդգրկված են այս կամ այն կերպ հայոց օրրանի հետ կապված գործերը:

«Գիլգամեշ» եւ «Րգեղա»

Սրանք ես տեղադրել եմ իմ բանաստեղծություններից հետո, բայց չեմ
ներառել թարգմանությունների շարքում, քանի որ սրանք կանոնավոր
թարգմանություններ չեն: Նախ՝ դրանք միջնորդավորված են. թարգմանված
են ռուսերենից: Բացի այդ, «Գիլգամեշից» թարգմանված է միայն ջրհեղեղի
տեսարանը՝ նշանավոր ՓԱ սալիկից, որին ես հավելել եմ սեփական նախաբան
եւ վերջաբան, թույլ եմ տվել նաեւ որոշ հատուկ անունների հարմարեցում իմ
խնդիրներին:

«Րգեղայից» թարգմանել եմ միայն երեք օրհներգ, կապված հայհնդարիական
ընդհանրություն աստվածների հետ, այն է՝ Միհր-Մհերի, Մարութների, եւ
Ինդրայի: Պետք է նշեմ, որ վերջինը ինձ մոտ ներկայացված է Արդինի անվամբ:
Բանն այն է, որ սրանք ես թարգմանել եմ շատ երիտասարդ տարիքում, երբ
հայտնվել էի մի հոդվածի տպավորություն տակ, ըստ որի «Րնդրա»-ն նույն
«Արդինի» անունն է՝ շրջված: Այսօր ես նման կամայականություն գուցե թույլ
չտայի, բայց դրանից բխում էր շատ հարմար հանգ, եւ այդպես էլ պահեցի.
Ի վերջո, սա գիտական գործ չի: Ի դեպ, «Րգեղա» բառի տառադարձման
մեջ փորձել եմ օգտագործել հայոց այբուբենի բոլոր հնարավորությունները՝
առավելագույնս մոտիկ մնալու համար բնագրին:

ԹԱՐԳՈՒՄԻ ԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ձափածո թարգմանելը հեշտ է. միշտ կա արդարացում. ինչո՞ւ է հանգն անհաջող. պահել եմ չափը, ինչո՞ւ է խախտվել չափը. պահել եմ հանգը, ինչո՞ւ է խախտվել բովանդակությունը. կրկին՝ հանուն հանգի ու չափի: Բայց առաջնայինն, անշուշտ, չափն է. հանուն չափի կարելի է գոհել ամեն ինչ, ներատույժ՝ չափը: -)

Ձափածո թարգմանությունը ենթադրում է, առնվազն, բնագրի չափի պահպանում, ինչպես նաև՝ հանգի: Ցավոք հայերեն թարգմանություններում հաճախ խախտում են թե՛ մեկը, թե՛ մյուսը: Եւ հիմնավորվում է դա, հաճախ, հայոց լեզվի առանձնահատկություններով, որոնք հնարավորություն չեն տալիս պահպանելու բնագրի բանահյուսական բոլոր յուրահատկությունները: Նույնիսկ Պուշկինի «Ձմռան երեկոյի» կատարելություն համարվող թումանյանական թարգմանության մեջ խախտված է չափը: Անշուշտ, փոխարենը, Թումանյանը կարողացել է ստեղծել չքնաղ հայերեն բանաստեղծություն՝ պուշկինյան այդ գործի հիման վրա: Մինչդեռ սովորաբար հայ թարգմանիչները գոհաբերում են, թե՛ չափը, թե՛ հանգը, եւ թե՛ նույնիսկ բովանդակությունը, բայց դրա դիմաց ոչինչ չեն ստանում: Այս ժողովածուի մեջ ես ներառել եմ «Ձմռան երեկոյի» թարգմանության նաև իմ տարբերակը: Դա մրցակցությունից ելնելով չի արվել, այլ, պարզապես, պատկերելու համար, որ հայոց լեզվի հնարավորությունները շատ ավելի մեծ են, քան պնդում են ոմանք: Նույն վիճակում է Շեքսպիրի հնչյակների թարգմանությունը. մինչ այսօր ստեղծված 5 ամբողջական թարգմանություններից, եւ ոչ մեկում չափը չի պահվել:

Ես, բնավ, չեմ պնդում, թե բավական է պահել չափը, եւ կատարյալ կատարյալ թարգմանություն, բայց չափածոյի թարգմանություն առանց չափը պահելու՝ մեղմ ասած՝ տարօրինակ է: Ինչպես նաև, չեմ պնդում, թե բնագրերի բոլոր յուրահատկությունները՝ չափը, հանգը, ոճը, բովանդակությունը հավասարապես հեշտ է վերարտադրել հայերենով: Ամեն մի բանաստեղծության դեպքում չէ, որ հաջողվում է պահել չափը, բայց այդ դեպքում ավելի լավ է շխարհմանել առհասարակ, կամ թարգմանել արձակ. այն է՝ միայն բովանդակությունը: Երբեմն էլ չափը պահելու համար անհրաժեշտ է լինում գործածել ոչ այնքան

«գեղեցիկ» հնարքներ: Օրինակ, հայերենում քիչ են անշեշտ վերջնական կապահովելու հնարավորությունները եւ հաճախ անհրաժեշտ է լինում անել դա օժանդակ բայերի կամ շաղկապների միջոցով: Կամ գործածել շրջադասություն, կամ՝ «մակաբույծ» կամ հավելուրդային բառեր եւ քերականական ձևեր: Կամ հոդակապի գեղում եւ նորաբանությունների եւ հնաբանությունների, այդ թվում՝ գրաբարյան հոգնակիակերտի կիրառում: Բայց կարծում եմ չափի պահպանումը այնքան կարեւոր է, որ արժե դիմել նման հնարքների: Որպես իմ թարգմանչական սկզբունքների պատկերում եւ որոշեցի ներառնել նաեւ «Եւգենի Օնեգինի» առաջին հինգ տների թարգմանությունը. ամբողջ վեպի թարգմանությունը ինձ չի հաջողվում ծրագրել իմ կատարվելիք մյուս գործերի շարքում:

Մեկ այլ խնդիր է բնագրերի հրապարակման անհրաժեշտությունը: Մի կողմից, դա առավել բնորոշ է գիտական հրատարակություններին, սակայն, մյուս կողմից, նույնիսկ հայտնի ստեղծագործությունների բնագրերը ընթերցողը միշտ չէր որ հիշում է, բայց կարող ցանկանալ համեմատել դրանք թարգմանական տարբերակի հետ: Ես որոշեցի այդ խնդրին փոխզիջումային լուծում տալ. բնագրերը բերվում են, սակայն զգալիորեն մանր տառաչափով. ասես լուսանցքում գրված:

Այս ժողովածուում ընդգրկել եմ իմ գրեթե բոլոր շափածո թարգմանությունները, բացառությամբ՝ Սամուիլ Մարշակի, Կորնելյ Չուկովսկու մանկական մի քանի ոտանավորների, ինչպես նաեւ Լեոնիդ Ֆիլատովի հեքիաթը «Հրաձիգ թորոսի՝ ճարպիկ կտրիճի մասին», որոնք հրատարակվում են առանձին: Ու հատկապես՝ Ի. Շքապիրի «Հնչյակները»:

Узник

Պուշկինի այս գործի անվանումը ես թարգմանել եմ «Գերին»՝ ընկալման պարզության եւ երկարության համար, մինչդեռ իմաստով սա չի համապատասխանում բնագրին. այն ավելի ճիշտ համապատասխանում է ռուս. пленник-ին: Իսկ տառացի դա պետք է թարգմանվի «Կապյալը», քանի որ ռուս -уз-ին համապատասխանում է հայերեն -կապ արմատը: Կա նաեւ «Բանտվածը» տարբերակը. այն գուցե ավելի մոտ է բնագրին իմաստով, բայց ոչ ընկալմամբ:

Пророк

Վերջին տողում կիրառել եմ ռուսերեն глагол բառին նույնարժեք «բայ» բառը: Դա կարող է անսպասելի եւ սխալ թվալ, մինչդեռ այդ երկու բառերն ունեն միեւնույն արժեքը. եւ ոչ միայն քերականական խոսքի մասի իմաստով:

Песня председателя (Пир во время чумы)

«Փոքրիկ ողբերգությունների» մեջ ընդգրկված այս գործը Պուշկինը թարգմանել է շոտլանդացի բանաստեղծ Ջոն Իլլսոնի (John Wilson) «Փանտախտի Բաղաճը» (The City of the Plague) բանաստեղծական խաղի մի դրվագից: Իրականում սակայն՝

զգալիորեն վերամշակելով: Մասնավորապես Նախագահի երգը (Master of Revels. Song) միայն ընդհանուր գաղափարով է բխում բնագրից. Պուշկինի մոտ երգը շատ ավելի կարճ է: Բնագրում 16 տողանոց 5 տներ են (աա բբ գգ ... հանգով)՝ երգչախմբային քառատող կրկներգով, իսկ Պուշկինի մոտ 6 տողանոց 6 տներ են (աա բգ բգ հանգով)՝ առանց կրկներգի:

Ես թարգմանել եմ Պուշկինի տարբերակը. այն սեղմ է եւ համահունչ է մերօրյա դեպքերին: Որ գոնե հասկանանք, թե ինչ սոսկալի համաճարակների դեպքում էին քառասունք (quarantaine) հայտարարում: (Պուշկինը սա գրել է 1830 թ. Բոլդինոյում՝ խոլերայի մեծ համաճարակի տպավորության տակ գտնվելով):

И скучно и грустно...

Լերմոնտովի այս բանաստեղծության մեջ «некому руку подать» արտահայտությունը թարգմանել եմ, «չկա՛ մեկը ձեռքը մեկնիր», թեեւ, թերեւս, պիտի լիներ «չկա՛ մեկը, ում հնարավոր լինի ձեռք մեկնելը»:

Под лаской плюшевого пледа

Այս գործը թարգմանել եմ, քանի որ դրա հիման վրա գրված է Ա. Պետրովի փայլուն սիրերգը (Է. Ռյազանովի «Դաժան սիրերգ» շարժերիզից): Առաջին տարբերակում «сибирский кот»-ի տեղում գրել էի «վանա կատուն»:-))

Смещение теней...

Վադիմ Եգորովի այս բանաստեղծության կետադրությունը բերված է ըստ «Химия и жизнь», 1989, Հմ. 8:

Дом хрустальный

Այս գործի թարգմանությունն մեջ ինձ թույլ եմ տվել «տեղայնացում». «Ռաֆայելյան Մադոննա»-ն («Мадонна Рафаэлева») ինձ մոտ դարձել է «Մեծ տիրուհի Բաղդադի»: «Մադոննա»-ն հեշ չէր «նստում» հայերենում, իսկ «Տիրուհին» ինքն իրեն հայտնվեց եւ հաստատվեց: Հուսով եմ, կներվի:-))

She

Հերբերտ Կրեյմերի այս բանաստեղծությունը դարձել է Շարլ Ազնավուրի ամենահաջողակ երգերից մեկի հիմքը: Արդյո՞ք Ազնավուրը մասնակցել է բառերի ստեղծմանը, ինձ չհաջողվեց պարզել: Բնագրի կետադրությունը իմ գտած բոլոր տարբերակներում բացակայում է:

Ein Fichtenbaum steht einsam

Հայնրիխ Հայնեի այս փոքրիկ բանաստեղծությունը հայ ընթերցողին առավելապես հայտնի է ըստ Միխայիլ Լերմոնտովի ռուսերեն փայլուն թարգ-

մանուկիան, որը երբեմն ընկալում են որպես բնագիր: Ես փորձել եմ թարգմանել գերմաներեն բնագիրը, թեև, ուսերեն տարբերակը իր ազդեցությունը, երեւի, նույնպես թողել է:

Wandrer's Nachtlied

Լերմոնտովի անվան հետ կապված եւս մի նմուշ. Վոլֆգանք Ֆոն Գյոթեի ամենահայտնի գործերից՝ զույգ բանաստեղծությունները, որից առաջինը՝ վերնագրված է Wandrer's Nachtlied՝ «Թափառականի գիշերերգ», իսկ երկրորդը՝ Ein gleiches՝ «Նույնպես»: Սովորաբար կոչվում են. Թափառականի առաջին եւ երկրորդ երգեր, կամ ըստ առաջին տողերի: Լերմոնտովը թարգմանել էր սրանցից երկրորդը, տալով դրան ուսերենին ավելի հարազատ եռատառ մեծասարի (choreus) չափ: Այս գործը հայտնի է Թումանյանի թարգմանությունում, թեև՝ հենց Լերմոնտովից: Այն թարգմանել է նաև Չարենցը, հավանաբար՝ բնագրից, սակայն նույնպես միայն երկրորդը: Ես որոշեցի թարգմանել երկուսն էլ՝ հատկապես, որ մեր «Թվայնացված» դարը հնարավորություն է տալիս անել դա հենց բնագրից: Բնագրի չափը շատ չեմ ձգտել պահել, քանի որ այն հարազատ չէ նաև հայերենին, բայց որքան հնարավոր է, փորձել եմ դրան հետևել:

Ժամկետ	3
Գարուն	4
Ամառ	5
Աշուն	6
Ձմեռ	7
Օրվա պահերը	8
Նոր տարի	9
Քո ծնունդը շնորհավոր	10
Յուռենի սոնետը	12
Ինչ որ դարում	13
Յուրա ու մութ	14
*** (Քաղաքով ցուրտ Սարսափն է քայլում...)	15
Վերջին անգամ	16
*** (Գիտեի, գալու է...)	17
Շարժանկար	18
*** (Ինչո՞ւ ես թողնում, որ ժամերը վայրի...)	20
*** (Թե աչքիդ աշխարհն անխախտ է...)	21
Բնավ	23
Գինի	24
Տանգո	25
Чайка	26
Кольцо	27
Ի-ին	28
Անցավ	29
Օրոր	30
*** (Ես կտխրեմ մենակ...)	31
Հայ քնարերգուիթյան ժողովածուն	32
Sinfonia concertante	33
Տաղավարը	34
Խաչմերուկին	35

ԷԼԻՍԵՆՍՈՒԹՅՈՒՆ.....	37
Հայկենարոնություն.....	38
Շրջեք քարտեզները	40
Մինչ պահը այն.....	41
Վեց շրջան	42
*** (Եղեռնը՝ սոսկ փաստաթղթեր չեն...).....	43
Հասնել	44
ԲԼՈՒՅԻՆ.....	47
*** («Achtung, achtung...»՝ ամեն առավոտ...)	48
*** (Զսարսափես, երբ քո աչքի առաջ...)	49
*** (ՅՕՅ-ի տղերքը շուտ թե ուշ...).....	50
*** (Դարձավ ընկերս աշխարհի քաղաքացի...).....	51
Գուցե մի օր.....	52
*** (Ինչ լավ է քաղքենի լինելը...).....	53
Զգոն եղեք.....	54
ԽՈՒՔ.....	57
*** (Շտապում եմ ես, ժամերն արագ ցնդում են...).....	58
*** (Ինչ ես, ասա, տառաստեղծ...).....	59
*** (Իսկ գուցե ես վերցնեմ գժվեմ...).....	60
Կոթող	61
*** (Վերջին հորվածն է, մտածում եմ...).....	62
*** (Զեր դրվատանքը ուշանում է...)	63
Մարգարե.....	64
*** (Արել եմ ամեն ինչ, որ շանիծեն ես...).....	66
ԺՈՒՏ.....	69
Շրջապտույտ.....	70
*** (Անձրեղ կաթել է...)	71
Ճաշացանկ	72
*** (Հեռու մեր Երկրից սեւ ու ցուրտ տիեզերքում...)	73
Հայագետ բալա	74
Դեղալա	75
Թագավարակը	76
Օղակաթիլային քառյակներ.....	77
Շառից հեռու	78
Ապրում ենք, որ բամբասենք.....	80
*** (Für Elise-ն արդեն ստեղծված է...).....	82
ԿԻՍ.....	83

ԳԻՆՎԱԿՆԵՆԸ	89
ԲԳԻՆՎԱԿՆԵՆԸ	101
I. 29. Արդիներին	102
I. 39. Մարուսներին.....	103
III. 59. Միհրին	104
ԸՊԳՊՆՈՒԹՅՈՒՆԵՐ	107
Գերին	108
Նախագահի երգը	109
***ին (Հիշում եմ հրաշք այն ակնթարթը...)	111
Զմուռն երեկոն.....	112
Միրելի եմ ձեզ.....	113
*** (Որքան հըրաշք հայտնություններ են...)	114
Մարգարե.....	115
Օլեգի վահանը	116
Եւգենիյ Օնեգին	117
Աղքատը.....	121
Առագաստը	122
*** (Մեն-մենակ ելնում եմ ճանապարհ ես...)	123
Զանձրույթ ու թախիժ է.....	124
Silentium!	125
Տերեւները	126
Կիկերոն	127
*** (Եւ չիք զգացմունք քո աչքերում...)	128
*** (Մի արթնացրու, մի արթնացրու...)	129
*** (Քեզ եմ կանչում, քեզ եմ կանչում...)	130
Մի՛ հեռոցիր	131
Իսկ դուք կկարողանայիք	132
Էլի պետերբուրգ	133
*** (Գիշեր, փողոց, լապտեր, դեղտուն եւ...)	134
*** (Շահանէ դու իմ, Շահանէ...)	135
Եզակի օրեր.....	136
*** (Ոչ ոք չի լինի ողջ տանը...)	137
Գեթսեմանի այգին	138
*** (Թավշյա ծածկոցն ու ջերմությունը...)	140
*** (Ինչ լավ է, որ ինձնով չեք դուք հիվանդ...)	141
*** (Գրում են մարդիկ եւ ջնջում է...)	142
Կառապանը.....	143
Silentium	145

*** (Այնքան մեծ է սիրո քո տենչանքը...)	146
*** (Սպասիր ինձ, եւ ես ետ կգամ...)	147
*** (Լսիր ինձ, սիրունիկս իմ)	149
Դու իմ սիրասուն	150
Տուն-թանգարան	151
Ռոտտերդամյան օրագիր	153
*** (Ձեն միաձուլվի երբեք ձմեռներն ու ամառները...)	154
*** (Ստվերների շեղում...միահյուսված ձեռքեր...)	155
Վարժեցրած առյուծների երգը	156
Ասք ծխոտած վագոնի մասին	158
Գիհենու ծառաթուփ	160
Գայլերի որսը	161
*** (Իսկ մոմերը հալչում են...)	163
Ես չեմ սիրում	164
Երգ ընկերոջ մասին	166
*** (Էր այդպես. ես սիրել եմ, տանջվել...)	168
Տուն բյուրեղյա	169
Ասք պայքարի մասին	170
Առլեկինո	173
*** (Լավագույն զբաղմունքն է թափառելը...)	175
Փյունիկն ու Տատրակը	176
Համլետի մենախոսությունը	179
Ներհայեցում ժէ	180
Վագրը	181
Անմեղուության գուշակություններ	184
Ցախու օդին	187
Եթե	190
Պրկտերի երգ	191
Սպիտակ դիցուհին	192
Նե	193
*** (Հյուսիսում միայնակ եղենի է...)	194
Թափառականի գիշերերգ	195
Ընթերցողը	196
Մենություն	197
ԵՆՈՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԵՐ	199
Բանաստեղծություններ	200
Թարգմանություններ	202
ԻՎԱԿՈՒԹՅՈՒՆ	207

ՀՏԴ 821.19-8 Թարումեան

ԳՄԴ 84(52)

Թ 330

Թարումեան Ռուբէն

Թ 330   *Խառնուրդ: Բանաստեղծութիւններ, թարգմանութիւններ / Ռ. Թարումեան.—
Եր.: Հեղ. հրատ., 2022.— 212 էջ:*

*Ժողովածուի մէջ ներառւած են տարբեր տարիների, ոճերի, բնույթի
բանաստեղծութիւններ, ռուս, անգլացի, գերմանացի բանաստեղծների գործերի
թարգմանութիւններ, ինչպէս նաեւ որոշ պատմական հուշարձանների շափածո
վերամշակումներ:*

ՀՏԴ 821.19-8 Թարումեան

ԳՄԴ 84(52)